

Robert Mlinarec

TKAČI SNOVA

STARIŠČA

Robert Mlinarec

Tkači snova

www.balkandownload.org

17.5.1979.

U krugu svoje obitelji, u Argentini, opraštao se od života umorni starac Patxi Zuloaga, posljednji izdanak stare baskijske porodice. Oborenih pogleda pokraj njegova kreveta sjedile su supruga Bianca i kćer Usoa znajući da je starčevo vrijeme na zemlji isteklo. Svaka bi riječ upućena voljenom čovjeku s njihove strane bila suvišna. Scena je trajala dugo, možda sat, dva. Gospođi Bianci Zuloaga prolazile su mislima slike otprije mnogo godina kada je prvi put vidjela svoga budućeg supruga u sirotinjskom predgrađu Buenos Airesa. Sredovječni Zuloaga, čovjek otmjena držanja, tek je pristigao u zemlju sa Starog kontinenta na kojem se razbuktavao svjetski rat. Bio je bez novaca, tek s jednim koferom punim odjeće i sjećanja. Svoj prvi posao u "obećanoj zemlji" dobio je kod Talijana; posao koji je sasvim sigurno bio ispod njegovih mogućnosti, ali, bio je posao i plaćao se. Radio je namještaj za sirotinju koja je dolazila sa svih strana u nadi da će u velikom gradu biti sreće i za njih. Tu je i upoznao svoju vjernu pratilju Biancu.

O prošlosti u domovini, i o Europi uopće, Patxi nije volio govoriti.

- Izgubili smo rat, a povijest pišu pobjednici - objašnjavao bi Patxi svoju šutnju - i uostalom, Argentina je sada moja domovina.

Vješto je krio osjećaje. Tko zna što je sve taj starac na umoru proživio u svojim trideset i osam europskih godina? Bianca je znala tek da potječe iz stare trgovačke porodice koja je bila potpuno uništena nakon poraza republikanaca u španjolskom građanskom ratu, da je nakon toga više mjeseci proveo u južnoj Francuskoj kod daljih rođaka, a potom godinu dana na Malti. Kako se nije smio vratiti u domovinu (uvijek je koristio riječ patria, nikada Espana) zbog opasnosti da bude zatočen, kao i mnogi drugi koji su se borili protiv caudilla i njegova režima, a rat na kontinentu bio je neizbježan, odlučio se za emigraciju u Argentini.

U drugoj domovini sporo je napredovao. Trebalo mu je jedanaest godina da se probije od izrađivača namještaja, preko trgovačkog predstavnika do upravitelja staračkog doma u otmjenoj četvrti Buenos Airesa. Svojim marom i radom izgradio je prostran dom svojoj obitelji i uvijek je bio spreman pomoći nevoljnicima. Onizak i plećat, no lijepih manira, bio je omiljena osoba u društvu.

A sada je iskustvo cijeloga jednog života bilo pred ugasnućem. Protjecale su njegove posljednje minute. Patxi je sklopio oči. Zadnje riječi što su mu uspjeli pročitati s usana bile su: - Askatasuna, askatasuna...(1)

Juriju je život postao nepodnošljiv. Nije imao novaca za votku u samoposluzi, Gruzijci nisu davali drogu bez čvrste valute, nije imao novaca ni za platna u *umjetničkom dućanu*. Buljio je u zid svoje sobe-atelijera.

- Da skočim u Nevu, ili što? K vragu, i država, i komunizam, i Lenjin, i Lenjingrad i...

(U priču uskače dobra babuška iz susjedstva!)

- Zdravo budi, Jurij. Nemoj se ljutiti. I nije pametno vikati, znaš, netko nedobronamjeran mogao bi...

- Istinu zboriš, babuška.

- Donijela sam ti malo hrane i dvije jabuke.

- Hvala, hvala. Čime ću ti platiti?

- Bog će platiti, sinko.

Jurij je nakratko ušutio meljući u ustima sardine, luk i kruh. Svakog jutra iznova proklinjao je državu koju mrzi stvorenu u zemlji bez koje ne može. Ustvari, i mogao bi.

Prijepodne je običavao šetati Nevskim prospektom (kako li je uživao u kasnom proljeću!), sastajati se s kolegama i raspravljati. Teme su uvijek bile iste: umjetnost, žene i politika.

Jurij je u njihovu malom kružoku zastupao misao da će ruska kultura jednoga dana prestati s ustupcima sistemu, koji je od njih akademskih umjetnika napravio pismoslikare i portretiste političara.

- Jurij, ne budi naivan. A španjolski i talijanski majstori? Pa svi su oni radili i bili plaćeni od vlastodržaca. Oni koji nisu tako radili, njih povijest nije niti zabilježila. Molim te, sjeti se samo Velazquesa - upozoravala je Tatjana.

- Možda imaš pravo. Ali oni su barem mogli putovati, bili su slobodni...

- Što je umjetniku teže, to bolje za umjetnost.

- Doći će i naše vrijeme.

Jurij se tog poslijepodneva vratio kući i zatekao poruku zataknutu na ulaznim vrata.

U njemu je šturim, službenim tonom stajalo:

Drug-umjetnik Jurij Ivanovič Gerasimov neka se javi u Narodnu galeriju u Lenjingradu dana 16.05.1979. u 9 sati.

Socijalistički pozdrav,

drug A. B. Levinski

- Pa to je sutra! - pomisli Jurij - Što ću odjenuti? Moram nazvati Pjotra da mi hitno vrati bijelu košulju. Te je večeri Jurij Ivanovič Gerasimov legao rano. San mu nije dolazio na oči. Sutra nije smio zakasniti, a ujutro prije polaska trebao je još posuditi rubalj za povratnu kartu do galerije i doručak.

- Dobro jutro, ja sam...

- Znam, drug Jurij Ivanovič Gerasimov. Sjednite. Ja sam Levinski. Dakle, vidite, ja već tri-četiri godine pratim Vaš rad, dakle, pet skupnih i dvije samostalne izložbe i mislim da će naša galerija u najskorije vrijeme otkupiti, osim ako joj u međuvremenu ne želite darovati, neka Vaša djela. Radi se o nekoliko ulja i jednoj skulpturi za koje držim da su jedinstveni... Osim toga, naša će galerija na jesen

gostovati u Rimu, a potom i u Torinu i Veneciji, a dvojica umjetnika bit će i u sastavu naše šesteročlane delegacije.

Juriju najednom prostruji mislima: Mogao bih vidjeti Italiju!

- Znaite, druže Levinski, ja sam se spreman odreći nekih svojih djela u korist naše Narodne galerije. Možda jedino, kako nemam drugog zaposlenja, da mi se odobri neka manja svota za nabavku umjetničkih potrepština. Platna, laneno ulje, terpentini, nešto boja i možda koji arak grafičkog papira - mucao je Jurij.

- Naravno, naravno. Izvolite, uzmite karton za nabavu i zapišite sve što Vam treba od umjetničkog materijala. Sve ćemo dopremiti u atelije. A isplatit ćemo Vam u računovodstvu i tristo rubalja na ime akontacije za životne troškove idućih šest mjeseci.

- Haluciniram li? - pomisli Jurij, te se prihvati olovke i počne ispunjavati nabavni karton. Za to vrijeme Levinski je ispisivao cedulju na kojoj je stajalo da se drugu Juriju na ime akontacije za životne troškove ima isplatiti u gotovu novcu tristo rubalja. Drug-upravitelj galerije Levinski potom je nazvao računovodstvo i usmeno potvrdio da je dan nalog za isplatu.

- Bilo mi je drago, druže Gerasimov - otpratio je Levinski Jurija do izlaza - i nadam se da će naša umjetnost konačno zauzeti mjesto koje joj pripada u svjetskim razmjerima.

- Baš me briga - pomisli Jurij - dobio sam novac i novi materijal. A možda, Italija...

Zbogom bijedo!

Prvo je Jurij odjurio u trgovinu u blizini svoje kuće. Iako izbor proizvoda nije bio velik, gurao je u košaru sve što bi dohvatio. Cijene uopće nije gledao, samo je tovario. Pred trgovinom je pozvao taksi kako bi sve te stvari odvezao kući.

Pokucao je dobroj babuški preko puta, spustio joj u predsoblje karton pun raznih namirnica i zamolio je da mu očisti atelije.

- No, Jurij, što se dogodilo?

- Bako, postao sam poznat slikar. Narodna galerija će izložiti više mojih radova, a možda ću i putovati.

- Krasnih li vijesti! I sve to možeš, a da nisi član Partije?

- Jasno, ja sam umjetnik. U-m-j-e-t-n-i-k. Nama ne treba Partija!

Izvukao je dvadeset rubalja i dao starici.

- Kupi si nešto lijepo, Olja Petrovna.

- Jurij moj, nikada nisi znao čuvati novac.
- Zato tebe imam, babuška.

Navečer se skupilo malo društvo kod umjetnika Gerasimova. Nitko ne bi povjerovao u njegove riječi o jutrošnjem događaju u Narodnoj galeriji da nije pokazao poništenu isplatnicu na tristo rubalja s potpisom Levinskog.

Krenule su zdravice. Pila se votka, pa biljni liker, gruzijski konjak, neka jeftina ukrajinska vina, pa ponovo votka. Atmosfera je bila dobro podgrijana. Pijana i zadimljena. Umjetnička zavist načas se popustila i ustupila mjesto blebetanjima o općim stvarima kao što su sloboda izražavanja, umjetničko pobratimstvo, pojam Boga-kreatora i božanskog nadahnuća.

Pričalo se glasno, nekad i vikalo, alkohol je ovladao mislima i udovima kružoka. Netko je recitirao pjesme Vladimira Visockog. Odjednom netko primijeti da je Jurij nestao.

- Gdje si gazda? Gdje se skrivaš? Daj...

Nastala je potraga. U kupaonici su zatečeni Maša i Igor u intimnoj pozi, na balkonu su viđena dvojica nepoznatih mladića s čašama u rukama. Izašli su na hodnik i pokucali susjedima.

- Ne, nije ovdje. Kako se usuđujete tako kasno smetati poštene radne ljude? - pjenio se debeli čovječoliki krumpir.

Niti babuška preko puta Jurijeva stana nije ga vidjela. Krenuli su stubištem kat niže.

- Evo ga, Jurij, ljudi, pomoć! - vrištala je Tatjana.

Jurij je ležao na leđima, ispružen i pomalo plavičast u licu. Nije se micao.

- Hitna, zovite hitnu!

Društvo se sjurilo na međukat. Buljili su u ukočeno Jurijevo tijelo i čekali kola prve pomoći. Igor je sišao pred zgradu kako bi što brže uputio liječnike na pravo mjesto. Za desetak minuta Jurij Ivanovič Gerasimov unesen je u ambulantna kola koja su zavijajući parala proljetnu lenjingradsku noć.

Dr. Henry Hooker popravljao je kravatu i posljednji se put pogledao u ogledalo u predvorju prije nego je izašao iz kuće. Ta je večer bila osobito važna u njegovom životu. Bio je počasni gost liječničkoga kongresa u Aucklandu.

Kako je po prirodi bio vrlo pedantan, znao je da mu do Centra Victoria treba točno dvadesetpet minuta vožnje automobilom, uračunavši i uobičajenu poslijepodnevu gužvu na cesti. Sjeo je u novi automobil i krenuo prema odredištu. Dr. Hooker je na kongresu trebao održati duže predavanje o projektu koji je vodio sa skupinom kolega posljednje dvije godine. Bio je jedan od najperspektivnijih okulista Novog Zelanda, a često je putovao u SAD i Japan.

Odmah na ulazu u Centar Victoria dočekao ga je kolega iz istraživačkog tima s lošim vijestima.

- Henry, upravo su javili da je Nora imala saobraćajnu nesreću. Ništa strašno, ali nemamo podatke o njezinom dijelu laboratorijskih istraživanja.

- Što ćemo sada? - upitao je dr. Hooker.

- Možemo odgoditi naše predavanje za sat vremena, ustvari, održati ga poslije pauze. Tako bi imali vremena doći do Norinih mapa - predlagao je dr. Biggs.

- Frank, mislim da je u tom slučaju najbolje da u pauzi odem svojoj kući po kopije rezultata - kazao je Hooker.

- U redu, krenimo sada u dvoranu. Nijemci samo što nisu započeli svoje predavanje.

Ušli su u prostoriju ispunjenu do posljednjega mjesta. Henry je sa smiješkom otpozdravljao kolegama cijelo vrijeme zapravo misleći hoće li se na vrijeme stići vratiti s kopijama njihovih posljednjih laboratorijskih okrića. Nakon Nijemaca za katedru su izašli Australijanci, dr. Brown i dr. Carpenter, a potom Poljaci. Dr. Hooker napustio je dvoranu prije nego su završili izlaganja i žurno se uputio k parkiralištu.

Vozio je mnogo brže nego obično. Žalio je što će propustiti najzanimljiviji dio svih liječničkih kongresa - onaj neformalni, s koktelom i zakuskom. No, ipak se osjećao dužnim, kao prvi čovjek tima, predstaviti cjelokupan dvogodišnji rad o mikrokirurgiji zjenice.

- Zašto nisam odmah ponio svu dokumentaciju? Ali, tko bi mogao znati da će Nora stradati samo sat vremena prije kongresa? - mislio je Henry.

Uključio je vijesti na radiju.

... Očekuje se poboljšanje vremena. Hladna fronta će zaobići Sjeverni otok, ali će zato na Južnom otoku doći do znatnijeg sniženja

temperature. Vjetar umjereno jak do jak, jugoistočnoga smjera. Bile su to vijesti. U nastavku programa idućih pola sata slušat ćete maorske pjesme u izvođe...

Isključio je radio. Nervozno je pogledao na sat.

- Dobro je - pomisli - ima vremena. Mape s ispisima su u radnoj sobi pokraj računala.

Kako se približavao svojoj četvrti promet je bivao sve rjeđi. S ceste je dobro vidio ocean koji se pjenio i nebo boje sive poput olova. U daljini se nazirala svjetlost svjetionika okrenutih pučini.

Stigao je. Zaustavio je automobil uz rub ceste i potrčao preko travnjaka prema kući. U ruci je držao ključ. Hitro je otvorio vrata, upalio svjetlo i krenuo na kat. Vrata radne sobe bila su otvorena.

- Nisam li ih zatvorio? - pomisli Henry.

Gurnuo je vrata i stao ukopan. Njegova radna soba bila je potpuno ispreturana.

- Provala! - sine mu u trenutku.

Požurio je prema telefonu u hodniku, no pred njega iskočiše dvojica nepoznatih tipova. Niži je držao ukradene dragocjenosti, dok je krupniji u ruci stezao metalnu šipku. Dr. Henry Hooker otvorio je usta, no snažan se udarac zaustavio na njegovom čelu prije nego je išta izustio.

Patxi Zuloaga, Jurij Ivanovič Gerasimov i dr. Henry Hooker umrli su 17.5.1979

KIŠA

Kišilo je. Isprva jedva primjetno, nježno i mirno, kao da rosa treperi u zraku, a potom sve jače, jače i jače, sve dok bujice neprozirnih vod, nisu počele valjati ulicama gomile lišća prethodno već išibanog i iskrzanog pa odbačenog jesenjim vjetrom. Da, kišilo je tog jutra nad Zagrebom. Bilo je mnogo ugodnije promatrati početak novog dana kroz prozor sobe sa šalicom toplog čaja u ruci. Samo su putnici, nevoljnici i pokoja prostitutka promrzla od ljubavi ili sljemenskog sjeverca, svejedno, dolazili iz smjera Glavnog kolodvora tako rano. Ljeti bi perači ulica, tek pred svitanje, ovlažili asfalt, a ujesen i zimi to bi činila jedino kiša. Upleten u mrežu svojih misli Davor je pogledom

čas lutao ulicom, a čas ga dizao gore, prema pocinčanom nebu. Toplina šalice prenosila se na prste.

Koliko ću još noći probdjeti?

Mučila ga je nesаница posljednjih godina. Ustvari, nije najvažnija bila nemogućnost da se usne, već potpuno odsustvo snova. Otkad je prestao vidati Sonju, a ima tome sedam godina, gotovo uopće nije sanjao. Izlazio je u međuvremenu s više žena, ali sve te nazovi veze, vrlo su brzo završavale. Ostalo bi sve na ponekoj večeri, telefonskom razgovoru, seksu, a s nekim ženama čak nije imao potrebe podijeliti noć. Trudi se, čini to stalno, ovladati svojom samoćom, ali svjestan je da mu to ne uspijeva. Nije žalio za prošlošću, ali često bi mislio o Sonji. Sada mu se njihova veza činila mnogo suvislijom nego tada dok su bili zajedno, kada je želio biti jedini gospodar i vlasnik svoga vremena.

Poslije dva sata po ponoći tijekom vremena se usporava...

Krenuo je prema velikoj polici s knjigama i negdje sa samog dna izvukao ručno uvezanu "Kroniku smrti" Nikole J. Što ga je natjeralo da baš sada, na razmeđu noći i dana, izvuče omanju knjigu kakvih na svijetu ima točno pet, otisnutih autorovom rukom na pisaćem stroju? Loše otisnuto malo slovo š posljedica je lošeg stroja na kojem je tipkao Nikola, rijetko miran i suzdržan Dalmatinac. Tijekom studija bio je Davorov najbolji prijatelj i intenzivni proučavatelj životopisa poznatih osoba koji su svoje živote skončali samoubojstvima. Pomalo čudna opsesija ili hobi za studenta arhitekture. "Kronika smrti" nastajala je punih pet godina. Davor, koji je bio upućen u sve njene detalje i fineise, doživio ju je kao vrhunac svih razgovora, bilješki, uvida u arhive, paralelnog studija na kojem je Nikola bio jedini student i profesor. Mnoge su rečenice ostale lebdjeti u zraku između njih dvojice i neka prisnost koju bi osjetio svaki put kada bi dotakao njezine korice.

Što li je sinoć radio Nikola?

Listao je knjigu polako milujući bijeli grubi papir. Vani su naleti kiše nošeni vjetrom bivali sve jači. Na trećoj stranici posveta tamnozelenom tintom:

Davoru, veselom tragaču za smislom.

Nikola

11. travnja 1979. Zagreb.

Zar je već prošlo osamnaest godina?

Pomalo zaboravljena posveta pokrenula je bujicu sjećanja. Lijepom se sad učinila Davoru izvjesnost prošlosti. Studentski dani, izlasci petkom i subotom, djevojke, nedjelje na Sljmenu ili u Samoboru, lutanja gradom, zajedničko pripremanje ispita, skijanja u Sloveniji, ljetovanja u kući Nikolinih na Mljetu, opijanja s Ivanom u njegovoj podrumskoj podstanarskoj sobi, kotrljanje spačekom po Francuskoj i Italiji...

Odvratio je pogled s knjige na stakleni ormarić. Skulptura ljubavnika a la br.ncusi, prva iz serije koju je Ivan uspio odliti po završetku Akademije, stajala je na svome mjestu, u polumraku, valjda da ne uznemiri zagrljene u bronci. A tko bi je i micao kad je Davor od preudaje majke živio sam u stanu? Dugo nije obraćao pažnju na skulpturu, a još se rjeđe prisjećao kako je stvarno izgledao Ivan. Viđao bi ga nekad, kao i svog preminulog djeda koji ga je čuvao dok je bio sasvim malen i kojeg slabo pamti jer je ovaj umro davno, kako hoda Zrinjevcem, Cvjetnim trgom ili kako u Vinodolu ispija tko zna koji po redu gemišt. No, uvijek bi se trgnuo i shvatio da su to ipak neki novi, drugi ljudi koji su samo preuzeli uloge nama poznatih pokojnika. Jer, svijet tako oduvijek funkcionira. Jedni odlaze, drugi dolaze. Baš tog dana kada je Ivan smrtno stradao prije nekoliko godina Davora je zbog posla nazvala Marija, velika Ivanova ljubav i nesreća, njihova zajednička družica iz studentskih dana.

- Znaš Davore, iskopala sam tvoj broj, nije te bilo lako naći, dogradili bi našu kuću na Mlinovima, pa ako bi ti imao vremena da napraviš projekt. Naravno, dobro bi ti platili, keš. A i ne mora biti odmah, ionako nećemo graditi prije ljeta, mi na more, majstori u kuću. Samo da znam možemo li računati na tebe ili...

Pristao je.

Kada sam je zadnji put vidio?

Kopkalo ga je kako Marija sada izgleda i hoće li uopće, osim arhitekture, naći neku zajedničku temu za razgovor.

Ivan je poginuo u Parizu, umjetnički neshvaćen i izgleda pijan do besvijesti. Nitko od bivših prijatelja u Zagrebu nije znao da je mrtav, sve dok vijest nije stigla s godinom dana zakašnjenja preko Nikole koji je u Splitu susreo Ivanovu stariju sestru. Davor je bio užasno potresen. Rekonstruirao je sinkronitet događaja tako što je usporedio

datume u svome rokovniku u koji dnevno upisuje poslovne kontakte i dnevniku koji je vrlo rijetko otvarao da nešto intimno pribilježi. I smrt prijatelja i prvi poziv njegove bivše ljubavnice dogodili su se istog utorka prijepodne krajem listopada. Ono što ga je najviše mučilo bili su događaji koji su se odigrali dok još nitko nije znao da je njihov drug mrtav.

Život nam curi kroz prste k'o pijesak...

Davor se lako prihvatio projekta adaptacije i dogradnje kuće na Mlinovima. Želio je ponovo vidjeti svoju prijateljicu iz studentskih dana i upoznati njezina supruga, malog uvijek nasmiješenog debeljka, nekadašnjeg trgovačkog predstavnika, vjerojatno usput i jugoslavenskog špijuna u istočnom Berlinu.

Igrali smo igru cijelu zimu. To bi mi bio najdraži projekt, i arhitektonski i ljubavni, da se s Ivanom nije dogodilo ono. Sada sam siguran da se sam bacio pod kotače metroa. Valjda je barem po tome želio biti poznat i jedinstven u umjetničkim krugovima. I Nikola je rekao da sumnja da je Ivan počinio samoubojstvo.

Prešutio sam mu da je Ivan svoj primjerak "Kronike smrti" poslao Mariji.

Novopečeno bogato građanstvo, ma kako se u javnosti prikazivalo ima sasvim identične potrebe kao i moćnici prije njih. Marija je željela u dograđeni dio kuće smjestiti novu prostranu dnevnu sobu s pogledom na Medvednicu i veliki vrt, sobu za društvene igre, salon, te u prizemlju saunu i zimski vrt.

Prilično ambiciozno za par bez djece u povelikoj katnici.

Od prvog ponovnog susreta s Marijom osjetio je njezinu otvorenost i naklonost, baš kao da su se još do prije koji dan družili. Pri susretu ga je nježno poljubila u obraz i predstavila mužu. Osjetio je upravo ono čega se bojao: da će je poželjati. One misli koje je sam sebi prije branio zbog prijateljstva s Ivanom sada je mogao pustiti da slobodno naviru. Ivan već godinama živi u Parizu svoj život, bavi se umjetnošću, vjerojatno je već i zaboravio miris zagrebačkih svitanja. A Marija, milosti puna i prirodnog nagona lako je privela Davora onom toplom i šumovitom mjestu gdje se spajaju butine. Željeli su isto.

Sve mu je rekla pogledom iskosa. Koliko je godina prošlo od dana kada mu je jednom polupijana, u šali, šapnula da će kad-tad biti

njen?

***

Hoće li stati ova kiša?

Projekt je napredovao. Suprug je bio prezaposlen svojim službenim putovanjima i uspjesima tako da je svu brigu oko kuće i financija prepustio Mariji. Ona je bila nezasitna, a Davor se nije opirao. Dobivao je od Marije sve. Za vrijeme višednevnih službenih putovanja Davor bi se gotovo uselio u obiteljsku kuću S-ovih. Nije vjerovao da je suprug toliko naivan da ne zna što se događa u njegovoj bračnoj postelji dok je odsutan. No, svi su šutke pristajali na igru... Potrajalo je tako od studenog do lipnja. Davora je povremeno progonio osjećaj da je žigolo. Spavao je sa ženom koja ga je plaćala za njegov rad i kupovala mu neprimjereno skupe darove. Taj osjećaj bi jenjavao dok su pričali o mladalačkim ludovanjima, zajedničkim izletima, plesnjacima, nekadašnjim poznanicima, prvom zajedničkom jointu, pokušali rekonstruirati situacije, ali Ivana su redovito prešućivali. Davor je znao da je bolje ne govoriti o bivšim vezama i on ga sigurno ne bi spomenuo da to nije učinila sama Marija.

Možda su bili vezani nevidljivim nitima?

- Znaš, otkad sam prekinula s Ivanom nisam ništa čula o njemu, nisam ni znala gdje se nalazi. Poštom mi je stigao njegov primjerak "Kronike smrti". Iz Pariza. Sjećaš se te knjige? I ti je imaš, kaj ne?

- Da, odgovorio je suho. Ali zašto bi ti poslao knjigu koju već imaš?

- Ova je bila dopunjena Ivanovim životopisom ispisanim njegovom rukom u kome spominje i nas dvoje kao ljubavnike. No, za razliku od svih drugih životopisa umjetnika njegov nema motiva ni načina izvršenja samoubojstva. Osam godina ne čujem ni glasa, a onda ti neko pošalje...

- Siguran sam da je to neka njegova neslana šala. Uvijek je bio sklon ekscentričnom ponašanju. Sjećaš se ljetovanja na Krku i ...?

Kako je Ivan mogao znati za moju vezu s Marijom prije nego je uopće počela?

Ubrzo su promijenili temu razgovora, nastavili pijuckati, a Davoru su se sve te slike živo vratile tek nekoliko mjeseci kasnije kada ga je nazvao Nikola i priopćio da je Ivan mrtav. Tada već više mjeseci nije vidio ni čuo Mariju. Prilično iznenada otputovala je s mužem postavljenim za gospodarskog savjetnika pri nekom našem

veleposlanstvu. Bez bilo kakva objašnjenja i pozdrava. Duguje li uopće kakvo objašnjenje?

Njihova veza trajala je točno koliko i dogradnja kuće.

Vani kiša ne prestaje.

U sobi, osim "Kronike smrti" sve je na svome mjestu. Davor je otvara, okreće na posljednju, neispisanu stranicu i uzima olovku. Upisuje sve što je iz tuđih usta saznao o Ivanu.

Hoću li sresti Sonju, Nikolu ili Mariju? Možda Ivana?

Nema dobrih vijesti...

Davor sjedi i zapisuje tišinu.

Tjeskoba. Rub noći, kraj jeseni. Kraj ljubavi, istek stoljeća. Kraj tisućljeća.

Jesam li ja na redu?

Hoće li ova voda vani odnijeti tmurne misli?

Tko će opisati moju smrt u knjizi?

Uvijek ostaje netko tko će posvjedočiti o našoj smrti.

EMILE AJAR, FRANCUSKI ROMANOPISAC, UBIO SE 1980. GODINE.

ALEKSANDAR ALEKSANDROVIČ ALJEHIN (1892.-1946.), VIŠEGODIŠNJI PRVAK SVIJETA U ŠAHU. DOKTOR PRAVA, GOVORIO JE DESET JEZIKA I PUŠIO 100 CIGARETA DNEVNO. UBIO SE U LISABONU. (54 G.)

LEONID NIKOLAJEVIČ ANDREJEV (1871.-1919.), RUSKI PISAC, RADIO ISKLJUČIVO NOĆU, IMAO EKSCENE POD UTJECAJEM ALKOHOLA, PESIMIST, UBIO SE. (48 G.)

THOMAS LOWELL BEDDOES (1790.-1840.) ENGLJSKI PJESNIK, ŠIZOIDNI HOMOSEKSUALNI PSIHOPAT, OTROVAO SE KURAREOM. (50 G.)

LUDWIG BOLTZMANN (1844.-1906.), BEČKI FIZIČAR. UBIO SE 5. RUJNA 1906. GODINE U DUINU POKRAJ TRSTA. PAO JE U DEPRESIJU POSLIJE BANKETA U ČAST NJEGOVOG ŠEZDESETOG ROĐENDANA. BOJAO SE GUBITKA KREATIVNOSTI. NEKOLIKO JE GODINA PRIJE SAMOUBOJSTVA IZJAVIO: "SAMO ČOVJEK KOJI NIJE PRI SEBI MOŽE SI ODUZETI ŽIVOT." (62 G.)

GEORGES ERNEST JEAN MARIE BOULANGER (1837.-1891.), FRANCUSKI GENERAL. OSNIVA NACIONALISTIČKU STRANKU BOULANGISTA, OPTUŽEN ZBOG VELEIZDAJE I UTAJE NOVCA, BJEŽI U INOZEMSTVO 1889. GODINE. OSTAVLJEN OD SVIJU I OČAJAN USTRIJELIO SE 30.09.1891. U BRUXELLESU. (54 G.)

WALTER CALÉ (1881.-1904.), NJEMAČKI PISAC. (23 G.)

HERMAN CONRADI (1862.-1890.), NJEMAČKI PISAC. (28 G.)

THOMAS CHATTERTON (1752.-1770.), ENGLISKI PJESNIK, OTROVAO SE ARSENUMOM. (28 G.)

LORD ROBERT CLIVE (1725.-1774.), ENGLISKI DRŽAVNIK. U MLADOSTI SE DVAPUT POKUŠAO UBITI. U STAROSTI UŽIVA OPIJUM I U DEPRESIJI SE UBIJA. (49 G.)

MARINA IVANOVNA CVETAJEVA (1892.-1941.), RUSKA LIRIČARKA, OBJESILA SE U EMIGRACIJI ZBOG BRIGE ZA SINOM KOJI JE OSTAO U SOVJETSKOM SAVEZU. (49 G.)

BRANKO ĆOPIĆ (1915.-1984.), BACIO SE U BEOGRADU S MOSTA NA BETON. (69 G.)

DEMOSTEN (384.-322. PR. KR.), NAJPOZNATIJI GOVORNIK ANTIKE, OTROVAO SE DA NE PADNE U RUKE MAKEDONCIMA. (62 G.)

ULDERIKO DONADINI (1894.-1923.), HRVATSKI KNJIŽEVNIK, EGOCENTRIČAN. 1921. DOLAZI U KRALJEVSKI ZEMALJSKI ZAVOD ZA UMOBOLNE U STENJEVCU. U BOLNICI JE VRLO AGRESIVAN I GLASAN. ZBOG TOGA JE ČESTO U SAMICI. 1923. G. ODLAZI NA KUĆNU NJEGU. 10. SVIBNJA 1923. PREREZAO JE SEBI GRLO. (29 G.)

ALEKSANDAR ALEKSANDROVIČ FADJEJEV (1901.-1956.), ALKOHOLIČAR, DEPRESIVAN, PISAC ZNAČAJAN ZA AFIRMIRANJE SOCIJALISTIČKOG REALIZMA, USTRIJELIO SE IZ PIŠTOLJA. (55 G.)

CHARLES FILIGER (1863.-1928.), SLIKAR AKADEMSKOG STILA, U BOLESTI PRELAZI NA NADREALIZAM. BIO JE HOMOSEKUALAC I ALKOHOLIČAR, OBOLIO OD MANIJE PROGANJANJA. SKONČAO SAMOUBOJSTVOM. (65 G.)

RICHARD GERSTL, BEČKI SLIKAR, EKSPRESIONIST, UBIO SE U TRAVNJU 1908. JER SE BEČANI NISU OBAZIRALI NA NJEGOVU NADARENOST.

VINCENT VAN GOGH (1853.-1890.) U MOMENTU PANIČNOG PREDOSJEĆAJA STRAVE PUCA U SEBE IZ REVOLVERA, U POLJU POKRAJ STABLA KOJE JE SLIKAO. (37 G.)

ANTOINE GROS (1771.-1835.), TALIJANSKI SLIKAR U VRIJEME NAPOLEONA I BURBONA. SLIKA POVIJESNE BITKE, KONJE I MITOLOŠKE TEME. S MITOLOŠKIM TEMAMA IMA MANJI USPJEH, TE GA NAPADAJU KRITIČARI. NIJE MOGAO PODNIJETI NEUSPJEH PA SE UBIJA UTAPANJEM. (64 G.)

LUDWIG GUMFLOWICZ, ISTRAŽIVAČ POLJSKE KNJIŽEVNOSTI, USTRIJELIO SE 1897. U ZATVORU U KOJEM SE NAŠAO ZBOG UVREDE VELIČANSTVA FRANJE JOSIPA. OČAJAVAO JE, JER NIJE MOGAO PROMIJENITI SVIJET.

HANIBAL (247.-183. PR. KR.), RIMSKI VOJSKOVOĐA, OTROVAO SE BJEŽEĆI PRED RIMLJANIMA. (64. G.)

ERNEST HEMINGWAY (1898.-1961.), ZBOG STVARALAČKE NEMOĆI UBIJA SE VLASTITOM PUŠKOM. (63 G.)

GEORG HEYM (1887.-1912.), NJEMAČKI PJESNIK, PISAO PESIMISTIČNE DRAME I NOVELE, UTOPIO SE U JEZERU BLIZU BERLINA. (25 G.)

ALFRED HIBNER, PJESNIK MORAVSKOG PORIJEKLA, PREREZAO JE SEBI GRLO U BREGANZU 1885. GODINE NE MOGAVŠI OTRPJETI OPTUŽBU DA JE PLAGIJATOR.

PAUL DŽIBRAELOVIČ JAŠULIJ (1895.-1937.), GRUZIJSKI PJESNIK, USTRIJELIO SE PRIJE HAPŠENJA. (42 G.)

SERGEJ ALEKSANDROVIČ JESENJIN (1895.-1925.) RUSKI PJESNIK, ALKOHOLIČAR, OŽENIO SE AMERIČKOM PLESAČICOM ISIDOROM DUNCAN KOJA JE OD NJEGA BILA STARIJA 20 GODINA. BRAK SA ZLOSTAVLJANJEM ZAVRŠIO RAZVODOM. (30 G.)

ATTILA JOZSEF (1905.-1937.), MAĐARSKI PJESNIK, BOLOVAO OD ŠIZOFRENIJE, BACIO SE POD VLAK. (32 G.)

GYULA JUHASZ (1883.-1937.), MAĐARSKI LIRIČAR, IMAO NAPADE MELANKOLIJE; PRIJE USPJEŠNOG SAMOUBOJSTVA IMAO DVANAEST NEUSPJEŠNIH POKUŠAJA (54 G.)

VJEKOSLAV KARAS (1821.-1858.), ROĐEN U KARLOVCU, ŠKOLUJE SE U ITALIJI. ZBOG NEIMAŠTINE PREKIDA STUDIJ SLIKARSTVA I POSTAJE UČITELJ CRTANJA U KARLOVCU. BIVA

OTPUŠTEN, ZALJUBLJUJE SE U IRENU TÜRK, NO ZBOG VELIKIH SOCIJALNIH RAZLIKA NE MOGU BITI ZAJEDNO. ZAPADA U DEPRESIJU I UTAPA SE U KORANI. (37 G.)

HEINRICH VON KLEIST (1771.-1811.) "LEŽIMO NA PUTU ZA POTSDAM USTRIJELJENI" POSLJEDNJE PISMO GDJE OBJAVLJUJE SMRT SEBE I LJUBAVNICE. SAM UBIJA HENRIETU, A ZATIM SEBE NA CESTI (POPOT SKITNICE), HICEM U GLAVU. PJESNIK, PISAC, DRAMATIČAR. (30 G.)

KLEOPATRA (68.-30 G. P.N.E.), EGIPATSKA KRALJICA, ZBOG PORAZA U RATU S OKTAVIJANOM UBIJA SE ZMIJOM OTROVNICOM. (38 G.)

ARTHUR KÖSTLER (1905.-1983.), ROMANOPIŠAC I ESEJIST, UPIO SE ZAJEDNO SA ŽENOM. (78 G.)

JACK LONDON (1876.-1916.), ENGLESKI PISAC, UPIO SE NA VRHUNCU SLAVE U DEPRESIJI IZAZVANOJ ALKOHOLIZMOM. (40 G.)

LUKRECIJE (96.-55. G. PR. KR.), RIMSKI FILOZOF I PJESNIK, BOLOVAO OD PSIHOZE, UPIO SE. (41 G.)

VLADIMIR MAJAKOVSKI (1893.-1930.), PJESNIK REVOLUCIJE, UPIO SE U DEPRESIVNOJ KRIZI. (37 G.)

KLAUS MANN (1906.-1949.), NJEMAČKI PISAC, SIN THOMASA MANNA. (43 G.)

EDUARD VAN DER NÜLL (1812.-1868.), PROJEKTANT NOVE BEČKE OPERE OBJESIO SE ZBOG SITNIČAVE PRIMJEDBE CARA FRANJE JOSIPA DA JE STUBIŠTE PRENISKO. (56 G.)

GÉRARD DE NERVAL (1808.-1855.), PJESNIK, LUTALICA, SANJAR. U KAIRU KUPUJE ŽENU. ŠEĆE S JASTOGOM KOJEG VODI NA PLAVOJ VRPCI. ČESTO ZATVARAN U DUŠEVNE BOLNICE. 26. SIJEČNJA 1855. OBJESIO SE UZICOM KUHINJSKE PREGAČE O ŽELJEZNU REŠETKU NA PROZORU MISLEĆI DA TA VRPCA PRIPADA LJUBAVNICI LUJA XIV. (47 G.)

JULES PASCIN (1885.-1930.), PARIŠKI SLIKAR, PODRIJETLOM IZ ŠPANJOLSKE. BOEM, LJUBITELJ PUTOVANJA. ODLIČAN CRTAČ DJEČJIH TIJELA, A UGLAVNOM SLIKA MORBIDNE EROTSKE TEME. UPIO SE U SVOM ATELJEU PREREZAVŠI SI VENE NA RUKAMA, TE SE POTOM OBJESIO ZA SVOJ SLIKARSKI STALAK. (45 G.)

CESARE PAVESE (1908.-1950.), UBIO SE 27. KOLOVOZA 1950. U SOBI HOTELA "RIM" U TORINU NA VRHUNCU KNJIŽEVNE KARIJERE. OSTAVIO JE PORUKU: "PRAŠTAM SVIMA, MOLIM SVE DA MI OPROSTE. JE LI TO U REDU? NEMOJTE OKO OVOGA DIZATI MNOGO PRAŠINE." (42 G.)

JENŐ PETERFY (1850.-1899.), MAĐARSKI KNJIŽEVNI KRITIČAR, POZNAVATELJ PLATONA, ARISTOTELE I DANTEA UBIO SE MUČEN PERFEKCIONIZMOM. (49 G.)

JOSIP PIČMAN (1904.-1936.), HRVATSKI ARHITEKT. BACIO SE S PETOG KATA U ILICI. NEKOLIKO SATI KASNIJE DOLAZI VIJEST DA JE DOBIO PRVU NAGRADU NA ARHITEKTONSKOM NATJEČAJU U RIJECI. (32 G.)

JOSIP RAČIĆ (1885.-1908.), SLIKAR. ROĐEN U ZAGREBU, UČI U MÜNCHENU, ODLAZI U PARIZ. ŠUTLJIV I SENTIMENTALAN. UBIJA SE U HOTELSKOJ SOBI REVOLVEROM. (23 G.)

ALEKSANDAR NIKOLAJEVIČ RADIŠČEV (1749.-1802.), KNJIŽEVNIK, PLEMIĆ S DVORA KATARINE II, NAPISAO "PUT OD PETROGRADA DO MOSKVE", TRAŽIO UKINUĆE KMETSTVA I SLOBODU TISKA, OSUĐEN NA SMRT PA POMILOVAN, TE DOŽIVOTNO PROGNAVAN U SIBIR. NAKON ŠTO JE OPETOVANO POMILOVAN, OTROVAO SE 1802. (53 G.)

FERDINAND RAIMUND (1790.-1836.), AUSTRIJSKI DRAMATURG I PJESNIK. USTRIJELIO SE NAKON ŠTO GA JE UGRIZAO PAO KRIVO MISLEĆI DA JE PAS BIJESAN. ČESTO DEPRIMIRAN ZBOG NEUSPJEŠNOSTI VLASTITIH DJELA. (46 G.)

ANTON ROMAČO (1832.-1889.), AUSTRIJSKI SLIKAR PORTRETA, PEJZAŽA, VEDUTA. OSTAVLJEN OD ŽENE. SIN MU JE DUŠEVNO OBOLIO, A DVIJE KĆERI IZVRŠILE SAMOUBOJSTVA. SIROMAŠAN I BOLESTAN UBIJA SE. (57 G.)

FRANZ KARL JOSEPH RUDOLF (1858.-1889.), PRIJESTOLONASLJEDNIK AUSTRO-UGARSKE, SIN FRANJE JOSIPA I. UBIO SE U SVOM DVORCU U MAYERLINGU (PRVO SVOJU LJUBAVNICU MARIJU VEČERU, A POTOM SEBE) U SIJEČNJU 1889. (31 G.)

FERDINAND VON SARR, PATIO JE OD NEIZLJEČIVE CRIJEVNE BOLESTI. UŽASAVAJU GA NOVI TIJEKOVI U TADAŠNJOJ KNJIŽEVNOSTI. USTRIJELIO SE 24. SRPNJA 1906. U BEČU.

DVADESET I DVIJE GODINE PRIJE TOGA, GOTOVO NA ISTI NAČIN UBILA MU SE I ŽENA.

HERBERT SILBERER (1882.-1923.), OBJESIO SE O PROZOR SVOJE SOBE U BEČU RAZOČARAN ŠTO JE FREUDOV KRUG ODBACIO NJEGOVE STUDIJE MITOLOGIJE I SIMBOLIZMA. (41 G.)

FELIX SOMLO (1873.-1920.), PRAVNIK, UBIO SE U KLAVENTSBERGU (DANAŠNJA RUMUNJSKA) RAZOČARAN ŠTO JE NJEGOVO SVEUČILIŠTE USTUPLJENO RUMUNJSKOJ DRŽAVI. (47 G.)

OSWALD SPENGLER (1880.-1936.), NJEMAČKI PISAC. (56 G.)

KARL STAUFFER-BERN (1857.-1891.), ŠVICARSKI SLIKAR, GRAFIČAR I PJESNIK. ZBOG PRONEVJERE BAČEN U TAMNICU, A POSLIJE ZBOG SILOVANJA NEKE DUŠEVNE BOLESNICE DOVEDEN U ZATVOR U FIRENZU. 1890. PUŠTEN IZ ZATVORA UZ KAUCIJU. DOBIVA MANIJU PROGANJANJA I ZAVRŠAVA U FIRENTINSKOJ LUDNICI. 3. LIPNJA 1890. U BOTANIČKOM VRTU U BERNU PUCA SI U PRSA, A U SIJEČNJU 1891. UMIRE OD PREVELIKE DOZE KLORAL-HIDRATA, DUŠEVNO POMRAČEN. (34 G.)

MAX STEINER (1884.-1910.), PRAŠKI ŽIDOV, KEMIČAR, OTROVAO SE U BERLINU. (26 G.)

ADALBERT STIFTER (1805.-1868.), AUSTRIJSKI KNJIŽEVNIK. UMRO JE 28.01.1868. G. DVA DANA NAKON ŠTO SI JE PREREZAO GRLO KAKO BI SE OSLOBODIO RAKA JETRE. (63 G.)

ISTVÁN SZÉCHÉNYI (1791.-1860.), POLITIČAR, OSNIVAČ MAĐARSKE AKADEMIJE ZNANOSTI. (69 G.)

VIKTOR TAUSK (1879.-1919.), PRIPADNIK PSIHOANALITIČKOG POKRETA. NAPISAO JE NEKOLIKO RASPRAVA O MEHANIZMU PSIHOZE. NAKON RAZVODA IMAO JE LJUBAVNU VEZU S LOU ANDREAS-SALOMÉ. RADIO JE KAO VOJNI LIJEČNIK. ISCRPLJEN RATOM I UVJEREN DA JE ZAKAZAO NAPISAO JE OPROŠTAJNA PISMA FREUDU, LOU ANDREAS-SALOMÉ I ZARUČNICI S KOJOM SE TREBAO OŽENITI ZA OSAM DANA. UBIO SE U TRAVNJU 1919. OBJESIO SE I PUCAO SI U SLJEPOOČNICU (TZV. DVOSTUKO SAMOUBOJSTVO). (40 G.)

MORITZ THAUSING (1835.-1884.), DIREKTOR ALBERTINE U BEČU. NAPISAO MONOGRAFIJU O DÜRERU. LIJEČIO ŽIVCE U RIMU. UBIO SE UTOPIVŠI SE U VLTAVI, ISCRPLJEN OD UMORA I RAZDRAŽENOSTI. (49 G.)

GEORG TRAKL (1887.-1914.), AUSTRIJSKI PROZAIK I KRITIČAR, ŠIZOFRENIČAR, NARKOMAN, UBIO SE KOKAINOM. (27 G.)

OTTO WEININGER (1880.-1903.), UBIO SE REVOLVERSКИM HICEM U SRCE 04.10.1903. U BEETHOVENOVJOJ KUĆI U BEČU. S DVADESET GODINA PIŠE "SPOL I KARAKTER". ŽIDOVSKOG PORIJEKLA, STUDIRAO FILOZOFIJU, TE PREŠAO NA PROTESTANTIZAM. NAKON IZLASKA KNJIGE ČESTO JE DEPRESIVAN, A PRIJE SAMOUBOJSTVA GOVORI O TOME DA POSTAJE ZAO TE JE BOLJE DA UBIJE SAM SEBE NEGO NEKOG DRUGOG. (23 G.)

NATHAN WEISS (1851.-1883.), PERSPEKTIVNI NEUROLOG. OBJESIO SE 13. RUJNA 1883. U JEDNOM BEČKOM JAVNOM KUPALIŠTU NAKON POVRATKA SA SVADBENOG PUTOVANJA. (32 G.)

PARTIJA BRIDŽA

Našli smo se tog petka poslijepodne u tihom salonu restorana "Purgatorium" na partiji bridža. Naravno, svi odavno i pokojni i spokojni, izgledali smo baš kao na omotnicama naših knjiga u najboljim danima. Bio sam najmlađi u društvu tako da je moja dužnost bila starom Hamsunu pomoći odložiti kaput, šešir i kišobran u garderobu. Rushdie je već zauzeo svoje mjesto za velikim okruglim stolom, a Marquez i Kiš su po običaju prvo popili po konjak za šankom.

- No, hajde, jesmo li došli lokati ili se družiti? - požurivao je nestrpljivi starac.

- Dajte nam još rundu za stol - dobaci Marquez krećući se prema stolu.

- Meni molim tonik - reče Rushdie - i kavu za gospodina Hamsuna.

- Sa saharinom i dvije kapi mlijeka, može i Vašeg - frknuo je starac brkom na sisatu konobaricu i dodao ispod glasa - dobra guza, ne? - I

pivo za malog Mlinarca.

- Gospodine Kiš, hoćemo li početi? - pitao je Rushdie.

- Mlinarec, imate li papir?

- Da, sve je pod kontrolom - uzvratio sam.

Iscrtavao sam tablice u koje ću upisivati rezultate. Kiš je posljednji sjeo za stol i zasukao rukave kao da ga čeka težak fizički rad. Zapalio je cigaretu i s olakšanjem otpuhnuo dim.

Konobarica je donijela piće.

Prvi je dijelio Rushdie. Njegovi njegovani prsti nježno su doticali karte (naravno, novootvoreni špil da sve bude na nivou) prije negoli bi ove padale na stol pred igrača.

Nastao je tajac.

Marquez se mrštio na svoje karte, a nezapaljenu cigaru već je neko vrijeme prebacivao iz kuta u kut usana.

Hamsun je podizao i spuštao lijevu obrvu i uvijao suprotni brk.

Kiš je preko ramena zagledao konobaricu koja se saginjala, a čije su obline željele iskočiti iz zategnute uniforme.

Ja sam, kao pisar, crtao cvjetice po rubu papira. Slabo sam kartao, a i tek sam nedavno počeo pisati partije.

- Slušajte, gospodine Marquez, nemamo sto godina da bismo dočekali Vaš potez. Danas ne pišemo romane već kartamo!

- Da, da, sad ću - mrmlijao je Kolumbijac.

Igra je napredovala. Kako sam još nevješt s kartama više sam pažnje obraćao na razgovor ljudi od pisaćeg stroja nego na njihove kartaške poteze.

- Salmane, znate li da sam vidio jedan njemački časopis gdje su Vas greškom grafičkog urednika u naslovu prekrstili u Salmona. No, bolje je biti i losos nego salmonela, zar ne? Ha, ha, ha!

Jedino se stari Hamsun smijao svojoj šali.

- Gospodine Knute, kako vaši hemeroidi? Krvare? - uljudno je uzvratio Rushdie.

Stari je utrnuo osmijeh.

- Da, nije lako napisati pedeset i dva, tri romana. Je li ih bilo stvarno toliko ili su tu i neka ponovljena izdanja? - pitao je Marquez.

- Gospodine Gabriel ili Garcia, svejedno, pravila dobrog ponašanja nalažu, ako se doista namjeravate družiti s nekim, a pogotovo s

kolegama piscima, da barem znate što su i koliko toga napisali. Sada ste ipak u Europi, a ne u vašoj tekila-gerila-banana-kokain zemlji.

- Ajde, idemo da kartamo - uporan je bio Kiš.

- Gospodine Gabriele, ovako glup potez od Vas nisam očekivao - s visoka je rekao Rushdie. - Pratite karte i uz malo matematike...

- Čujte, gospodine Proganjani, ovdje smo radi zabave i druženja. Ne igramo za Nobelovu nagradu - pjenio se Marquez.

- Pa neki su je dobili! - odvraća Rushdie.

- Ma idi čoveče, gledaj karte i cuclaj tonik - resignirano se umiješao Kiš.

Dijelile su se karte, a sreća je bila promjenjiva.

- Mladići, vrijeme je za kavu. Madam, molim Vas... (nije ga čula), madam (dreknuo je stari, dobri, no zajedljivi Knut) još pet kava!

- Hvala, ja bih radije konjačić - zamoli Danilo.

- I ja - kazah.

Knut Hamsun je definitivno pio previše kave i stalno kukao o malim honorarima.

- Nećemo o novcu - zamoli Rushdie.

- A o čemu ćemo? O lošoj probavi, reumi, bolu u leđima, terapijama, ženama...

- Ovo zadnje - nakesi se G.G.

- Opstipacija, insomnija... Zanimljive riječi za nesranje i nespavanje - doda Knut.

Kiš prevrne očima.

- Idemo pišati!

Kakva čast. Kiš i ja idemo pišati. To je bilo prvi put da sam bio nasamo s velikim južnoslavenskim piscem.

- Uf, konačno pričamo po naški. Razumeš, vreme je da se nešto pojede. Nisam oka sklopio sinoć, a i noćas će biti jebeno.

- Da stvarno je vrijeme za večeru. Valjda Stari neće zapeti za hot-dog k'o onaj put.

- Fast food, nisam lud! Ili, fast food, bad mood!

- Ma ti Skandinavci, uvijek nešto poluhladno i brzo. Mi smo za njih kultura.

- Takve su im i žene, jednom sedmično ili mesečno, uvrh glave. Takvi su kad žive blizu santi leda.

- Gospodinu Hamsunu se sigurno štucca.

Pišali smo dugo dok plavu boju dezinfekcijskog sredstva u pisoarima nismo pretvorili u zelenu. (Pokušao sam pročitati žig na keramici kako bih saznao tko je proizvođač tih pisoara, no nije mi uspjelo. Utvrđivanje porijekla pisoara postao je moj tajni hobi onoga dana kada sam shvatio da su svi pisoari u jednoj zemlji koja više ne postoji proizvedeni u *Keramici Mladenovac*. Možda je zato zemlja i propala?)

- Idemo za sto.

Trojka za stolom slatko se smijala. Rusdhie je pričao viceve o indijskim djevicama. Egzotika. Ozbiljno je shvatio da treba pričati o ženama.

- Hoćemo li u salu preko da poručimo neko jelo? Umirem od gladi - dodao je Kiš.

- Alkohol je kaloričan, ne moramo još i jesti - kroz smijeh izusti G.G.

- No, dajte i meni dupli rum - oraspoloži se Salman Rushdie.

- A vjera? - pita Knut.

- Vjera u sebe, a druge k'o jebe!

- Gospodična, meni pivce, dansko!

- Pojma Vi nemate gospodine Knut. Pa češko pivo je barem tri puta bolje od danskog - dodao je Kiš.

- Ma što Ti znaš. Stalno piješ konjake i vino, a prodaješ se za eksperta za pivo. Kakav si Ti stručnjak za pivo? Kao i tvoje prezime? Mali?

- Čujte, tu reč, kiš, verovatno ste naučili kad ste otkopčali rajferšlus na pantalonama u nekom bordelu, a Vas je, na sopstvenu nesreću zapala neka Mađarica?

- Vidi Malog, duhovit je! - nasmije se stari jarac.

- Što, nećemo da večeramo? - uporan je bio Danilo Kiš.

- Manana - mrmljao je polutrijezan G.G.

- Arhanđeo Gabrijel iliti Gavrilo, kako ćemo da ga krstimo? - upita me Kiš.

- Nemoj Gavrilo, podsjeća me na salamu gavrilovičku.

- Šta fali, uopšte nije loša, da mi je barem neki sendvičak...

- Jebite se, pričajte engleski, a ne taj vaš jezik - bunio se Knut.

- What's for dinner? Do you have some good idea? - reče Danilo.

- Mogli bi onu hrenovku u tijestu...

- Ne, samo to ne - zavapili su redom G.G., Kiš i Rushdie. Kako sam bio tek relativno friško mrtav nisam imao pravo polemizirati o ničemu. Po definiciji friško mrtav pisac je onaj koji je mrtav manje od pedeset godina, a što znači da se za njegova djela još uvijek plaćaju autorska prava.

- Mlinarec, što si tako tih, nisam čuo da si zvao rundu večeras! - prekori me Losos.

- O.K. Noch einmal, bitte.

Kiš mi šapne ispod glasa:

- Nećemo da budemo pizde i da sami jedemo. Zaboravimo hranu večeras, ovi su se već oblili.

- Draga gospodo - svečano je započeo Knut Hamsun - sada ćemo popiti po piće na moj račun i...

- Hej, Progonjeni, što ćeš ti?

- Pivo, češko.

- Tako treba! - kliknuo je Danilo i naručio za sebe bocu nekog francuskog vina.

- Ja ću rum - mrmlijao je Arkandeo.

- Zar i ti sine, Gabrijele? - začudi se Knut koji je mlatio rum-duplice.

- Dajte Mlincu Heidelberg, ne Heineken - ispravi se Progonjeni.

U taj čas nastao je tajac. Netko je, naime, relativno glasno, pustio vjetar.

- Gospodine Hamsun, je li to bila posljedica vaše peristaltike crijeva? - uozbiljio se Rushdie. - Znae, u nekim kulturama sasvim je normalno pustiti glasni prdac za stolom.

- Gospodine Rushdie, zar Vas nije sramota obratiti mi se kao starijem kolegi s takvim gadostima? Otkud Vam ideja da sam ja, ponavljam Ja, pustio vjetar? Mi Europejci smo ipak civilizirani.

- Čekajte malo, samo malo. Hoćete reći da smo mi ostali, recimo južnoamerički katolici, divljaci? - podigao je glas G.G.

- To su Vaše riječi, gospodine Marquez. Ja ono što mislim glasno i kažem.

- Mi tu tjelesnu pojavu u tradiciji hrvatskog jezika zovemo "zvonimir" - šapnuo sam Kišu.

- Stvarno? Pa, to je super! To je neprevedivo.

- A onaj tihi, miomirisni - "tihomir".

- Ha, nije loše!

- Vi, gospodine Kiš imate nešto za primijetiti? - mucao je Marquez.
- Ne, samo s kolegom pretresam skrivena bogatstva slavenskih jezika.

- Ne bismo li radije odigrali još jednu partiju karata, nego što se ovdje prepiremo? - mrmljao je Rushdie sebi u bradu.

- A ne! Ne može to tako. Tu stvar moramo do kraja raščistiti. Kao prvo: Vi ste gospodine Marquez više godina živjeli u Švicarskoj pa ste prema tome Europejac, kao i gospodin Rushdie koji je školovanjem, navikama i po svemu ostalom Englez. Jest da su Englezi uvijek imali stanovitu distancu prema kontinentu, no oni su neprijeporno Europejci. Dakle, ostali su nam gospoda Kiš i Mlinarec koji su s ruba Europe, dakle rubni, da ne kažem marginalni slučajevi. Da, da, govore strane jezike, bave se literaturom, putuju svijetom, no nikada mi do kraja nisu bile jasne te zemlje južnije od Austrije... - usporio je misao gospodin Hamsun, no tu u riječ upada gospodin Kiš.

- Dragi gospodine Hamsun, odgovoriću Vam u ime obojice, jer gospodin Mlinarec još uvek ima prevelik respekt prema vašem vrednom delu i pomalo je stidljiv da bi ušao u izravan verbalni duel sa Vama. Dakle, ako me sećanje ne vara Vi ste putovali našom obalom, doduše davno, ali kao stari morski vuk verovatno ste naučili ponešto o lepoj zemlji ili barem o gradu Dubrovniku u kome su život i književnost bujali dok ste Vi na Severu bili maltene polupismeni i polugladni. Ne bi želeo nikoga da vređam, no Vi o nama Južnim Slovenima premalo znate i molim Vas da se onda ne pravite pametni.

- Dobro, dobro - omekanio je gospodin Knut Hamsun - ali nemojte mene onda optuživati...

- Pa tko Vas optužuje gospodine Hamsun? - čudio se gospodin Marquez.

- Stvarno mislim da je naša rasprava bespredmetna! - upao je gospodin Rushdie.

- Ja zovem rundu..., konobarice - mahnuo je gospodin Kiš - ponovite poslednju porudžbinu...

- Da, gospodine, samo ću Vas zamoliti da malo brže ispijete Vaša pića jer u ponoć zatvaramo - bila je ljubazna djevojka.

- Niš', idemo onda poslije k meni - namigivao je Marquez.

- Vidjet ćemo, mladiću, vidjet ćemo - mudar je bio Hamsun.
- Ajde Salmane podeli još jednom karte, ko zna kada ćemo se svi opet zajedno naći u "Purgatoriumu" - dodao je Kiš.
- Daj! - mrmljao je Hamsun - gospodine Mlinarec, kako stojimo?
- Vi sigurno jako dobro, samo da podvučem crtu, gospodine Hamsun.

Stiglo je piće. Razgovor je ponovo skrenut nakratko na karte, te potom na žene.

- Gospodo, možda nije red da komentiramo svaku damu koja izlazi iz lokala, no onu rasnu crnu ždrebicu morate vidjeti - primijetio je Marquez.

Četiri se glave sinkronizirano okreću u smjeru vrata.

- Ima nešto tetovirano na nozi - bio je ushićen Rushdie.
- Ma, to je uzorak na čarapi - dodao sam.
- Nije, stvarno je nešto tetovirano - ispravio me Kiš.
- Gospodo, nemam naočale za daljinu - mirno se nadovezao Hamsun.

- Auuu, dobra! - zaustio je Rushdie.

- Dobra! - ponovio sam.

Dobili smo još jednu rundu na šarm Danila Kiša koji je nešto vragoljasto došaptavao djevojci na šanku. Možda joj je izrecitirao nešto iz *Bordela muza*, tko će ga znati.

- Idemo k meni, bit će fiesta! - uporan je bio Gabrijel.
- Sve O.K., ali moram na počinak - tvrdio je Rushdie.
- Gdje Vam je mladost gospodine Rushdie? - čudio se Hamsun.
- Ili svi ili niko - kazao je Kiš.
- Slažem se - prozborio sam tiho.
- Stvarno sam umoran, a i čir sam počeo osjećati - branio se Rushdie.

- Hoćete reći da smo mi krivi zbog Vašeg čira? - uzbunio je Hamsun.

- Ne, nikako, no nisam navikao na ovolike količine alkohola.

- Dajte, toliko kod nas popije svaki prosečni gimnazijalac - smješkao se Kiš.

Gabrijel Garcia Marquez je zapalio treću cigaru te večeri. Kubanci mu ih, prema njegovim riječima, navodno šalju besplatno samo zbog

imidža tvornice. Sjećam se natpisa na aluminijskim tubama: *Hecho en Cuba*.

- U redu, vidim društvo nije raspoloženo, drugi put - pomirio se G.G.

- Ništa, zovimo taksi i kući - rekao je Hamsun.

- Hoćemo li se nalaziti sledećeg meseca? - pitao je Kiš.

- Volio bih. Gospodine Mlinarec, hoćete li Vi preuzeti brigu da svi budemo obaviješteni o vremenu i mjestu sastanka? - usrdno me zamolio Salman Rushdie.

- Svakako - potvrdio sam. - Želite li da rezerviram isti stol na istom mjestu ili da odemo do "Heavena"? Navodno imaju novopreuređeni salon.

- Ma, svejedno, bitno je druženje - rekao je G.G.

- Slažem se - potvrdi Knut Hamsun.

Rukovali smo se u odličnom raspoloženju koje nije popuštalo već stanovito vrijeme, uz poneku dosjetku o večerašnjem druženju. Pisci su sjeli svatko u svoj taksi i odjurili u noć. Ja sam krenuo pješice u jesenju noć. Moj je samački stan bio najbliži mjestu gdje smo se razdvojili. Ulice su bile pune mladih. Jedan sat po ponoći, tek se kreće u noćni život.

Svratio sam kod Tarika na zadnje pivo i poneki zalogaj. Bio je dobro raspoložen kao i obično.

- Vidiš li Roberto kako život prolazi pokraj nas? - smijuljio se dok su pred izlogom njegove radnje prošle dvije tamnopute djevojke.

- Mora netko i pisati i raditi kebab - uzvratio sam mišlju na misao.

- Ma ne žalim se, stari, sve je...

- Da, sve je kako je. Idem knjivat'. Vidimo se sutra.

- Bok!

Usnuo sam brzo. Te noći nisam sanjao, vjerojatno zbog mnoštva utisaka koje sam ponio od kartaškog stola. Ni dan nakon tog poslijepodneva i večeri provedenog siskusnim kolegama u "Purgatoriumu" nisam bio ništa mudriji ni prosvjećeniji već me obuzimao osjećaj ispunjenosti i zadovoljstva lijepim druženjem. Jedino, nikako nisam mogao dokučiti tko je stvarno pustio vjetar.

KAKO   SAM   POSTAO
CRNOGORAC

Vaša Ekselencijo,

U mladosti, Boga mi, ni slutiti nijesam mogao da ću jednoga dana postati Crnogorac. Izložiću Vam svoj predmet kako valja, polako i po redu. Mnogijeh se već noći mučim, slabo oka sklapam, nesanica kuca o prozore. Dugo i predugo vremena mišljah što je za Crnogorca najsuštinskije i zaključih: da bude ratnik, da bude pjesnik ili barem da umije lijepo pripovijedati, da svoju lozu zna, da zna ljudovati i da ima čast!

O ratničkoj prošlosti naše porodice vazda svijetla obraza ne bi mogao mnogo detalja iznijeti. Kazaću vam ono što su i meni kazali. Moj prađed po majčinoj strani, imenom Mihajlo prezimenom Grinčenko, Ukrajinac po rođenju, imao je ponajviše vojničkog iskustva od starih. Borio se hrabro u Galiciji za Prvog velikog rata, a poslije i za Cara i Otadžbinu sve dok Crveni nijesu proćerali Bijele. Časnim uzmakom, noseći sa sobom samo ikonu porodičnog sveca i vjeru u Cara i Boga, napuštio je sa jedinicom svoje rodno selo nedaleko Odese koje nikada više za ovozemaljskoga života neće videti. Mada se borio časno dalje od čina poručnika nije doćerao, jer vojna nije dovoljno dugo potrajala. Ostali od starih, Jakob, Ivan i Stjepan boriše se upravo toliko koliko su morali za Austro-Ugarsku. No, mislim da nijesam u krivu ako kažem da je najvažnije da su svi muški za službu sposobni bili i da nikada u porodici samoubistava i poluđelih nije bilo.

Franjo, đed moj po očevoj lozi, mesar, trgovački pomoćnik i tramvajac prije Drugog rata, porodična je svijetla tačka i po činu najviši. Kad je Njemac krenuo prema Balkanu i porobio našu zemlju, đeda su k'o nižeg starojugoslovenskog oficira zarobili i otpremili u logor na severu Đermanije. No, njegovo snažno međimursko korijenje, koje ni Mađari nijesu ušpjeli kroz vjekove salomiti, učinilo je da on sam pobježe iz logora i pješice se vrati na slovenski Jug. I kud neg' pravo u partizane jer je ponad svega volio čist vazduh, planine i ribolov. Prigriše druga Franju drugovi partizani i vremenom on postade politički komesar, a do kraja rata i major Jugoslovenske armije. Hrabro se tukao s okupatorom (valjda mi k'o đetetu nije lagao!), ali nijesam siguran koje je ofenzive odradio. Ali ni njemu uniforma ne bješe suđena. Tek što je rat završio kao pobjednik, sliku

u majorskoj uniformi objesio je u spavaću sobu i postao Titov tajni policajac, u civilu, a ti su kažu, najopasniji. Spremno se uključio u obnovu zemlje i sa Stankom, koja je ipak uradila većinu posla, izrodio dva sina i dvije ženskinje. E, mlađi od te dvojice, rođen dva mjeseca prije kraja Drugog rata moj je otac i on je dogurao do čina rezervnog kapetana. Lično moram da priznam da sam u neku ruku podbačio, jer nikada nijesam, osim pionirske kao dijete, volio nijednu uniformu. U oficirsku a bogami, ni u političku se školu nijesam oputio, jer sam vazda bio skloniji, da prostite, zajebanciji, nego pušci. Ipak, odslužio sam dvije vojske do svoje tridesete, a u našoj kući navijek su bile spremne barem dvije-tri duge cijevi, nekoliko revolvera, a hladno oružje mi i ne brojimo. Važno je čovjek svoju lozu zna, otkad je i otkud je. Mislio sam dosta o svojim starima, đedovima i prađedovima, od kojeg sam dobio gen za koju stvar. Možda je red da ovđe, istine radi, pomenem i đeda Vinka kome je Dioniz bio naročito sklon i kome ponajviše trebam da zahvalim na crnogorskom stasu, a koji je umio sve vojske da izbjegne i najžešći rat u miru uz vino i žene provede. Mada je rođen na selu u mnogobrojnoj porodici, vazda je bio pravi gospodin i lijepo se nosio. Kad je krenuo Drugi rat vide đed Vinko da se nema kud, il' u partizane il' u ustaše, a on pravo u Treći Rajh. Sve muško na frontu, a nema ko da mijesi hljeb. A to je jedino u životu, osim da ganja žensko i pije vino, umio. I mijesio je đed Vinko energično i hljebove i đevojačke dojke, sređivao pekarice, poštarice, konobarice i cvjećarice. Čak je, kažu, i jednu slavensko-đermansku granu ostavio negđe u Lincu. Biće da im je popravio krv. Nijesam to dalje istraživao, ali sigurno znam da se đed u Jugoslaviju povratio čim je rat skončao i nastavio da mijesi hljebove, a valjda i dojke, sve do penzionisanja. Eto, to bi ukratko bilo o ratničkoj prošlosti naše porodice.

E, i ovo! Kako nijesam dovoljno u davninu zalazio, dodajem i da je izvjesno da moji nijesu s Brankovićima jahali na Kosovu, jer su u ono doba stari bili vodeničari na Muri.

Od drugijeh bitnih i Vašoj Ekselenciji zanimljivih stvari koje se tiču porodične vrsnoće, možda presudnih za moj predmet, i koja mnogo govori o soju naše porodice, moram da pomenem prababu po očevoj strani Mariju đevojačkog prezimena Đermadi rođenu 1887. koja je

toliko mliječna bila da je uz svojih desetoro godinama dojila i svu ostalu decu u selu. Istina živa! Mlijeko joj do groba stalo nije!

O jeziku dukljanskom imam najvišoj mišljenje, ta i s, m sam crnogorskim jezikom govorio od rođenja, ali nijesam to znao dok mi Domaš jednom ne kaza:

- Vidiš da umiješ po naški zboriti!

Priznajem, mnogo sam čitao. Od djetinjstva pamtim stihove što su hrvatski, no mi nekako na crnogorsku vuku:

Oro gnijezdo vrh timora vije

Jer slobode u ravnici nije.

Njegoša sam dvaput skroz pročitao, a barem desetinu stihova umijem naizust kazati. Neke sam pisce i uživo viđao, a najviše cijenim i nekoliko sam puta čitao Monigrene, ponajvećeg i rasnog dukljanskog romanopisca koji se vazda predstavlja pjesnikom. Biće da mu je lakše u jedno veće izrecitovati pregršt pjesama, negoli pročitati roman. Ima i drugih viđenih pismenih glava, nego, mnogi se crnogorski pisci u prošlosti srpskoj prisloniše grani, a kako nijesam siguran koji su u milosti, a koji u nemilosti vlasti, radije ih, iz diplomatskih razloga, ne bi pominjao.

Stara petersburška škola još je uvijek prisutna među viđenijim Crnogorcima, a nemalo i bečke manire ima. Posvjedočio mi je to svojedobno i moj prijatelj, gospodin, po porodičnom imenu Ozrović, a navlastitom Domaš. On me uputio kako "po starinski" dami prići i rukoljub izvesti, kako se držati i nadasve se kavaljerski ponašati. U ljudovanju našem bilo je raznih zgoda.

Jednom se tako, gladni od daleka puta, namjerismo na neku krčmu pored puta.

- Viđeste li nekad gospođu tri Crnogorca gđe ručavaju? - upita Domaš kad spazi da domaćica oka ne skida sa nas, baš kad mi dohvatismo po komad jagnjetine.

- Dvojicu možda, ali trojicu zajedno nisam - odgovara gazdarica.

- Ma nije viđela junačina - kaza Raka.

- Ima li hladno pivo? Neko strano?

- Nažalost, nema. Samo karlovačko, znate, mi se držimo naše županije.

- Dobro je, dobro, ali ima li barem hladno karlovačko?

- Nažalost, nema... mislim, ovo je sasvim dobro ohlađeno.

- E, jebem mu, nemaju hladno pivo - procijedi Domaš ispod glasa.
Prionusmo poslu junački. Raka dohvati komad od plećke, Domaš
bubreg, a ja otpih dobar gutljaj piva za početak.

- U slast!

- Jedno nikšićko - mahnuh - ali hladnije.

- Nažalost, samo karlovačko.

- Draga ženica, što ne bi ... - doda Raka.

- Ma nije ovo loše, nije loše... - mrmlija Domaš.

- Daj mi soli, očiju ti - zamolih Raku.

Bogami, odradismo mi pošteno, polako i nekako lako ručak.
Domaćica insistira da nas kuća počasti palačinkama. Kako nije
gospodski odbiti, damu klimnusmo glavama uz blagi naklon.

- Je l' se danas plaća? - upita na kraju Domaš sa đavolskim
smiješkom.

Presvijetla Ekselencijo, ne bi više duljio i Vaše dragocjeno vrijeme u
vjetar rasipao, već evo dodajem pokoju riječ o sopstvenom pisanju
poezije. Već sa sedam godina, čim sam naučio pisati i svršio prvi
razred, tokom ljetnjeg raspusta spjevao sam ovu pjesmu:

Domovina

Ovdje vrhunac, tamo dolina,

To je moja draga domovina.

Sunce prži, kiša pere,

Domovina je i voće dok se bere.

I pitam:

Otkud šuštanje zlatnog lišća?

Domovino, pa to si ti!

Poslije sam bio školski recitator, a vazda sam lijepe ocjene iz
pismenih radova dobijao. Napisao sam ja dosta pjesama, a pisao
sam i jedan roman, no nijesam imao snage i volje da ga skončam.
Glavni mi se lik već na četvrtoj stranici okliznuo i survao u provaliju.
Možda nije mjesto da ovđe ističem, ali svojeručno sam napisao i
sedamdeset i šest molbi za stalno zaposlenje sa svom priloženom
dokumentacijom.

Pitao sam samoga sebe i mnogo ljeta kasnije koji to bješe
presudan čas kad se čovjeku u životu razbistri i sve mu sasvim jasno
pred očima bude. O nacionu svome svaki čovjek razmišljati može tek
u punoljetstvu, kad prijeđe četrdesetu. Kada i kako sam ja postao

Crnogorac? Bješe li to kad Gorski sam vijenac ponovo čitao, u Ulcinju baš nekako sred ljeta s devojkom Bojanom ljubovao, ili može bit dok sam udisao čisti durmitorski vazduh koji su neki Amerikanci, iz Nju Jorka kažu, šćeli prodavati u konzervama za skupe pare preko okeana. Ne znam, nijesam nikada tome pridavao dužne pažnje.

Ipak, biće da se taj momenat zgodio dok smo, ponad puta iz Rijeke za Zagreb, Domaš Ozrović, Vidoje Raković i ja jagnjetinu sa mladim lukom jeli i mlakim pivom zalijevali.

I zato prilažem ovaj ferman i lijepo molim Njegovu Ekselenciju, ambasadora Crne Gore u Zagrebu da razmotri moj predmet, te da me upiše u državljanstvo koje po pravdi mislim da zaslužujem.

Eto, tako! Ništa nijesam slagao, već sam vam sve po istini kazivao, tako mi Bog pomogao!

ZAGREB? SAMO JOŠ JEDAN OD GRADOVA...(1)

- Barem znam za koga ću idući put glasati. Kažu da se životinje glasaju, a mi svi ionak' putujemo k'o živine - dodao je ispod glasa - za onoga tko izgradi podzemnu željeznicu u Zagrebu! - pametovao je mladić u gužvi tramvaja dok se probijao prema izlazu jedanaestice.

- Ma da, jebeš metropolu bez metroa - odvratio je netko iz gužve.

Na Dolcu sam sreo Simu Mraovića. Kupio je ribu za ručak (valjda je bio petak) i platio kavu. U hodu mi je dao par upotrebljivih savjeta oko cjenkanja i otkrio mi svoje skrivene tajne pisanja. O.K., naravno, rekao je nešto i o seksu u našim godinama i godinama koje dolaze. Trideset i druga. (Kad sam počeo ozbiljnije pisati gubio sam nepotrebno mnogo vremena na izmišljanje imena likova, tako da bi priču, koja bi inače tekla brzinom bujice, usporavale nominalističke meditacije. Do toga da su imena stvarnih osoba zapravo najbolje rješenje došao sam s,m. No, problem su ustvari riječi koje ti likovi izgovaraju. Kako je Simo pjesnik i dobronamjerna faca nema bojazni da će nešto od ovoga što slijedi biti krivo protumačeno. Razgovor je tekao otprilike ovako:)

- Bok, Simo!

- Bok, Robertius! Kam ideš?

- Do Društva, a onda furam doma... Ti?
- Od Čegeca. Kavusina, može, a?
- 'Ajmo!

Na polukatu naručujemo cugu. Veselimo se prvim danima proljeća i hvalimo nakon zime ponovno probuđene djevojačke grudi... Žene u prolazu, svjesne svoje ljepote, uživaju dok ih milujemo pogledima.

- Robertius, vidiš onu nožicu?
- Misliš onu u crnoj čarapi?
- Auuuuu! - čulo se jednoglasno, a dvoglasno.

Govorim Simi kako do prije koju godinu nisam bio svjestan da starim, mislio sam, potrajat će tako još pedesetak godina, a onda ću se, ionako umoran, povući od stola života. Kako to lijepo još Sokrat bijaše zborio, prije negoli ga politikanti sjebaše!

- Nemoj brinut' stari, još nas čeka svega, kužiš? Ima vremena... Evo, ja ti baš guštam neku priču. Pišem malko, pa čitam, pustim, pa je opet sređujem. A ono nekad je bil pravi život!!! Ohrid, pisci, to je bilo dobro, ne. Ljubim ti tam' jednu malu crnu sisatu, žnjaramo se mi cijelu večer, a onda ona veli: Sorry, Simo, ne buš večeras k meni! Dobro nije mi baš tak rekla, mislim ovo ne buš, već nekaj u tom smislu. Jebote, htel sam ju pitat kaj me onda tolko rajca, al' nisam stigel! Već je drugi komad uletil u igru.

- I kaj, onda si se... ?!
- Ma ne, ozbiljno, pjesnike su nekad više cijenili. Bilo je svega, kužiš?
- Vi'š, ti si to dobro skontal. Kak' to meni prije nikak' da dođe do mozga?
- E Robertius, jebo ga ti, k'o bi se bavil poezijom da nema nuspojava. Komadi su samo nuspojave pjesničke riječi...
- Znači ti poznaš sve komade koji te čitaju? Mislim, onak', malo bolje?
- 'Ajd, dosta zajebancije - reče Simo uz širok osmijeh, bez zlatnog zuba. Možda će ga i imati ako mu ispadne koji od sjekutića.
- Gle onu kaj ide niz štepenge...
- Znam koku... S Filozofskog je... francuski i povijest umjetnosti, ne talijanski i povijest umjetnosti. Sonja.
- Mislim da bi ih sve trebalo katalogizirati... kao knjige ili periodiku. Ak' je Kiš fural enciklopediju mrtvih kaj mi ne bi... Pa da, trebamo

centar ili bolje... Institut za katalogizaciju žena!

- Jedna moja poznata s faksa navodno je vodila svoj katalog muškaraca, je ozbač, to mi je pričala, al' knjigu nisam videl. Tam se sve bilo opisano do detalja, mislim o njenim frajerima, a mutila je nešto i s komadima... trans-s-seksualka. Znaš Simica da ove riječi nema ni kod Silića, niti kod Babić-Finke-Moguša!

- Sve je to O.K. Ali jesi li ti nju...?

- A, ne...

- Ustvari, katalogizacija žena je vrlo potreban i logičan posao. Pa i rasne konje i džukce vode u neakvim registrima. Osim toga, naša jedina domovina u svakom trenutku mora znati s kakvim resursima raspolaže.

- Možda smo ipak ostarili? - pitao sam tjeskobno.

- Žele li gospoda još nešto? - umiješala se mlađahna konobarica u naš razgovor..

- Vaš osmijeh i čašu mineralne - spremno je dočeka Simek.

- Meni isto, molim - rekoh tiho - bez leda.

Škarpina u vrećici gubila je svoju erektivnost. Podnevno sunce djelovalo je entropijski na fraktalne odbleske zapravo alkoholom iskrivljene stvarnosti, a time i na smrznutu ribu. (Naravno, ovo je subjektivno zapažanje koje će neupućenima možda sasvim dobro zvučati.)

- Znaš, sanjao sam da u Budimpešti na Dunavu imaju nebodere na brodovima. Kad dođe Dan velikih valova brodovi se prevrću na bokove, ustvari prevrću se zbog vjetra, a ne valova, ali ne ruše ništa na obali jer su točno predviđena mjesta gdje neboderi udaraju o zemlju i tu su postavljeni veliki gumeni odbojnici. Jedina frka je da ne poispadaju ljudi iz nebodera-padalica, tako da u svakom apartmanu postoje sigurnosni pojasevi kojima se stanovnici vežu na Dan velikih valova. I tak' sam ja jedne godine baš noć uoči Dana velikih dunavskih valova pozvan na čaj na 17. kat kod jedne gospođice po bračnom statusu, a gospođe po godinama. Volim ja (bar je tak' bilo u snu) tu plavušu, a uz to ujedno i (mislim) poprcljivu Mađaricu...

I veli mi ona: - Roberto, prognoza je dobra. Bit će divljeg vjetra, bit će ljuljanja.

Ja tukac ne kužim. Fura se ona na čajni obred, dobro, ja srčem vruću zašećerenu vodu s okusom jasmína il' nekog drugog cvijeća,

grijem sinuse dugo, dugo u hladnu zimsku noć (jesam li spomenuo da je Dan velikih valova, ustvari isto što i Dan veselih vjetrova i pada krajem siječnja, kada Panonijom brije košava, a da ja zimi često imam problema sa sinusima?). I sniježilo je te večeri, kao nikada prije u mom životu. Pomislih: Zašto nisam u Alpama? Ipak, ovdje se sve događa malo presporo za moj ukus. Sporo i mirno kakva je i mađarska ravnica. Frka me je da se ne probudim prije neg' odsanjam ševu. Kužiš, to bar niš ne košta, nema frke od upada muža, nema kondoma, nema bolesti...

- I onda? - pita Simo.

- Onda je ona počela govoriti norveški. Tvrdi da ga je naučila zbog Hamsuna!

- Ma jebote - viknem ja - Hamsuna volim! I odmah joj citiram omiljeni pasus iz njegovih *Skitnica*.

- Ah, što si pametan, pričaj mi još o tome...

I krenem ja lupati po Skandinavcima. Šveđani (prvi oni kad su najbrojniji), pa Norvežani (Hamsuna smo prozvali Ham po biblijskom sinu koji nije bio odviše svijetle puti), onda Laxness! Island. *Islandsko zvono*.

- I tako su Vikinzi naselili Island, stvorili najstariji parlament na svijetu još u 10. stoljeću i dan-danas u svojem pismu imaju dva stara slova, ustvari rune.

I dignem ti ja Simo pogled i vidim Zsuszu kako polusklopljenih očiju s rukama u krilu (sad više nisam znao da li je u međuvremenu počela yoga-vježbe ili svršava na moju priču?) odsutno gleda u strop sobe.

- Volim intelektualne veze - prošapće Zsusza.

- I ja - slagah.

- I Simo, najslučuješ li ti tragediju?

- Pričaj, pričaj... kakva tragedija? Jel' opal neboder, a niste vezali pojaseve!? Jebi ga, pametni znaju čemu služi pojas!

- Nije to, nego je Zsusza bolje spikalala mornarski staroislandski sleng od mene.

Onda meni sve dopizdi i pitam: - Idemo se ševit'?

- Pa ja sam mislila da to tebi nije važno - veli ona.

- Ma i nije, al' kaj bum frendovima rekel kad me pitaju jesi kaj šprical po Mađarskoj?

- Pa jesi li?
- Naravno - lagao sam.
- Onda im to reci.

(Kak' da njima lažem kad nikad prije u životu nisam sanjal Mađarsku!)

- Ali to je sve nebitno, ak' nemam trofej Dana velikih valova.
- Strpljen, spašen! Još manje od tri sata, pa će početi.
- Kaj bu počelo?
- Ljuljanje na valovima.
- Zsusza, nisi normalna. Nemam tol'ko vremena, zbudil bum se.
- Onda niš, dođi dogodine stvarno u Peštu pa bumo imali feštu. I uči danski!

I ja ti se Simo prešaltam u drugi san. Taj je tek bil horror; kao, zetovci su ganjali ljude po parkovima i pregledavali karte.

- Kaj će mi karta u parku? - mislim si ja.
- Druže, imaš li kartu? - upita me strogi brkonja fra Brne iza grma brnistre. Više nego očito je da su njegovi brkovi bili iz hajdučkih vremena, a oslovljavanje iz socijalizma.
- Imam pokaz - pribrano odgovorih.

Brkonja je bazdio na rakijetinu, vjerojatno ličku i nije savjesno obavljao svoj posao.

Iz daljine su se čuli glasovi: *Požuri druže, brže, još brže...*

- Pun mi je pampur socijalizma - pomislih - i naglo se probudih.
- Vau, koju ti kontrolu snova imaš! I uv'jek tak mo'š isfurat buđenje kad 'oćeš?

- Ne! Ustvari, probudio sam se jer mi se pišalo.

Krenuli smo s placa prema Trgaču, pa Gajevom do Tesline. Sve birtije i kafići bili su puni čovjekoida.

- Robertius, kaj je danas subotica? Otkud svi ovi padobranci?
- Vidiš da šljakaju, nije im lako.

Dalmatinke su čakulale sto na sat. Jedino bi malčice usporile kad su trebale popraviti ruž ili se samodopadno smješ kale svojim odbljescima u obližnjim izlozima.

- Mislim da im je u Zagrebu bolje neg' u Splitu. Tu ipak mogu kriomice zaleć' s nekim, a dole se sve zna, po katoličkom... - mudrovao je Šimun.

Odmjerenim koracima gazili smo očišćenim nogostupom prema kolodvoru. Ljudi u zelenom održavali su higijenu drveća; je li to bilo proljetno brijanje ili šišanje platana ne mogu sa sigurnošću tvrditi. Svakog proljeća osjećam da moram pobjeći iz grada. U prirodu, pod rascvjetale voćke, na livade, na selo, odlijepiti se barem nakratko od svojih asfaltnih korijena. Ili još dalje, poći u lutanja, daleko čak do toplih Južnih mora. A svake jeseni, s uvijek iznova istom sjetom koju pojačava miris pečenih kestena na Gornjem gradu, osjećam da je tu moje mjesto, i... Prisjećam se pubertetskih ljubavi, dugih šetnji po mokrim i hladnim ulicama, prisjećam se imena i likova nikad ostarjelih dok lutam sam u predvečerja. Samo u jesen mogu pisati pjesme. Izgleda, ja sam sezonski pjesnik u nutrini ushićen jedino treperavim jesenskim svjetlima Zagreba pod nogama. Da, spleen Zagreba...

- Gle Tomislava, i njega glancaju - primijetio je moj suhodač vrativši me u proljeće.

- Je, fakat šminkaju grad. Vel'ko spremanje.

- O, koga to vidim?! - kao začuđeno Simo promijeni boju glasa i brzo nastavi - Bok, ovo je moj frend. Robica, Robica ovo je Karolina. Ideš s nama na kavu?

- Zakaj ne, ionak' se ne žurim. Otkud vi?

- S književnog susreta na placu.

- Ma nije, zezaš me?

Karolina ne vjeruje.

Simo ne odustaje, otvara vrećicu i pokazuje joj mlitavu ribu.

Lovi se za glavu: - Joj, riknula je. Valjda se vrećica zbušila pa je ostala bez vode. Nema veze, ribe se ionak' jedu mrtve, ne?

Sjedamo na sada već popodneвно sunce. Karolina uz ispriku odlazi do toaleta.

- Dobra je mala, k'o bombončić. Mala nimfica... Kaj veliš?

- Ah, to s nimfama uvijek me podsjeti na papige.

- Kaj, hoćeš da ti ju nabacim? - veli Simo - ja ionak' kasnim doma.

- Ma, kasnim i ja. Čuj, ja bum zbrisal za deset-petnaest minuta.

- Dobro, idemo skupa, al' moram ju malo kurit, ne, za drugi put.

Kurtolina uvijek ima dobre priče, a i frendice.

- Ti bi mogel šljakat k'o psihoterapeut kad možeš slušat sve te ljude.

- Žene, stari, žene! Njima treba samo malo pažnje... Ššš, evo je, vraća se.

- I tak' baš sam ove zime čvrsto odlučila promijeniti posao, mislim, nemoguće je šljakati u školi, klinci su monstrumi, kolege sve nekakvi socijalni slučajevi, anarhija totalna. Pa ti onda pričaj o književnosti, svjetskoj boli, ma boli njih...(2) Svaki dripac ima više love od profača. Da, tražim neku šljaku u knjižnici, neku hladovinu bez stresa, ajd' živili, i tak', sve je inače po starom, isti telefon, kvart, adresa... A znaš onu Gabicu, ona ti je...

(Isključio sam se dok je Simo, barem naoko, sa zanimanjem slušao monolog blebetuše koja očito spada u njegove rane radove. Promatram skupinu gimnazijalaca u kutu birtije kako se kikoću, zatim mi pažnju odvlače dva alkića za šankom. Dolje, pri ulazu u toalet, vidim postarijeg gospodina kako se naslanja na neukusno našminkanu i pomalo pripitu damu. Šire se mirisi iz kuhinje. Nedostaje mi zraka.)

- Oprostite, moram krenuti, neki ljudi će zbog posla navratiti k meni...

- Dobro starino, čujemo se, ajd' budi mi dobar.

- Pozdrav, vidimo se.

Izlazim iz podruma. Zasljepljuje me proljetno sunce.

Žmirim.

Otvaram oči.

Žmirim.

Otvaram oči.

Gledam na svoj ruski časovnik. Toga trena prostruji mi glavom pitanje koliko još krugova mora oprčati mala kazaljka do početka novog tisućljeća.

VELIKI KUHAR

Filipa svi pamte kao vrijednog studenta. Ispite je gotovo redovito polagao u ljetnom roku, e da bi preko najtoplijeg dijela godine kada su ostali mislili u prvoj brzini, mogao proučavati knjige za koje je on mislio da su važne za "njegov" studij. S profesorima je vješto polemizirao još od brucoških dana i uvijek imao svoj stav. Kolege su

obožavale njegovo pedantno ispravljanje profesora pri citiranju Aristotela (naizust, naravno na starogrčkom, navodeći nerijetko i po koji europski prijevod, tek usporedbe radi), duge argumentacije logički besprijevano izvedene i njegovo lingvističko znanje. Filip, kojega nikada nisu viđali u društvu žena, poznavao je podjednako dobro hebrejski, latinski i grčki od klasičnih, te engleski, njemački i francuski od modernih jezika. Kažu da je na trećoj godini iz inata, za četiri mjeseca, naučio ruski, češki, poljski i mađarski da bi dokazao profesoru kako je marksistička teorija prerano htjela zaživjeti i to na krivom mjestu. Do kraja studija Filip je preveo desetak romana i nekoliko klasičnih filozofskih djela, prijevoda s kojima se niti dugogodišnji profesori nisu osjećali sigurnim uhvatiti u koštac. S dvadeset i dvije godine, tri mjeseca i osamnaest dana, završio je studij filozofije i lingvistike, a nedugo zatim i magistrirao. S dvadeset i pet godina, doktorirao je briljantno malo poznatom temom o srednjovjekovnoj hrvatskoj hermeneutici kao najmlađi na sveučilištu. Svi su govorili: Pred njim je velika karijera!

Neumorno je Filip radio, pisao članke, prevodio, komentirao, uređivao edicije, učio jezike. Svake godine ovladao bi s po dva nova jezika i odmah pokušavao svoje misli uobličiti u njima. Napisao je zapažen članak o filozofiji jezika, kojom se inače nije posebno bavio, kažu da je počeo pisati s obje ruke i to paralelno, lijevom arapski ili hebrejski, a desnom obično njemački. Filip nije držao to nečim posebnim već jednostavno mentalnom higijenom! Kolege su bile uvjerenе u njegovu genijalnost i bio je vrlo štovani, unatoč svojoj nekomunikativnosti i povučenosti. Nitko nije znao gdje on zapravo živi, rijetko je koga pozivao na kavu ili čaj, a kamoli kući.

Ljudi su samo mogli zamišljati kako izgleda njegova radna soba, njegovi roditelji i je li ikada poljubio djevojku. Do svoje tridesete Filip M. je postao uvaženi intelektualac i stručnjak, pozivan već i na sastanke Akademije.

A onda je pukao! Čuo sam da se to dogodilo u jednom poznatom restoranu u Zagrebu, na svečanoj večeri s brazilskim kolegama koji su obilazili naša sveučilišta. Pričalo se o svemu i svačemu uz večeru, a pamte da se Filip jedući svoj desert, čokoladni puding s biskvitom i višnjama, uzviknuo na francuskom: - To je to! To je bitak! Hrana!

Istrčao je Filip sa smiješkom na licu, nimalo ne brinući za društvene norme, ostavljajući začuđene kolege za stolom. Te večeri više ga nitko nije vidio. Drugo jutro pojavio se Filip, sav raščupan s tamnim podočnjacima, na Institutu za filozofiju. Bio je ozaren, glasno je pozdravljao kolege i mahao smotuljkom papira.

- Tu je, tu, napisao sam "Nacrt za filozofsku kuharicu"! - vikao je Filip.

Isto jutro zatražio je od direktora Instituta slobodnu studijsku godinu, on koji je dolazio na posao i vikendom i praznikom i blagdanom! Naravno, nitko mu nije mogao osporiti to pravo. Svoj "Nacrt" Filip je odnio u Akademiju i predao ga na čitanje. I odmah potom otrčao je kući i počeo pisati, po svom mišljenju, najvažniju knjigu dvadesetog stoljeća: "Filozofsku kuharicu".

Isprva, nije se mogao odlučiti na kojem jeziku da napiše svoje životno djelo. Počeo je na hrvatskom, pa nastavio na njemačkom, a onda zaključio da je najbolje da svako poglavlje zamišljene "Kuharice" napiše na jeziku za koji drži da je najpogodniji za određenu problematiku. Uzalud su ga kolege dobronamjerno opominjale da će time izgubiti publiku, jer malo je vrhunskih jezikoznanaca koji bi mogli pratiti takovo pisanje. Zapravo, Filip uopće nije bio svjestan da u Europi postoji najviše još petero ljudi sposobnih zadubiti se u djelo pisano na sedamnaest jezika. No, naš Filozof 20. st. time se nije opterećivao; ta, čemu podilaziti ljudima koji ionako znaju manje?

- Neka nauče - mislio je Filip.

U proslavu, pisanom na perzijskom Hajjamova doba u osmercima, Filip je sažeo svoje misli o odnosima moći, dominantnoj kuhinji i prema tome dominantnoj filozofiji antike. Kao moto stavio je: "Reci mi što jedeš, pa ću ti reći kakav si čovjek!" U pregledu grčke kuhinje posebno se zadržao na Pitagorejskom savezu i njihovoj zaokupljenosti pijetlovima i grahom. Grah, nazvanom kralj želuca i dobre probave, posvećeno je cijelih trideset stranica! Filip je komparirao starovjeka i novovjeka jela od graha, posebno se osvrnuvši na hrvatsku filozofsku baštinu kajkavskog izraza. Čak je naš učenjak uveo i posebnu logičku notaciju kojom bi opisao sve moguće recepte bazirane na grahu i dodacima. (Vrlo pojednostavljeno: $\text{Grah} * (x - 5 / 3)$ sve potencirano, gdje je $x = \text{ričet}$,

zelje, repa, slanina, buncek, tijesto, itd.) Kao prvi u svijetu, uveo je boje u logiku! Na poznatu anegdotu o Kantu, prema kojem su sugrađani navijali sat, Filip je bacio sasvim novo svjetlo. Anegdota je istinita, osim da se to nije događalo baš svaki dan. Naime, Kant je ponedjeljkom jeo grah-salatu, tako da je utorkom bilo bolje ne izaći naviti sat ili to činiti zaštićen u vlastitoj dnevnoj sobi, naravno zatvorenih prozora. Poglavlje o grahu završava žaljenjem zbog gubitka svitaka Aleksandrijske biblioteke za koju Filip vjeruje da je sadržavala cijeli odjel s posebnom notacijom i klasifikacijom o jelu bogova. Srednjovjekovna kristološka tematika vrtjela se oko boje hostije, gledane iz perspektive suvremene filozofije. Od kojih se vrsta brašna sve izrađivala, koji su bili postupci i zašto. Osobno me se dojmila rasprava o Heideggeru, iako se bojim da je nisam najbolje razumio zbog teškoga njemačkog kojim je pisana. Bitak i tubitak, zapravo su svedeni na dvostruki koncentrat rajčice i svježju rajčicu. Kuhanje i filozofiranje ontološki su istovjetni! Estetičke su se pak teme iscrpljivale problemom zlatnog reza i razreza kroz povijest kuhinja. Filip je vatrenom sistematičnošću, nadmašujući čak i uporno-dosadnog Hegela, postavljao nova i nova pitanja i nove i nove probleme. Završetak "Filozofske kuharice", sasvim neočekivano, napisan je engleskim, "barbarskim" jezikom za filozofiranje. Posljednje poglavlje nosi naslov "Granice moga svijeta su granice moga jezika". Filip tvrdi da je Wittgenstein zapravo aludirao na jezik kao organ osjeta i mislio na slasti koje nam dopiru do mozga dok preko jezika prelaze izabrane namirnice. Problem je, tvrdi Filip, što je predavanje Wittgenstein držao pod utjecajem alkohola, izmučen od letova avionom i stalnog putovanja željeznicom. Wittgenstein je, kako je poznato, uvijek mislio na svom bečkom njemačkom. Tako je jedan *lapsus linguae* na stranom jeziku uzrokovan umorom, kombiniran s tupim američkim studentom-zapisivačem, koji nije shvaćao o čemu se radi i nije potpitanjem provjerio misao svog predavača doveo do velike zablude novije filozofije.

Filip M. je svoje djelo napisao za nepunih šest mjeseci. Kolege su ljubazno mjesecima iščitavale (naravno, koliko im je to njihovo znanje dopuštalo) 783 stranice najbitnijeg filozofskog rukopisa dvadesetog stoljeća, ali zapravo nitko od njih nije razumio o čemu se

tu radi, a kamoli o tome razgovarao s autorom. I s objavljivanjem "Filozofske kuharice" nastali su silni problemi. Naime, bilo je nemoguće naći recenzente, lektore i korektore, a sredstava da se raspiše međunarodni natječaj za devet lektorski nepokrivenih jezika odnosno narječja nije bilo. I tako, iz mjeseca u mjesec, dok napokon Filip nije izgubio strpljenje. Kažu da je toga dana došao u redakciju svoje izdavačke kuće i nakon što su ga uljudno obavijestili da je stanje oko pripreme njegova životnog djela nepromijenjeno, Filip je na sočnom mađarskom provalio petominutnu bujicu psovki. Odlazeći kroz vrata pamte da je rekao: - Preveć znanja, odeš v sranja!

Veliki Tragač više uopće nije dolazio u Akademiju, Institut ili Sveučilišnu knjižnicu, mjesta gdje se inače svakodnevno pojavljivao. Dao je otkaz i pismeno obavijestio Hrvatsko filozofsko društvo da se odriče svoga članstva, a pisma sličnog sadržaja poslao je na još desetak uvaženih adresa. Nestao je iz profesionalnog života...

Posljednje što sam čuo o mojem starijem kolegi Filipu M. jest da je nekoliko puta viđen na Dolcu kako raspravlja s prigorskim seljankama o značaju svježeg kravljeg sira u prehrani stoika.

UVOD U KOLODVORSKE PRIČE

PROLOG

Nešto je uznemirujuće u prigušenoj tutnjavi vlakova, u onoj huci što nastaje u čeličnim dodirima kotača i tračnica, barem ovih naših, rasklimanih, nemirnih, blago usporenih na samom rubu Balkana.

Vlakovi su, nakon fijakera naših djedova kojih više nema i koje nisam upoznao, zadnje prijevozno sredstvo koje čuva još poneki dašak prošlosti. Prozori vlaka ogledalo su krajolika.

* * *

Neke od relacija iz neobjavljenog *Svjetskog voznog reda vlakova* gospodina Eduarda Sama popraćene osobnim bilješkama:

Ljubljana - Zagreb

Po mogućnosti treba dočekati jesenji sumrak putujući u kupeu s Leonardom, studenticom agronomije iz Pazina. Vraćati se u Zagreb. Tiho izgovarati riječi i biti prislan. Želio sam tada da vlak nikada ne stigne na svoje odredište znajući da će nam nepravilan ritam grada oduzeti putem pronađeni spokoj. Kako li Leonarda danas izgleda, je li još uvijek onako krhka?

Berlin - Mälme - Stockholm

Krećem iz istočnog, još potpuno sivog Berlina prepunog policije s dobermanima, švedskim bijelo-irsko zelenim vagonom drugog razreda koji više sliči otmjenom futurističkom salonu negoli prometalu. Šveđani su čudan narod jer ono što im brane u domovini, a to se uglavnom svodi na piti i pušiti, rade na putu prema domovini. U vlaku je netko rekao poluglasno, u povjerenju: - Tako je i na našim brodovima, ako ne i gore.

Listam jučerašnje izdanje *Svenska Dagbladeta*. Kvalitetne reprodukcije fotografija i zapisan jezik Vikinga.

Zagreb, Maksimir - Zagreb, Gajnice

Vraćam se s Maxom, tada trogodišnjakom, iz zoološkog vrta. Kako je stanica prigradskog vlaka poprilično udaljena od kaveza sa zvijerima nosim ga na leđima. Ušutjeli smo nakratko. Međutim, u njegovoj glavi sklopilo se mnoštvo pitanja na koja sam morao brzo odgovoriti.

- Koliko rakun ima zuba?
- Voli li medvjed čips?
- Kako deva sneva?
- Tko klokanu čisti torbu?

Jedva sam pronašao dovoljno uvjerljive odgovore, a tada je uslijedio novi niz:

- Zašto nema kita?
- Tko je jači: slon ili bizon?
- Gdje su pingvinu krila?
- Postoje li zeleni labudovi?

Na sreću, sjeli smo u vlak i u istom trenutku Max je zaspao. Gledao sam, i sam već pomalo umoran, kroz prozor i pričini mi se načas da iza "limenki" na Borongaju vidim vangogovska požnjevena polja. Upitah se kada će moj sin biti dovoljno star da shvati i osjeti u punini ono što su rekli davno prije mene:

- Ah, krhko je ljudsko znanje...

Donostia - Venecija, Venecija - Zagreb

Vraćam se iz Baskije s,m, bez prebijena novčića. Jesam li ikada prije ili poslije toga kretao na put u vlastito susjedstvo udaljeno 2200 km doslovce bez pare u džepu, samo s putovnicom?

Presjedanje u Veneciji i četiri sata lutanja po dobro znanim ulicama. Srećom, voda na gradskim česmama još uvijek je besplatna. Male mi Japanke u zboru odgovaraju koliko je sati. Kolodvor. Mladi Sicilijanci u kupeu. Topli južnjaci dobri su suputnici. Vade hranu ponesenu od kuće. Prva jabuka nakon šesnaest sati posta.

Pariz - Irún - Madrid

Montparnasse

Sjedim na klupi i

promatram

kako se drže grudi

pospanih Parižanki

u pro hladno jutro.

Putujem na Jug.

Bitola - Skopje - Beograd - Zagreb

Usijana pilepska ravnica. Drhti zrak i... Vrućina lijepi kotače za prugu. Čujem ih kako udaraju, istina usporene, orijentalne ritmove.

Putujem u kupeu s dvojicom vojvođanskih Mađara. Sada više nismo odavde. Sada smo odsluženi vojnici koji se vraćaju svojim kućama. Pijanstvo utroje uz najjeftiniji rum. Prespavao sam veći dio Srbije.

Amsterdam - Bruxelles

Gradovi imaju svoje mirise.

Općenito, Amsterdam miriše na topli kakao, Bilbao na motorno ulje i ponekad za vjetrovitih dana na ocean, Budimpešta na preprženi luk, Pariz na pseći izmet i ribu, London na loše sagorijevanje benzinskih motora i vlagu u proljeće, Madrid na prašinu i krasotice. Jedino što nikako ne mogu jednoznačno odrediti miris je rodnoga grada, Zagreba.

Specifično, ponekad, u vlaku koji prometuje od Amsterdama do Bruxellesa - vrijeme vožnje kako god okrenuli prekratko je da biste se naspavali - prevladava miris dobrih kanabis,. Jointovi se spaljuju kako ne bi u svojem materijalnom obliku napustili svoju drugu domovinu, Nizozemsku.

Zagreb - Budimpešta

(vlak 241, "Venezia Express")

Zagreb 6.15, Križevci 7.06, Koprivnica 7.28, Gyékényes 7.43, Nagykanizsa 8.46, Siófok 10.40, Budapest K. 12.23

Samobor - Zagreb

Obiteljski izlet. Baka, djed, majka, otac, moja sestra, i konačno ja, nijemi svjedok scene usta punih slatkiša. Sjećam se srebrne boje lokomotive, ljeta, poslijepodneva. Djed je popio nekoliko gemišta previše (po običaju) tako da je baka na kraju izleta bila pomalo ljuta, ali kao i uvijek, ljubazna. Tako mi stvari izgledaju iz današnje perspektive. Onda sam bio premalen da bih takvo što mogao procijeniti.

Da, to su bila vremena kad je Samobor imao svoj željeznički kolodvor.

London (Victoria) - Dover

i dalje preko Kanala

Pratiš me do perona. Još dvadesetak minuta do polaska... Dugo šutimo.

Rastanci ljubavnika u starim filmovima uvijek su mi izgledali do ludila patetično.

"Što reći, ti ostaješ, ja idem", mislim u sebi.

- Jebi ga, baby, volim te! - rekao je netko od nas dvoje.

EPILOG EPILEPTIČARA

Vlak je mikrosvijet koji se giba i mjesto susreta stranaca.

U vlakovima su svi ljudi stranci. Ljudi putuju tuđim predjelima, a kod kuće su, možda, tek na prvoj ili zadnjoj stanici.

Vagon je kapsula koja putuje kroz prostor i vrijeme, a broj sjedala, od vlaka do vlaka, poput je našeg stalno promjenjivog mjesta u svijetu.

PRETPOSLEDNJA SLIKA

Za toplih ljetnih večeri uz široko otvorena vrata terase mojih rođaka, u stanu u ulici Miramarski podvožnjak 7 jasno se čuje, nošen povjetarcem, glas najavljiivačice s Glavnog kolodvora: *Ubrzani vlak za Kutinu-Novsku-Novu Kapelu-Vinkovce polazi s 2A perona u 21 sat i 30 minuta...*

POSLEDNJA RIJEČ (ili a la haiku...)

Uz Sutlu, u mrklini ravnice kroz tamu putuju samo osvijetljeni prozori.

TKAČI SNOVA

Zime na sjeveru Perzije kao da puno sporije otimaju noć od svjetla. Početak tih dugih sumraka najavljuje život u seoskom miru. Vrijeme je to kada stanovnici ovih krajeva stotinu dana ne prelaze međe svojih sela. I tako već vjekovima. Mrak, ušuljan u svaki zakutak planine, tek je gore, na nebu, pustio zvijezde da sjaje. A tmina, povazan vezana uz mrtvilo, samoću i hladnoću, ovdje ima sasvim drugačije značenje. Znao je to i Amjad dok je mokrio u provaliju, a slaba mjesečina njegovoj tekućici davala boju rastaljenog srebra. Omirisavši južni vjetar koji je nosio oteški vonj netom prženih pistacija pomiješan s tek ponegdje naslućivanim mirisom parfema od ranoubranog jasmína pomisli: Provest ću najmirniju zimu u životu.

Poput starog lovačkog psa, slijedeći izoštren njuh, zaputio se prema selu. Vješto je žurio odajući svojom sigurnošću da je već

mnogo puta prošao tom stazom.

Zakucao je, nakon šest, ili možda ipak sedam godina, o prag roditeljskog doma. A iznutra, iz dubine ču se snažan očevo glas.

- Koga ima? Tko je tamo?

- Amjad, oče, Amjad.

Slapovi svjetla raspršili su se u mrak, a otac i sin, obojica blago orošenih očiju, sudariše se u zagrljaju na otvorenim vratima. Valovi topline što su dopirali iz kućerka na tren povrate davno zagubljena Amjadova sjećanja. Prostruji mu kroz glavu dan kada je s ocem prvi put otišao u lov, prisjeti se završetka škole, rođenja sestri blizanki i bezbrižnih dana dječastva.

- Da, tko od nas nije imao sretno djetinjstvo živi uzalud - pomisli pamteći točno svaku boru očeva lica na dan kada je otišao iz sela.

A onda ih iznutra pozva majka, ganutim, gotovo plačnim glasom da uđu. I krenuše redom brat, majka, pa starija i mlađe sestre, pitati Amjada zasjelog pokraj ognjišta o dalekim krajevima, drugačijim ljudima i običajima koje je upoznao, o njegovu naukovanju, o životu u dolini, o bogatstvu trgovaca i ljepoti gradskih žena, o čudima sa svih strana svijeta koja se mogu vidjeti za nekoliko novčića i još koječemu... Amjad je pričao sa strašću cijelo vrijeme mašući rukama, gotovo glumeći, i bijaše pritom netremice praćen čas razrogačenim dječjim očima i novosti željnih ušima, čas u čudu otvorenim ustima ili pak odobravajućim kimanjem glavama. Od silnih priča i dogodovština, koje će još tjednima biti jedina promjena tišine svakodnevice, razdragana, ponovno okupljena obitelj zaboravila je sina putnika nahraniti dok sam Amjad nije upitao ima li što za večeru. Ustrčaše se odjednom u smijehu ženskinje, pa brže-bolje donesu bratu lepinjica, slanog sira i divljega planinskoga luka. Majka pristavi ponoćni čaj i tiho zijevnu.

- Dakle, vratio si se da sebi nađeš poštenu ženu u rodnom kraju - napokon progovori otac.

- Ne - odvrati mladić - vratio sam se da načinimo najljepši sag ikada viđen ljudskim okom.

- Mi? - začudi se otac.

- Da, naše selo. Sjećaš li se djedovih priča kako su se u doba njegove mladosti sva sela okruga natjecala tko će veći, ljepši i neobičniji sag istkati do proljeća? Putom ovamo prošao sam sela

prije stodnevice, no nitko mi nije odgovorio hoće li prihvatiti izazov... Izgleda da se vremena mijenjaju. Ali, nije ni važno, lako je pobijediti drugoga, a najteže je pobijediti samoga sebe!

Ne bješe ocu drago što mu sin ne misli o nasljednicima, no s druge strane, barem će vidjeti kakve je sin škole polazio i je li bolji od djeda, nadaleko poznatog majstora koji je zimi običavao spavati gol umotan u nedovršene sagove da ih bolje osjeti. Za nekoliko dana otpočeše rad...

Sa svakim zalaskom sunca, sakupljaše se tkači u seoskoj kući. Živjeli su sada oni dva života; onaj dnevni, svakidašnji u krugu obitelji, i noćni, prepun strasti i druženja, priča i legendi, istina i maštarija, paleći ponekad i koju lulu hašiša. Sakriveni velom dugih zimskih noći raspredali bi svoje misli izvučene iz već pomalo prašnjavih labirinata sjećanja. Djeca bi obično raznosila čaj, crni, gruzijski, koji je bistrio poglede i činio ruku sigurnijom, a žene osim što su vješto usukavale niti, miješajući prema Amjadovim uputama kozje i ovčje u tajnim omjerima, pripremale su najsočnije slastice. Radilo se polako, kakav je oduvijek bio i ritam života ovdje. Ispočetka, Amjad se često znao uhvatiti kako naređuje mnogo starijima od sebe kojim redom trebaju raditi, kako dodatno ojačati potku, koje uzlove upotrijebiti, mudrovao o bojama... Suseljani su slijedili njegove zamisli iako je stari način na koji se ovdje radilo bio drugačiji, a kako je posao napredovao i sami su počeli pitati. Husein, dobroćudan proćelav starčić, upitao je gledajući kroz okno jutarnje rumenilo prije odlaska na počinak, hoće li sag, poput molitvenih serdžada, nositi kakove poruke. Amjad je samo zijevnuo rekavši:

- Aaahhhmmm, vidjet ćemo kad bude vrijeme.

Na putu u proljeće tijekom dana često bi u toploj postelji Amjad imao vizije koje bi odmah iste noći pričao tkačima. Oni su bili podjednako dobri slušači i pripovjedači, marljivi radnici i iskreni drugovi. Nakon svakodnevnoga dvomjesečnog suživljavanja, ljudi su se počeli upoznavati na način na koji to nisu ni slutili da mogu. Počeli su sanjati iste snove. Primijetili su to prvi put kada je Aboud pričao svoj san nadajući se da će njegova neobičnost začuditi ljude. Prekinuli su ga s isprikom da već znaju završetak, koji je usput rečeno, bio vrlo osebujan. Isprva im je bilo čudno, ali nakon nekog vremena prihvatili su to kao normalno stanje. Kako je rad na sagu

napredovao sve su manje govorili, a sve se bolje razumjeli. Spoznali su da probdjevenim noćima zapravo slave dan, da je vatra, simbol svjetla i čistoće, osnova njihove stare i iskonske vjere, da je Bog baš htio da oni žive u ovim planinama i da je tu njihovo mjesto... Faruk, Amjadov otac, tek je sada, kada je ostalo ne više od pet dana tkanja do okončanja posla, postao svjestan sinovljeve genijalnosti. Ponosio se svojim "krvi i mesom" dok je ovaj napamet, bez ikakvih bilješki ili podsjetnika usmjeravao napore čvrstih gorštačkih prstiju i odgovarao kako utkati najsloženije elemente.

- Cijeli svijet je u njegovoj glavi - sve češće bi zadovoljni Faruk mrmlijao svojoj ženi Sorayi.

I konačno, polako, kao spora rijeka koja se valja svome moru, došla je noć u kojoj su završili sag. Bila je to vedra zvjezdana noć koju svi tkači pante. Šutke su istkali posljednje centimetre svoga tkanja, a zatim, mimo običaja ne davši velikom sagu imena, probdjeli noć, i djeca i mladi i starci. Svi su bili zajedno, ali mnogo manje uzbuđeni od trgovac, koji su im mjesec dana kasnije nudili golemo bogatstvo za njihov trud. Brzo se o veličanstvenosti saga nadaleko proćulo, sve do Damaska, Bombaya i Samarkanda. Prićalo se o njegovim šarama, analizirale boje i njihovo pretapanje, traćila skrivena znaćenja tako da su neki u njegovim ornamentima ćak vidjeli sazviježd, zimskog neba nad Perzijom, pitalo za majstore koji bi moćda mogli ponovili takvo tkanje. Nagaćali su ljudi o liku Amjada, tvorca "Plamtećeg", kako su sag u mećuvremenu prozvali trgovci koji su voljeli ponavljati anegdotu prema kojoj je neki visoki državni ćinovnik, a u slobodno vrijeme veliki ljubitelj umjetnosti, pao u nesvijest od ljepote i uzbućenja kada je vidio valove tkanja na oštrom proljetnom zraku. I što je vrijeme više odmicalo priće o sagu bile su fantastićnije, od uha do uha dopunjavane novim detaljima. Jedino što nitko nije shvaćao bilo je zašto siromašni seljaci, kada je slava ionako njihova, ne prodaju skupo svoj sag trgovcima i s dobivenim novcem mirno poćive. No, nitko nije znao da su u ljepotu saga Amjad i njegovi tkaći utkali i svoje snove. A snovi se ne prodaju, zar ne?

BASKIJSKI DANI, ANDALUZIJSKE NOĆI

Što znate o Andaluziji, dalekoj, uvijek žednoj zemlji? I kakve ona ima veze s Baskijom, kraju gdje niti Bog u proljeće ne dolazi bez kišobrana?

Zbilo se to u vrijeme mojih proljetnih lutanja, ne tako davno, dok još nisam shvaćao koliko volim grad u kome sam odrastao. Nakon hodočašća po birtijama i točionicama pića, usput naravno razmijenivši životna iskustva na relaciji Bilbao-Zagreb, smjestio sam se s Javijem u nekoj rupi na kraju grada. Unutra je bilo živo. Tog prijepodneva pričali smo o Baskiji u građanskom ratu gledajući grad s okolnih brda, a Javi se upinjao da mi objasni strategiju republikanaca neposredno prije poraza. Zidovi, inventar i lica ljudi u baru kao da se nisu promijenili od prolaska Francovih četa ulicom Zorrozaure prije nekih pedesetak godina. Tek je TV između redova polupraznih boca davao neku informaciju o našem vremenu. Starci su se vrpeljili komentirajući nogometnu utakmicu, vikali, povremeno mahnito gestikulirali zanijeti čarima igre, očito u njima kućnoj atmosferi. Promatrali smo ih i tek bi s vremena na vrijeme mahnuli konobaru: !Cerveza! - a ovaj bi usporeno, no uvijek srdačno donosio nove količine piva. Za jednim od stolova mudri kartaši, koji već po navici svakodnevno dolaze galamiti, pijuckati i dočekati ovdje vrijeme za počinak pogledavali su nas sumnjičavo, kao uljeze koji su poremetili bučnu intimu ovoga skrovitog mjesta.

Već smo i pomalo počeli zaboravljati razlog zbog kojeg smo ovdje, kada se na vratima pojavila Arantxa koju smo čekali, i Pilar, za koju nismo ni znali da postoji. Dok su prilazile našem stolu, pogled mi se zadržao na dugim prstima plahe Pilar. Prva asocijacija pritom bješe mi kako li ta žena, jer tek kasnije sam spoznao da je dijete, mora lijepo izgledati u kuhinji, zavrnutih rukava, bujne crne kose sapletene u punđu, bisernih zubiju i vrška jezika koji kuša hranu dok je cijeli prizor obavijen mističnim oblacima iz lonaca! Iz misli me povratila toplina njene ruke.

- Oprostite, kasnim, da me Pilar nije dovezla ne znam kada bih stigla - ispričavala se Arantxa. Moj pogled bio je prikovan za novu

znanicu. Razgovor je puzao; kako je bilo na poslu, što ćemo sutra, hoćemo li još noćas negdje izaći.

Pilar je veselih očiju i sa smiješkom koji joj nikad (osim možda jednom dva tjedna kasnije) nije silazio s umorna lica pokušavala izreći svoje misli na engleskom. Govorila je nekakvu mješavinu ponekad pogledom tražeći Arantxu za asistenciju oko riječi koje se ne može sjetiti.

- If you want, you can speak Spanish to me - hrabrio sam je - but slowly, please, without three hundred words per minute!

- Really? - iznenadila se.

- Sí, yo he hablado Español.

Pilar se smijala: - Yes, sure, but which Spanish words do you know, Roberto?

Prihvatio sam izazov i počeo nabrajati dodajući uz svaku riječ i svoj komentar, a Arantxa i Javi bi napominjali da poznajem i neke alkoholno-semantičke nijanse: cerveza - beer, cana - tiny beer, mañana - tomorrow, very important word, tortilla is tortilla, adiós - bok!, tiempo - time, ¡hola! - hi!, pinchos - sandwiches, señor - mister...

- Do you want to hear some Basque words? Euskera? Gizonak, bat, etxea, gora ETA!

- Hej...

Pilarine bujica smijeha strovaljivale su se preko stola, padale dolje, a onda se odbijale od podnih pločica i raspršivale prostorijom. Niti Javi niti Arantxa nisu se mogli obuzdati pred mojim budalašenjem.

- Sí, tú eres genio. You can become a barmen... or if you add few more words like luna, dolor, en el corazón, grande amor, corrida, naranjas, camino, guerra you can start to write poesía in castellano.

Atmosfera je bila opuštena, svi smo govorili više-manje gluposti. Pilar je pričala na svoj lijep način o studiju kemije, filmovima, sestrama, njenoj dalekoj Andaluziji i olupini od auta s kojim ima samo problema. Meni žuti citrožn uopće nije izgledao tako loše. Analizirali smo filmove koje smo oboje gledali, komentirali Almodóvara, a negdje u primozgu lebdjela mi je misao da i ovaj kadar u kome nas sada zatječe Onaj gore mora biti još luđi. Arantxa i Javi, pospani i umorni od osmogodišnje ljubavi, piva i čekanja boljeg sutra, trljaju oči i zijevaju, a Pilar i ja, tek na početku slutnje neke

moguće veze pričamo neumorno, uopće ne primjećujući da je oko nas sve opustjelo i zamrlo. I bučni starci i konobari nestadoše u potrazi za snom.

Sutradan smo se sastali u staroj četvrti Bilbaoa uskih uličica s teškim mirisom prohujalih stoljeća uvučenih u kamen. Nije bilo mnogo ljudi, kišilo je dosadno kao što to zna jedino u Baskiji s proljeća. Stisnuti pod malim kišobranom, nozdrva punih njena izluđujućeg mirisa i s povjetarcem pod pazuhom žurili smo u neku galeriju. Sjećam se, bila je subota, ne odviše topla. Mladi slikari koji su otkrili istinski smisao svijeta; koktel, mudre face i govorancija, violončelo; sve u svemu dosada. Zapravo, sve osim nje, bilo je dosada.

- Konju - ponavljao sam u sebi cijelo vrijeme - samo se kreteni zaljubljuju poslije dvadesete. Bila je to davno proćućena misao mog prijatelja Darka.

U jednom trenu, ni danas ne znam je li bilo povoda tome ili ne, dok smo gledali ulja s nekim očito neuhvatljivim porukama, poljubio sam Pilar sa strane u vrat.

- Sorry, I'm losing my control.

- I already lost mine - nasmiješila se s olakšanjem, uhvatila me za ruku i pvela kući. Vozila je luđački šuteći tijekom vožnje. Sjećam se jedino da sam žmirio pri ulascima u raskrižja. Parkiralište, ulazna vrata, stubište, opet vrata, napokon hodnik! - nismo stigli do kreveta. Strast divljaka.

Te noći oživljavali smo duh vruće Andaluzije ispreplićući svoja tijela na škripavom krevetu njene studentske sobe. Imala je duše moja Pilar. Tamna i vatrena poput Ciganke, a opet podatna i nježna, stenjala je: -!Más, más...!

Rušili smo poretke svjetova prekidajući vođenje ljubavi tek radi odlaska do kuhinje po kruh, vino, čokoladu, ili što bismo već pronašli. Satima je vani kiša uporno bubnjala baš kao i požuda u našim tijelima. Pilar je blistala poput zadovoljne ženke dok je, odjevena u nebo, sakupljala našu odjeću po stanu.

- Mogli bismo nešto toplo pojesti - bila je prva kompletna rečenica koju je Pilar izgovorila od one fatalne jučerašnje - "izgubila sam kontrolu".

Još uvijek kotrljajućim citrožnom odvezli smo se do restorana izvan grada. Osjećao sam se priglupo u trapericama kraj graciozne crнке u večernjoj haljini. Usto, bio sam siguran da će ona platiti večeru.

- Hej, mogli smo pozvati Arantxu i Javija. Ipak su oni "krivi" što smo mi ovdje zajedno! - primijetih.

- O.K. Ti zovi Javiera, izvuci ga kako znaš, a ja ću proučiti jelovnik s biokemijske strane da vidimo kakva će nam večera najbolje odgovarati nakon svega.

Javi je podigao slušalicu nakon što je telefon drugi put zazvonio; bio je uzrujan i olakšan istodobno.

- Čovječe, gdje si? Zašto se ne javljaš? Već sam pomislio da su te oni Marokanci iz parte vieje drmnuli po glavi i da svojim nesebičnim tijelom hraniš gladne ribe Biskajskog zaljeva! Jebote, nemoj mi to više raditi! - bile su želje i pozdravi koje mi je žicom slao Javi.

- Sve je pod kontrolom, dođi s curom na večeru. Pilar i ja vas čekamo u "Đavoljem repu". Znaš mjesto? Dolje na obali... I uzmi malo one svoje čokolade ili trave, svejedno. Da li sam dobro spavao? Ma uopće nisam spavao! Zajebavaš, priznaj. Dolazi! Bok!

Uskoro je društvo opet bilo na okupu. Mala Pi, kako sam je počeo zvati nemajući pritom nikakvih matematičkih primisli, već čisto kraćenja radi, brbljala je više nego zadnji put. Arantxa mi je saučesnički namigivala očito shvaćajući otkuda takav polet njenoj kolegici. Večer se kotrljala hedonistički izvjesno. Bili su to oni ugodni trenuci koje čovjek pamti i kada mu u životu ne ide najbolje. Dobra hrana i vino, šetnja uz obalu, žena koja luduje za tvojim glupostima, što više poželjeti? Dugo smo pričali o epistemologiji i Javijevu prvom profesoru filozofije koji je pušio isključivo kubanske cigare isključivo iz uvjerenja, bacao najteža ontološka pitanja pred zabezegnute gimnazijalce, vozio motor iz Drugoga svjetskog rata, a sve vrste dlaka na glavi kratio jednom godišnje. Komadi su se cerekali, ali mi se nismo dali smesti. Onda je Javi, krećući prema autima, smotao jednu podužu i dodajući mi dobacio: - Pi je draga. Sretan si, ha?

Djevojke su se odvezle u Pilarinu smjeru, a Javi i ja smo otišli po moje stvari, čineći time i posljednji od obreda prijelaza iz jednog obitavališta u drugo. Kod Pi smo popili i preostale dvije boce vina, kako je to dobro zapazila Amaia nekoliko dana kasnije našavši boce na balkonu. Djevojke su uvijek nabavljale vino kod svećenika u

susjedstvu. Javi i draga mu, uz dobru ispriku da je sutra radni dan, ostaviše nas same...

Buđenje u stranom gradu, stranoj zemlji, novom stanu. Tek sada primjećujem tapete s čudnim uzorkom. Izvlačim se iz plahti, usporeno razmišljam o odlasku do toaleta. Na vratima sobe stajala je poruka:

Roberto Veliki!

Otišla sam na fakultet. Vraćam se do 13:00.

Ako izlaziš, rezervni ključ je u ladici kuhinjskoga stola.

Volim te i dok hrčeš!

3,14

P.S. Danas će se pojaviti Amaia i María, cimerice.

Budi dobar!

Frižider-kada-krevet bješe moj itinerer toga jutra. Upoznao sam Amaiu, bujnu Baskijku koja je zinula, na sreću ne i vrisnula, vidjevši neznanca kako se rastapa u njenoj kadi. Pitala me kasnije jesam li Englez ili Amerikanac. Valjda drugi stranci nemaju običaj zalaziti po kupaonicama...

- Ne znam, budim se svakog jutra i razmišljam na kojem jeziku da progovorim, no, uglavnom to činim na hrvatskom.

Slijedili su dani opuštanja. Pilar me vodila po gradu, u duge šetnje uz obalu, pričala mi o plantažama naranči, usijanoj zemlji, vrućim danima i tek nešto svježijim noćima.

- Tamo se živi! - uzdisala je - ali nema posla. Sjever-Jug, Zapad-Istok, znaš već tu priču. Ali moramo otići u Sevilju, da vidiš ulicu moga djetinjstva, a poslije možemo na obalu, bilo gdje... hoćeš li?

Šutio sam. Snivali smo na javi snove o Andaluziji. Ponekad bih se noću budio stisnut uz toplu Pilar mokat od našeg znoja, a na zidu bi drhtale tako žive slike iz njenih priča. Volio sam njene priče. I njen znoj.

Andaluzija... Zemlja kojoj su Vandali ostavili ime i žestinu, Mauri prekrasne čipke u kamenu i duboke ženske oči, a Cigani gitare i sjeme slobode.

Na kraju Pilar i ja nismo otišli nikamo. Zaputio sam se s Javijem jednog jutra u novu skitnju i više se nisam vraćao. Nekoliko godina kasnije, u gradu na dalekom Sjeveru, u koji me slučaj doveo, pitali su me jesam li bio u Andaluziji?

- Ne, nisam, ali sjećam se te zemlje.

KRATKA PRIČA O LJUBAVI

Krist je već satima umirao u mukama. Iako su cijelo vrijeme bili uz njega njegovi, i Otac i Majka, bio je s,m. Znao je, sada sasvim sigurno, da je smrt dio života kad dalje mora krenuti sam. Oko njega titrala je nenasna vrućina. Poput valova, između užarenog sunca i usijanog kamenja, dolazile su misli. Nije bio malodušan i poljuljan u vjeri, tek bi ga tu i tamo zavela slabost da će mu misao koja slijedi biti i posljednja. Osjećao je kraj.

U omamljenosti omarom i slab zbog gubitka krvi progovorio je:

- Oče, oče, zašto si me ostavio? - a već trenutak kasnije osjetio je olakšanje kako se približavao Očevom Carstvu. Klonula bi mu glava časkom, pa bi se opet trgnuo. Majka bi, u sjenci križa, svakoga puta proživljavala rođenje ili umiranje Sina jedinca ovisno o tome je li on pridigao glavu ili mu je klonula. Jasno se čulo njegovo teško disanje.

Isus poželi brže umrijeti. No, valjda je ova muka neki znak, pomisli, nekakva suma naših ovozemaljskih bijednih života. Znak da život nije tek tako dan i da se ne može samo tako otići, po vlastitoj želji, a da se ne prekrši ono "ne ubij". Trebalo bi dodati ni samoga sebe, pomisli Krist. Bio je jadan. Znao je da će njegova smrt biti javna, opća stvar u zemlji Palestini, jer on je vođa, on je isto što i njegov Otac, znao je da nema pravo na vlastito umiranje u krugu najbližih, ta i sam je propovijedao da su svi ljudi braća, stoga i treba umrijeti s cijelim svijetom. On nema pravo na svoju intimnu, malu, tihu smrt iza zidova vlastita doma.

Krist je bio dobar, a to ponekad znači i naivan. Nije mislio, niti je mogao znati da će se zbog krivih tumačenja njegova učenja, kao i uostalom zbog mnogih drugih vjera, voditi ratovi, sakatiti ljudi, spaljivati žene, ubijati, pokrštavati silom, a ne Riječju. Gotovo ništa od toga nije vidio za vrijeme vlastita života. Vjera je politika. Poncije Pilat za njega, Isusa Krista, nije smislio posebno okrutnu smrt već u ono doba sasvim uobičajenu, rimsku. Istu za Spasitelja, kao i za ubojicu i lopova. Pribijanje na križ pored ceste. No Isus je vođa, a to mu daje snage da ne zapomaže na križu kao ova dva nesretnika pokraj njega.

Možda, ipak *deus ex machina*... ili barem *pater ex machina*... ali, čini se da je kasno. Ako se već mora umrijeti neka bude.

Za svakog je roditelja najgora stvar koja ga može zateći ta da vidi smrt vlastita djeteta prije negoli dočeka svoju, da se poremeti taj prirodan tijek dolazaka i odlazaka sa svijeta. Kako je bilo Mariji? Ona, Majka, za razliku od Sina Krista upućenog u pitanja vjere i politike, nije znala da će biti štovana i slavljena, da će njeno ime tisućama godina u budućnosti biti ponavljano u molitvama. Do beskrajna, do kraja svijeta. Nije znala da su ove slike, riječi, osjećaji, Golgota, čak i ta dva lopova svojevrstan performance koji će ostati za vječnost. Nije znala ni to da će u njoj dalekoj budućnosti, a Sinovu Ocu tek treptaju oka nakon poslijepodnevnog čaja postojati uređaji koji mogu sve snimiti, zapamtiti, točno izmjeriti, odrediti vjetar, tlak i temperaturu na svakom mjestu na svijetu. Kakav bi to prijenos bio uživo! I moćna, popratna turistička industrija, uključujući prodaju suvenira, duty-free shopove, avionske kompanije, fast-food restorane, a tek autorska prava, satelitski prijenosi... Spielberg bi vjerojatno sve to režirao zbog prestiža, ne zbog novca ili židovske solidarnosti. Kako da Majka sve to zna? Ona je rodila, hranila, podigla, odgojila. Svoje je zadatke obavila primjerno, a vizije, znanje i mudrost Sina dolaze kasnije. Mnogo kasnije.

Otac je čekao na nebu i Sinu slao telepatske poruke.

- Izdrži, muško si. A kad dođeš k meni više se nećemo razdvajati.

Opet mu je glava klonula.

Marija zaječi. S drugog se brda začu nekoliko krikova Isusovih učenika koji pomisle da je preminuo. Svi su živjeli, a on se mučio za cijeli svijet.

- Bože, daj... - mrmljao je nečujno.

Ovo je kraj, pomisli. I slike mu krenu pred očima...

Isprva se vrati u djetinjstvo i tesarsku radionicu zemaljskog oca Josipa. Pamti ga je kao vrijednog radnika u maloj radionici pretrpanoj raznim vrstama drva i alata, oznojenog, uvijek zaposlenog. Često bi ocu nosio hladnu vodu u mješini, sir i kruh što bi ih slala majka iz kuće. Naporno je Josip radio, no gotovo uvijek bi nalazio vremena da popriča sa sinom i uputi ga u tajne drvodjelstva. Objašnjavao mu je što stvara, odgovarao na njegova uštroumna pitanja o svijetu i izrađivao od ostataka cedrovine figurice životinja

zbog kojih su Isusu zavidjela sva dječurlija iz susjedstva, a koje je on spremno dijelio za vrijeme igara u pijesku. Svijet o kome je pričao otac i koji je tumačio Kristu bio je savršen univerzum uređen pravilima koja su vrijedila samo do praga obiteljskog doma. Ipak, veliki svijet imao je svoja, prilično grublja pravila. Zemaljski ga je otac poučio da su ljudi dobri ako se s njima valjana postupa. Sjetio se te rečenice kada je prvi put bio napadnut bez valjana razloga od dvojice starijih dječaka u polju i shvatio da je ljudska priroda mnogo kompliciranija od onog što ga otac bijaše učio. Ostao je ležati razbijena i raskrvavljena nosa plačući. Čovjek najbolje uči na vlastitoj koži.

Majka, uvijek nježna i tiha, vrlo često bi emotivno reagirala. Sin je pamtio da bi često umjesto razgovora o problemima oko posla i kuće s Josipom okretala ručni žrvanj i samo šutjela. Žena kojoj bi se često orosile oči i koju je teško bilo naljutiti, samo je dvaput ili najviše triput, u srdžbi, tankim prutom istukla po stražnjici sina jedinca i potom odmah i sama zaplakala. Plakali bi tada neko vrijeme u zagrljaju majka i sin dok im smiješci ne bi istovremeno razvukli obraze. Odrastao je zaštićen zidovima roditeljske ljubavi.

Dane najintenzivnijeg duhovnog razvoja proveo je s esenima na rubu pustinje u jednostavnoj nastambi. Tijekom dana meditirali bi u svojoj osamljenosti i vodili razgovore duše sa samom sobom, a u sumrak bi uz vatru, jer pustinjske su noći hladne, započinjali rasprave o Sinovima svjetla i Sinovima tame, o vječnoj borbi Dobra i Zla. Isposnički život i oskudna hrana bistrili su njihove misli i rijetko je kada nakon vremena provedenog sa subraćom tako intenzivno osjećao život.

Sjetio se Ivana Krstitelja u zelenoj dolini rijeke Jordan i njegovih priča kako je tražio mir u pustinji, jutrom lizao rosu, jeo skakavce i krao med divljih pčela. Pred očima su mu lebdjela njegova dva lika: pustinjski i riječni. No, od svih svojih učitelja osjećao je da je jedino nedorastao Mariji iz Magdale. Mučilo ga je to od gotovo prvog susreta s njom; divio se njenoj snazi, hrabrosti i otvorenosti, divio se teškim riječima koje je uspjela prevaliti preko svojih punih, toplih, putenih usana. Nikada nije ni pomislio da će tako snažno zavoljeti neko ljudsko biće. Jer, Isus je ljubav. Iako su slike koju su navirale dok mu se Marija danima ispovijedala i pričala o mnogim

muškarcima koji su je pohodili bile jake, nije imao primisli. Pričala je o znoju, pljuvački i muškim sokovima koji su joj se miješali po licu, ustima, bedrima, leđima, nogama, stražnjici, o različitostima ljudskih karaktera i ljubavnim maštanjima, o umoru i tajnama koje samo vrsne umjetnice zanata znaju, o tome da neke dane nije uzimala ni novac ni darove, o dužini snošaja, plahim trzajima i zaštiti od bolesti, o nadanjima, milosti, poniznosti i ljubavi. Lekcije o životu ponekad učimo na čudnim mjestima.

Marija ga je posramila svojim bespoštednim davanjem. Pitao se tada gdje je razlika između njih dvoje. On je hranio gladne i napajao žedne, a Marija žudne. Iz njihova zajedničkog susreta oboje su izašli s novim iskustvima, no Isusu su se novostečena učinila neizmjereno dragocjenim. U neka sretnija vremena od biblijskih, Isus i Marija bi možda...

Oko njega titrala je nenasnosna vrućina. Poput valova između užarenog sunca i usijanog kamenja dolazile su misli. Nije bio malodušan i poljuljan u vjeri, tek bi ga tu i tamo zavela slabost da će mu misao koja slijedi biti i posljednja. Osjetio je kraj.

Dok je umirao, blagi smiješak prostruji mu licem.

ALBANSKA NEVJESTA

Ovo je sasvim obična priča o albanskim planinama i ljudima. Ljeta tisućudevetstoosamdesetineke nakon listanja Kanuna Leke Dukadžinija i još nekih starih knjiga, zaputih se kao mladi antropolog upoznati jedan drugačiji svijet. O, kako mi se bajkovitim tada učiniše tamne gudure, magloviti vrhunci Prokletija i seoski život gorštaka! Nepomućeni mir vladao je svuda uokolo.

Vodio sam dnevnik, uredno fotografirao i bilježio i najmanje sitnice poput kakvoga nebitnog, dosadnog birokrata. Domaćini uvijek ljubazni; katolici što primaju dalekog gosta iste vjere, a muhamedanci jer je Alahu svaki putnik drag. Biti dobar domaćin ovdje je starije od svake vjere. Jer, kako inače preživjeti u ovim planinama?

Nalazili smo se tri sata hoda udaljeni od najbližeg sela kad se nebo smračilo i počela ljetna oluja. Dječak vodič, očito preplašen, pomolio se poluglasno i rekao da negdje u blizini moraju biti katuni. Skrenusmo s puta... Naleti kiše bivali su sve jači; upravo je bilo bolno

udaranje kapi po licu. Vjetar je žestoko šibao tako da sam se teško borio za dah. Odjednom spoznaja: izgubio sam se! Osjećaj nelagode i straha. Počeo sam lutati, grozničavo misleći kuda da krenem, gdje da se sklonim, kako prenoćiti... Dovukao sam se, mokr do kostiju, pod krošnjom nekoga povećeg stabla na rubu šumskog proplanka i namjestivši ranac pod glavu, iscrpljen zaspao. Te noći imao sam čudne snove.

Hodao sam beskrajnim mračnim hodnicima natkrivenog labirinta. Bio sam strašno umoran. Na mjestima gdje su se hodnici račvali stajala je uvijek jedna ista prekrasna djevojka obasjana svjetlošću. Kao da je bila iz nekoga drugog svijeta, gledala je kroz mene, mrmljala je sebi u bradu riječi nekoga nerazumljivog jezika. Scena se uvijek ponavljala - ja bih dolazio do djevojke, ona me uopće nije primjećivala, pitao bih kojim putem da krenem, no ona ne bi odgovarala. Jedino što se mijenjalo bila je boja njenih očiju. Čas je bila prozirno plava, poput vode iznad pješčanog morskog dna, pa crna, tako mračna da se nisu raspoznavale zjenice, čas zelena poput mlade bukove šume, pa boje jantara, pa baskijski siva... Nakon nekog vremena nisam mogao ići dalje. Legao sam i zaspao.

Probudilo me udaranje klepki. Stado ovaca raspršilo se po lazima, psi lajaše i konačno ugledah i ljudska bića, dva pastira s dugim štapovima kako mi prilaze. Isprva me nepovjerljivo pogledaše nešto došaptavajući jedan drugome, a onda se nasmijaše i obratiše mi se. Krenuh s njima u selo. Bližila se sredina kolovoza, pa se pastiri počеше spuštati s najviših pašnjaka da u svojim selima s mnogobrojnom rodbinom slave najveći ljetni blagdan. Udomio me starješina sela, postariji čovjek koji je bio i sudac, i pravnik, i svećenik, i pisac, i onaj čija se volja ovdje poštuje. Njegovi sinovi pokazali su mi brze planinske potoke gdje su lovili ribu rukama, gorske vrhunce s jamama gdje se snijeg nikada ne topi, hladne pećine u kojima su se skrivali njihovi preci za turskih napada, koru drveta od koje se dobiva slatki sok, kazivali legende vezane uz pojedina mjesta i nazive i još mnogo meni novih stvari. Ipak, najvažniji događaj koji je cijelo selo iščekivalo bilo je slavlje u čast Bogorodice, dana kada se na obalama obližnjih gorskih jezera nađu svi seljani okruga, neki udaljeni i satima hoda odavde. To je dan okupljanja, prijateljstva i blagosti, što nije uvijek odlika surovog života

gorštaka, dan trgovine, obilaženja znanaca, ukratko godišnja razmjena vijesti i darova. To je jedini dan u godini kada svećenik iz Plava pješači sa svojom pastvom i drži misu na obali jezera pod vedrim nebom Božjim. Jer, ovdje nikada nije bilo crkve, samo vjere. Poslijepodne se stariji povuku u sjenu i dugo i naširoko pričaju, a mlađi, djevojke posebno, momci posebno odlaze svaki na svoju obalu jezera, dobro sakriveni od uzajamnih pogleda. Poneki odvažniji parovi pobjegli bi zajedno na neko samo njima znano tajno mjesto, no toga dana i ono što se saznalo, opraštalo se. Predvečer bi se zapalili krjesovi, plesalo šote, a ražnjevi se vrtjeli do kasno u noć. Za vrijeme trajanja misnog slavlja, žamor stotina ljudi stapao se u jedan glas ponavljajući molitvu. A onda je fra Gjergji zapjevao, rukama pozivajući svoje stado da mu se pridruži.

Obilazio sam u polukrugovima vjernike. Odjednom, bijah privučen nekim toplim glasom. Vidjeh nju! Odmah sam ju prepoznao. Uvojci njene duge, svijetle kose padali su joj niz leđa dok je pjevala. Kakve li oči ima danas, prvo pomislih, nestrpljivo očekujući kada će se okrenuti. Ne izdržah, već potrčah u gomilu ravno prema njoj. Neka djeca su mi se smijala, žene smetale na putu, ali ipak, probijao sam se. No, kada sam došao do mjesta gdje sam je ugledao, više je nije bilo! Pričekao sam da ljudi završe s pobožnim pjesmama, ne želeći im prekidati svetkovanje. Nervozno sam pitao kuda je otišla djevojka koja je najljepše pjevala. Starice su me začuđeno gledale, muškarci se smračiše i svi mi uglas odgovoriše da tu nije bilo nikakve djevojke, da se svi međusobno poznaju i da nitko nije nigdje nestao. Jedan mladić je dobacio da mi je vjerojatno podnevno sunce udarilo u glavu, pa mi se pričinja. Bio sam zbunjen i iznenada osamljen. Uistinu, ne zna se kada smo budni, a kada sanjamo.

Sutradan, za prvim jutarnjim obrokom, ispriповjedih kućedomaćinu što mi se dogodilo i upitah ga za savjet. Im, priča, kazuje mi on, u koje je teško povjerovati, ako čovjek ne živi s ovim planinama i ljudima. Mome djedu pričali su njegovi stari, da je u davna vremena baš tu, poviše prijevoja Malo pojilo bio zaselak u kojem je živjela prelijepa Teuta, kći pastira kojemu je Bog tek u zalazu života podario dvoje djece. O njenoj dobroti i ljepoti nadaleko se pričalo. Ljudi su dolazili sa svih strana, čak i iz Skadra i Peći da vide prekrasno dijete. Svi su ostajali zapanjeni Teutinim očima kojih se boja mijenjala

prema godišnjim dobima i dobu dana i bijahu uvjereni da su se ovdje više sile poigrale s prirodom. Kad je Teuta navršila petnaestu, mnogi se ugledni gorštaci iz okolnih sela, trgovci iz Kotora i Skadra, pjesnici, pa čak i jedan bivši monah koji je napustio vjeru nakon što je vidio ubavicu, zaputiše starom Leky noseći basnoslovna blaga proseći ruku njegove kćeri. Stari otac odbijao je redom sve prosce, nadajući se da će tako barem još koju godinu poživjeti sretno sa svojom djecom. No, po starom nepisanom običaju ovih krajeva dok je s majkom vješala rublje, djevojku je za nevjestu ugrabio starješina lokalnog fisa, kojem su dvije žene umrle ne rodivši sina. Maliqi, tako se zvaše starješina, bio je ratnik cijenjen zbog hrabrosti u borbi s Turcima, ali ne omiljen među suseljanima zbog svoje grubosti i bezobzirnosti. Jašući prema svome domu udaljenom nekoliko sati jahanja, Maliqi je zastao pokraj jezera da se odmori i okrijepi. Bio je dobro raspoložen; ta, oteo je najljepšu djevojku sebi za nevjestu, ona će mu sigurno roditi muško dijete i biti mu ugodno društvo za stare dane.

Međutim, njegova pohota i naglost nisu mu dopustili da sačeka vjenčanje, već se pod vedrim nebom bacio na krasoticu. No, Teuta se spretno istrgnula iz njegovih ruku i potrčala razderane košulje prema jezeru. Zagazila je u vodu i počela plakati misleći samo na oca i majku. Nasilnik je ustuknuo, zbunjen činjenicom da Teuta plače, jer bilo je znano da ona nikada u životu, čak ni kao dijete, nije plakala. Nasilnik je preklinjao i molio djevojku da se vrati na obalu, no ona tako obeščašćena radije je izabrala smrt. Onog trenutka kad je njeno tijelo nestalo u hladnoj vodi, nebo je za njom plakalo punih deset dana. Bijaše to najveća kiša u posljednjih dvjesto godina, a ljudi događaje počеше dijeliti na one prije i poslije velike kiše. Planinske bujice što su tutnjile i nosile sve pred sobom stvorile su u tih deset dana još jedno gorsko jezero, tik uz ono u kojem je nestala lijepa djevojka.

Nazvaše ljudi ta jezera Teutine oči, jer, bila su prelijepa i bistra, i što je još važnije bila su pravo blago jer niti za najveće ljetne žege nikada nisu presušila. Očajan zbog gubitka Teute, otmičar je poludio i ustrijelio se puškom na mjestu gdje je nasrnuo na nesuđenu nevjestu. Stari ljudi kažu da je Teutin duh nastavio lutati oko ovih

naših jezera i da se ponekad može vidjeti za vrijeme velikih kiša, baš kao onda kad je nestala u jezeru...

I te noći, kao i mnogih drugih sanjao sam albansku nevjestu.

Svima je bila daleka. U mraku sobe spoznao sam da tjelesnost unakazuje ljubav. Izgubio sam putem sve bilješke, fotografije, zapise...

Oni ionako nisu važni. Ostala mi je u sjećanju tek ova priča. Možda ovo i nije sasvim obična priča o albanskim planinama i ljudima.

TOPLO ŠVEDSKO MORE

Godina 1628. Stockholm. Sredina je ljeta na dalekom sjeveru Europe. Uglednici, dvorska svita i običan puk sakupiše se vidjeti prvu plovidbu broda Vase, ponosa i čuda moćne švedske ratne mornarice. Zadivljeni sjajem kraljevskog broda u dobrom poslijepodnevnom raspoloženju poželješe mu sreću i mirno more. Brod je zaplovio! Masa je klicala, a kapetan Söfring Hansson se zadovoljno smješkao ponosan rezultatom trogodišnjih napora ponajboljih skandinavskih tesara, izrađivača jedara, slikara, drvorezaca, kovača, užara i mnoštva drugih zanatlija. Dvorske dame, zabavljene više ogovaranjima i lijepim držanjem u javnosti nego gledanjem broda, čeznule su za vjetrićem koji bi malo rastjerao kolovošku vrućinu. I stvarno, Thor ili kršćanski Bog, ne zna se točno koji je od njih bio zadužen za vjetar tog dana, pošalje povjetarac. Damama bješe ugodnije, a kralju Gustavu II. Adolfu mnogo, mnogo neugodnije. Pred očima stanovnika Stockholma, famozni Vasa se prevrnuo i za tren oka nestao s površine mora nakon samo milju plovidbe!

Kako je Gustav II. prospavao noć nakon tog događaja? Je li uopće spavao ili se možda tješio vinom iz kraljevskih podruma? Bilo kako bilo, trud četiri stotine majstora, tisuću hrastova posebno odabranih za gradnju broda, šezdeset i četiri topa i nekoliko stotina zlatno obojenih skulptura našlo se zajedno s pedesetak članova posade na dnu mora.

A što je bilo s ostalima?

Kada se Vasa (ili Veliki kako ga je od milja zvala posada) počeo opasno naginjati, u potpalublju je zavladao panika. Vikalo se i

zapomagalo na mnogim jezicima. Mornari su počeli bezglavo trčati u metežu zaboravljajući gdje je izlaz za gornju palubu. Posada s gornje palube već je poskakala u more, jer je Veliki napola potonuo za samo tridesetak sekundi. Najbolje su se izgleda snašli Islandđani. Njih trojica Arnie, Jonnas i omaleni Hreggviđ, uvijek zajedno, često ismijavani od ostatka posade zbog svoga "seljačkog" jezika, uspjeli su čak pokupiti svoje stvari iz spavaonice, ubaciti ih u jednu bačvu i skočiti s palube. Iskusni su oni pomorci; preživjeli su brodolome i na otvorenom moru za velikih zimskih oluja tako da je ovo kupanje (baš tako je to nazvao Jonnas) u štokholmskoj luci za njih bila obična tričarija. Ipak, tek na obali Islandđani postadoše potišteni. Njihovi ugovori sa švedskom kraljevskom kućom na dvije godine trebali su im osigurati pristojnu zaradu s kojom bi po povratku na Island, taj od Boga i ljudi zaboravljeni komad kopna bačen u more, mogli kupiti kuću i ribarski brodić. Mukotrpan je bio njihov put do obećane zemlje Švedske. Putovali su preko Kopenhagena petnaest mjeseci usput radeći najrazličitije poslove. Po dolasku u švedsko kraljevstvo, godinu dana plovili su na malim lokalnim brodićima prevozeći stoku s kraja na kraj štokholmskog zaljeva, čekajući dan kada će se ukrcati na pravi, veliki brod i otisnuti na debelo more. I napokon, mjesec dana prije porinuća Vase, između pet stotina zainteresiranih mornara, njih trojica imali su sreću da budu izabrani za kraljevski brod. A sada su sve njihove nade bile pokopane... Pitanje je hoće li barem jedan od njih ikada više dobiti neku sličnu službu. Jer, i godine su tu, valja se okučiti i proživjeti starost u miru.

Čamcima su na obalu dovozili molar, ali ipak sretniji dio posade koji se uspio otrgnuti posljednjem zagrljaju Velikog. Vidio je Arnie kako iz čamca izlazi Orvar, krupni Šved, prvi časnik na brodu, i kako ljutito urla na ljude koji su nastojali pomoći. Zatim je uzeo bocu ruma, namijenjenu da ugrije barem desetak ljudi i u jednom naginjanju ispio gotovo polovicu! Psovao je Hanssona, svog pretpostavljenog, govorio da je ovaj naredio da razviju kriva jedra, psovao je njegove veze u admiralitetu koje su mu ponudile to mjesto, čak je udario jednog mornara koji ga se usudio prekinuti dok je govorio nudeći mu suhu odjeću. S pedesetak metara udaljenosti, sa svojom bradom i divljim očima koje su sijevale, Orvar je više ličio na podivljalog medvjeda nego na časnika Njegova Kraljevskog Veličanstva.

Držeći se za komad oplata, jedva mičući kroz vodu svoje debelo tijelo, doplivao je i brodski kuhar, debela dobričina rumenih obraza. Gottfried, sin švedske pralje i nekog kapetana iz zemlje koja leži južno od Danske, od svoje osme godine hrabro je plovio svim morima svijeta. Gotty, kako ga je posada od milja zvala, volio je ponekad pretjerati u pričama, naširoko govoreći o svojim pustolovinama na moru i ljubavnim avanturama. Poznata je njegova zgoda s tri Španjolke u nekom bordel u Jugu. Gotty, koji tvrdi da je tada bio upola lakši (što nije nemoguće s obzirom na njegovih 140 kilograma), došao je u dobrom raspoloženju u "najodličniju kuću" u gradu. Odmah su se pokraj njega okupile umjetnice zanata, navodno se diveći njegovoj riđoj kosi nazivajući ga lavom. Gotty, uvijek široke duše, platio je svima piće, a kada je došlo vrijeme za odabir dame za tu noć, tri vatrene Andaluzijke počele su svađati koja će biti njegova izabranica. Glasovi se podigoše, a ubrzo zaredaše i prvi šamari. Naš kuhar dobra srca to nije mogao gledati te pozove sve tri crнке da s njim provedu noć. Da te noći nije uopće spavao, više-manje je jasno. Ujutro, rekao je Gotty, svi su izašli zagrljeni u dobrom raspoloženju na ulice Cádiza, a cijela Andaluzija je još godinama pričala o velikom, neumornom ljubavniku sa Sjevera.

Gottfrieda su svi voljeli. Dobro je spravljao hranu, uvijek brinuo da se na brod ukrca koja bačva soljene govedine ili sira više, tako da momci nikada nisu oskudijevali u obrocima. Spreman za šalu, tek što je jedva izašao iz vode, kuhar je rekao: - Što su pozlaćene rezbarije kraljevskog broda prema mome novom, bakrenom posuđu na dnu zaljeva?

Trideset i pet godina kasnije, naši brodolomci postadoše djedovi. Gottfried se pet godina nakon brodoloma pronašavši ljubav svog života okanio mora i otvorio gostionicu u Holandiji. Žena mu je izrodila četvero djece, a ovi pak jedanaestero unučadi. Često je veseli djed pričao mališanima o svojim plovidbama, a ovi ga razrogačenih očiju slušali. No, malčice je ipak dobar Gottfried izvrnuo činjenice kada je u svoju verziju o potonuću Velikog ubacio priču o svome spašavanju kralja, koji nota bene, u to vrijeme uopće nije bio u Švedskoj.

Orvar Gillstead, prvi časnik Vase, dogodne je bio promaknut u kapetana. Oženio se samo tri mjeseca nakon potonuća Velikog

bogatom kćerkom nekog trgovca. Dok je Orvar Divlji (kako ga je kasnije ispod glasa zvala posada, pa čak i časnici) plovio Baltičkim morem, Kristina mu je rodila sina umrijevši na porodu. Dječak je odrastao u djedovu domu, rijetko viđajući oca. No, zato je po umirovljenju kapetan Orvar svu svoju ljubav poklonio unucima. Pričao bi upornoj dječici o Laponiji i njenim stanovnicima, o sjevernoafričkim obalama, poljskom jantaru, dubrovačkom bogatstvu, mletačkim čipkama... A na inzistiranje da kazuje o Vasi, Orvar bi se uvijek mršteći odgovarao: - Da sam ja bio kapetan Velikog ta lađa bi i dan-danas plovila!

A što se događalo s našim Islandanima?

Ne našavši više unosan posao u švedskom kraljevstvu, Hreggviđ, Jonnas i Arnie odlučiše se vratiti kući. No, ipak, sreća im se ponovo osmjehnula u Kopenhagenu, gdje se ukrcaše na pristojan ribarski brod i krenuše u ribolov sve do Grenlanda. Usput, svraćali su i na Island. Dvije godine kasnije, opet doživješe brodolom, ovoga puta pod danskom zastavom. Jonnas i Hreggviđ izgubili su Arnija. Nakon toga odlučiše se zauvijek skrasiti na svome otoku. Zajedno su kupili prostranu kuću i ribarsku brodicu, te nađoše sebi dvije zdrave i lijepe domaće žene. Porod im bijaše brojan i zdrav. Vjerojatno je Jonnas bio najbliži istini od svih brodolomaca s Vase kada je upitan od djece odgovorio što je radio dok je Veliki tonuo.

- Kupao sam se u toplom švedskom moru - kazao je Jonnas.

KRONIKA NEMIRNOG SNA

Živio je ono što su drugi sanjali.

Ulug-bek, Tabele zvijezd,, 15. st.

Teško se budio. Ustvari, užasavao se buđenja.

Sve je počelo kada je bio u dobi od pet godina. Kumar je bio jedini sin i najmlađe dijete Rantranara Singha brižnog oca osmero bistrih mališana. Rastao je mirno u slijepoj uličici u predgrađu Bombaya ne znajući da je u njihovom susjedstvu rođen i iste noći okupan ponoćnom mjesečinom Saleem Sinai. Izjutra, dok još sunce nije nemilice pržilo, a lagani povjetarac dolazio s oceana majka i dvije najstarije sestre odlazile bi na bazar prodavati povrće i začine, a mali Kumar ostajao je s tetkom Jasmine i sestrama u malom sjenovitom vrtu slušati priče staroga oca, poštanskog službenika u mirovini.

Otac Rantranar pričao bi polako i mirno, prilično monotonim glasom, prekidajući tek tu i tamo priču da bi ovlažio grlo s prejako zaslađenim čajem od metvice. Riječima je djeci otkrivao nove svjetove, sam sebi postavljao pitanja na koja nije odgovarao ili barem to nije činio naglas, spominjao doživljaje rođaka koje su djeca poznavala samo iz očevih priča. Kumar je, govorili su to svi, do pete godine bio sasvim obično dijete. Volio je, baš kao i ostala dječurlija iz ulice čučati uz zid stare čajdžinice, igrati se u pijesku kamenčićima i naravno, oponašati držanje tek koju godinu starijih dječaka. Kumar je rijetko zborio, a prerano postavljeno pitanje koje je kao dijete uputio svome ocu, nekoliko dana nakon što je progovorio kao dvogodišnjak, bilo je:

- Zašto se rađamo kad ionako moramo umrijeti?

- Život je, sine, ... - ne dorekavši glasno odmah svoju misao otac se povuče prema kuhinji - ... možda... produljeni san.

U Leipzigu je pao snijeg.

Indijsko ljeto bilo je već na izmaku, a večernju je sumaglicu presijecao samo poziv na molitvu. Kumar je drijemao na novoj prostirci.

Prvi put-san na koji je Kumar pošao, ne svojom voljom, bio je na sam jug Francuske. Zadrijemao je u vrtu kao i obično za poslijepodneve omare, a njegovo blaženo usnulo lice milovali su mravi i muhe kojih u njihovom dijelu grada nikada nije nedostajalo. Nije ga smetala ni glazba iz susjedova vrućeg potkrovlja opskrbljena satelitskim prijarnikom gdje su njegove sestre zajedno s još nekolicinom djece iz ulice gledale najnovije hitove Indian MTV-a. Usnuo je čvrsto, a kada se probudio, vjerojatno zbog hladnoće koja je obavijala njegove udove (a zapravo je još spavao u svome vrtu) našao se u šumarku uz nekakvu vodu. Drhtao je od ukočenosti, a još gora bješe činjenica to da se našao sam na nepoznatom mjestu. Kumar nije običavao napuštati svoju ulicu bez pratnje sestara.

- Kako sam ovdje dospio? Sigurno sanjam.

Ali hladnoća, doba dana (upravo je počelo svitati), a uskoro i krčanje crijeva djelovaše dovoljno uvjerljivo da shvati da ga je java otela snu.

Praktičan poput svakog Hindusa dječak je zaustio da upita Ganešu što mu je činiti, kad u taj tren spazi vranu kako se spušta na neko žbunje i jede plodove. Nakon brzog konstruiranja silogizma indijske

logike: Vrana jede bobice - Vrana je živo biće - Vrana sigurno zna što je jestivo kad je još živa - Ja sam živo biće - Dakle, bobice su jestive - Kumar je dohvatio najbliži kamen te ga bacio prema ptici i uskratio joj doručak. Plodovi su bili slatki, i kako će saznati nekoliko godina kasnije, bile su to kupine.

Lutao je puteljcima dok nije stigao do samog ruba šumarka i ugledao s druge strane ceste požnjevena polja. Udovi mu otopliše od hodanja, a jedina neugoda bješe mu vlažna trava. Stao je pokraj ceste misleći da će naići netko tko će ga uputiti kući ili mu možda objasniti kako se tu zatekao. Ovdje bi trebalo još malo razvijati priču, jer kao što smo rekli, Kumar se našao na jugu Francuske u praskozorje nakon obavljene žetve, kad su Provansalci već slutili dobru berbu grožđa i požurili da isprazne bačve kako bi kroz koji mjesec krenuli u njegovanje novog vina, dakle, kartalo se i pilo do dugo u noć tako da ranom zorom nikoga nije bilo na cesti, a znamo i da je opća predrasuda da Francuzi ne ljube rano ustajanje, jer uživaju strasno noćne radosti. Hodao je Kumar tako neko vrijeme uz cestu dok se napokon živost počela toga dana vraćati na provansalske putove. Osim krajolika koji je Kumaru bio potpuno egzotičan ostao je u šoku i kada je vidio da su u sva tri automobila koja su prošla pored njega, tek neznatno usporivši (iz jednog mu dobaciše "gitan!", čega značenje naravno nije znao) sjedili bijelci.

- Kako ću se iz Engleske vratiti kući? - pusti suzu Kumar - i kako ću i koga pitati za put do Bombaya kada su svi putnici na ovoj cesti napuhani Englezi?

(Slijedi kraći Kumarov monolog i neki upiti Krišni, Ganeši, Višnuu, Šivi, Alahu i engleskom Bogu na hinduskom ili ipak gudžeratskom koje nije moguće vjerno prenijeti, ali zasigurno se tiču putovanja. Izgleda da je odgovor bio idi dalje, jer je petogodišnji Kumar nastavio gaziti finu asfaltnu cestu.)

Hodao je polako, potišten i pomalo gubeći nadu da će se neko vozilo zaustaviti i povesti ga, kad začuje buku, lupanje lonaca i psovke, fijuk biča i topot kopita. S pokrajnjeg puteljka izronila su pretrpana ciganska kola koja je vukla snažna kobilica, a uz nju je kaskalo sivo ždrijebe.

- Konačno netko od mog naroda, oni će me sigurno znati uputiti kući! - razveseli se dječak.

Potrčao je prema kolima i stao mahati rukama. Zamijetili su ga.

Mladi Ciganin skoči s kola i u čudu ga pogleda. Kumarova odjeća bila je sasvim obično platneno ruho u predgrađu Bombaya, no ono nije baš često viđeno u Provansi.

Ciganin mu se obrati na francuskom dijalektu:

- 'Kud' dečko? 'Di s' tvoji, ili, putu'eš sam?! A ova sm'ješna obleka, ču'eš me...

Kumar nije shvaćao što se događa: izgledaju poput njega, ali ih ne razumije što govore. Kako će ih pitati za put kući? Ipak se okuražio i progovorio:

- Moje je ime Kumar Singh, imam pet godina i živim u Bombayu. Zaspao sam u vrtu moga oca i ne znam kako sam se našao ovdje. Ova zemlja mi izgleda kao Engleska, u stvari, sada sam siguran da je Engleska jer sam vas sreo, a znam da i mnogo naših iz Bombaya radi u Londonu, a London je jedno englesko kraljevstvo. Molim vas da mi pomognete i kažete kako da nađem cestu za Bombay ili ako idete u tom smjeru da me povežete kući. Moj će vam otac biti zahvalan, a i majka i sestre i tetka Jasmine.

Cigani ga gledaše u čudu kao da je tog trena pao iz oblaka.

- Koji on to jezik govori? Francuski nije, a nije ni romski, nešto malo mu sliči, no, ništa ga ne razumijem - progovori mudro *pater familias* ne skrivajući svoje čuđenje.

Starica i majka s djetetom na grudima, možda njena kći, nisu se željele miješati u muške razgovore. Virile su ispod platna na kolima, a dječurlija je poskakala na cestu.

Djeca, njih troje, koja su već prohodala vrtjela su se oko Kumara, a najmanja je djevojčica prstom pipnula njegovu odjeću nakon što je taj isti prst prethodno izvukla iz šmrkljavog nosa. Mališani su na romskom pokušali uspostaviti kakvu-takvu komunikaciju, no Kumar ih ništa nije razumio. Prisjeti se on tada da zna englesku riječ za slona, a kako je mislio da slonova nema nigdje osim u njegovoj domovini, ovi će ljudi sigurno znati gdje mu je kuća.

- Elephant! - uzvikne Kumar.

- Aaa, éléphant - odgovoriše Cigani.

- Sad shvaćam! - vikne Ciganin - dječak se sigurno izgubio, a pripada cirkusu koji je prije nekoliko dana prošao ovim krajem. On

radi sa slonovima, a to objašnjava i njegovu neobičnu odjeću. Pa on je cirkusant!

Odlučiše Cigani dobra srca povesti Kumara cestom za cirkusom, barem do prvog grada gdje će zamoliti nekoga da sazna smjer u kojem je otišao cirkus, te da mu se telefonski javi da je pronađen mali od slonova. Osmjesi na licima ljudi dječaku su ulijevali povjerenje. Dadoše mu i komad kruha i neko opet nepoznato voće i polako nastaviše put. Sunce je sada već peklo, a promet bivao sve gušći. Kola su se vukla polako, lonci su udarali...

- Nismo li svi djeca bačena u život? - upitao je Ciganin svoju ženu gledajući Kumara kako čuči straga na kolima.

Tijekom poslijepodneva stali su nekoliko puta; prvo da nahrane kobilu i ždrijebe, potom da napune bačvu vodom, zatim su, pažljivo se osvrćući, poharali jedan povrtnjak, obrali jedan još zeleni orah pokraj ceste, ponudili svoju pomoć pri skoro dolazećoj berbi dvojici lokalnih gazda, a zauzvrat su tražili hranu i dozvolu za ostanak na obližnjoj pustopoljini.

Drndao se Kumar na kolima tih i povučen za razliku od cigančadi koja su se stalno podbadala, kikotala, čupala za kosu, vrištala. Koliko se stvari odigralo u ovih posljednjih nekoliko sati njegova života? Mislio je na dom i ukućane, na Rajiva i Agira, prijatelje s kojima se nadmetao u pljuvanju u dalj, mislio je o zalasku sunca nad sirotinjskim predgrađem Bombaya, na crveni sjaj koji je padao preko limenih krovova i utonuo je u san...

Probudio se na svojoj prostirci pod stablom manga u vrtu svog oca, upravo na mjestu gdje je i započeo njegov san.

Ukućani, prepuni pitanja, okružiše dječaka i vidljivo sretni što se ovaj ipak probudio. U Indiji, kažu, postoje svakojaka čudesa, a dogodilo se i to da je neki kšatrija zaspao na svome vjenčanju, a probudio se dvadeset i osam godina kasnije kad je njegova žena slavila četrdeseti rođendan, navodno, još uvijek nevina. Kumara otpратиše u kuću i tada otac reče:

- Spavao si poput mrtvaca četrnaest sati.
- Nisam spavao - reče Kumar - bio sam u Engleskoj!
- Misliš, sanjao si Englesku, sine.
- Ne - odlučan bješe dječak - bio sam tamo.

I krene dječak Kumar naširoko opisivati svoje zgrade poput kakva iskusna starca ne znajući još da je u tom trenutku strahovito nevrijeme zahvatilo jugozapadni Brazil i više desetaka tisuća ljudi u samo pola sata učinilo beskućnicima.

Te večeri središte doma, ulice i svijeta obitelji Singh bješe njihovo najmlađe dijete koje je, šaputali su tiho iza njegovih leđa, možda prorok. Ta, kako bi inače petogodišnjak znao sve te stvari o Engleskoj, a da nikada sam nije napustio svoju ulicu?

Kumar se dugo okretao u svojoj postelji misleći koliko su to njegova dob i iskustvo dopuštali, o putu-snu što mu se dogodio za vrijeme poslijepodnevnog odmora. Konačno, san ga je savladao.

Čvrsto je usnuo.

Probudio se na tvrdoj klupi. Podalje, s druge strane staze na sučelice postavljenoj sjedalici dvoje se mladih ljubilo. Mljackali su jezicima (očito su bili neiskusni) kao da kušaju vino. Kumar, sada već nešto iskusniji snivatelj, nije se nimalo začudio da nije u očevom vrtu ili u svojoj postelji. Kako nije nikada u živo vidio dvoje u ljubavnom zagrljaju (televizijska ljubav nije stvarna, znao je to i petogodišnjak) prikrao se do guše u poslu zagrljenim ljubavnicima. Stao je ispod niske krošnje stabla s crvenim listovima i u polusjeni pritajen čekao daljnji razvoj događaja. Milovali su se ljubavnici polako, zavlačili ruke jedno drugom pod bluzu, smješkali, meškoličili i... Tada dječak primijeti da oboje imaju raskopčanu odjeću.

- Nisam znao da se i u parku može voditi ljubav - hladno, staloženo, recimo cool, sebi u bradu primijeti dječak.

No, cool nije bio njegov pimpić koji se vinuo prema oblacima. Krv je jurila Kumarovim tijelom. Zujalo mu je u ušima. Kako je malčice izgubio samokontrolu nagazio je na suhu grančicu koju je neki nesavjesni japanski vrtlar propustio ukloniti pri jutarnjem uređenju parka. Gimnazijalci prekinuše svoju igru gotovo uvrijeđeno pogledavši dječaka koji ih je zasmetao i potrčšaše preko parka. Dječak se postidi svoje nespretnosti.

- Završili su igru u nekoj maloj papirnoj sobi - pomisli Kumar sad kad je napunio šesnaest godina.

Taj park u otmjenom dijelu Kyota jedino je mjesto na svijetu na kojem se Kumar probudio dvaput. Drugi put, jedanaest godina kasnije, zatekao se na željezničkoj postaji pri zapadnom ulazu u

park. Park je odmah prepoznao, a i scena mu je ostala urezana duboko u pamćenju. Pitao se sada, nakon što je čituckao Freuda i Adlera na engleskom, je li slučajno dospio ovdje? Njegov indijski odgoj učio ga je da ništa nije slučajno, dok mu je njegova dokolica i posjećivanje Britanskog kulturnog kluba u Bombayu, gdje bi se na kraju krajeva ipak "budio", govorilo da ima nečega u snovima, podsvijesti i psihoanalizi općenito. Već ga je neko vrijeme mučilo pitanje postoji li i podsvijest sna. Kako je odrastao i stasao brže i intenzivnije od svojih vršnjaka, a prijatelja gotovo da više i nije imao (može li se imati prijatelja od buđenja do buđenja?) Kumar je pokušao sebi objasniti kolika je vjerojatnost prema statističkim zakonitostima da se dva puta nađe na identičnom mjestu na kugli zemaljskoj, a da to nije vrt ili kuća njegova oca. Je li prvo vizualno erotsko iskustvo presudilo u njegovom slučaju?

Zastao je na mostiću preko ribnjaka i gledao šarene, ukrasne šarane kako se lijeno vuku lijevo-desno. Jedan stariji bračni par uljudno se cerekao prolaznicima i bacao komade suhog kruha u ribnjak.

- Da nazovem Bombay i kažem da me probude? - premišljao se Kumar. - Možda ću tada spoznati svoje pravo Ja.

Bio je neodlučan i napet, potpuni kontrast japanskoj mirnoći i meditativnosti tijekom šetnji kroz raznobojno drveće parka. Grizao je nokte, češkao se po zatiljku, koračao neujednačenim ritmom.

Ipak je odlučio. Nazvat će!

Otrčao je do ruba parka i ušao u prvu od tri govornice u nizu. Protrljao je palcem kažiprst i srednjak, te mu se u ruci materijalizirala telefonska kartica.

- Hvala Krišna! - promrmljao je tiho.

Otipkao je niz brojeva i začu se tu-tutu-tu-tutu na očevom mobitelu kojeg je ovaj preko svojih poštanskih veza svojedobno vrlo jeftino nabavio.

Nakon što je telefon pet-šest puta zazvonio, javio se otac.

- Molim?!

- Oče, ja sam, Kumar.

- Kako, ti!? Zar ne spavaš u svojoj sobi?

- Odlučio sam saznati tko sam, što sam i gdje sam zapravo. Molim Te da odeš do sobe i probudiš me...

- Sine, to neće biti dobro...
- Molim Te, odmah, ne mogu ovo više podnositi!

Otac je krenuo na kat u sinovljevu sobu. Otvorio je vrata i ugledao ga u dubokom snu.

- Probudi me! - vikao je Kumar ocu u mobitel.
- Bojim se, sine, da bogovi ovo ne bi odobrili...
- Daj!!!

Otac je drmao Kumara koji je spavao pod mrežom protiv komaraca. Tresao ga je, vukao, štipao, ali ovaj je jedva napola progledao. Kumar II, nadimkom Telefonac, polako je gubio svijest, od uzbuđenosti mogućom spoznajom ili možda slabosti izazvane gladovanjem na njegovim međusvjetočnim putovanjima. (Filmaši bi ovo zasigurno prikazali s dva kadra istovremeno; u lijevom otac budi sina, a u desnom tamnopusi mladić, lika identičnog onom u krevetu, gubi svijest u telefonskoj govornici s japanskim natpisima.)

Kumar se ipak probudio, a telefonska se veza prekinula.

- Gdje sam? - upita poluotvorenih očiju i teških, teških kapaka.
- Kod kuće - odgovori Rantranar.
- Kako sam umoran, kako sam umoran - ponavljao je Kumar.

Ta igra sa spavajućim dvojnikom pokazala se kobnom. Naime, Kumar se od djetinjstva, točnije od svoje pete godine, uvijek vraćao kući sa svakim parnim buđenjem. A sada se i to promijenilo...

Stanje sna postalo je njegovo pravo stanje, njegova jedina izvjesnost. Više se nije budio u Bombayu već stalno i iznova na drugim mjestima. Možete li zamisliti taj napor buđenja? Uvijek bez vlastite postelje, jastuka, poznatih stvari koje nas okružuju? I tako godinama?

* * *

Cijeli ću život pamtiti to makedonsko proljeće dvije tisuće i osme. Vlakovi su još uvijek bili spori. Uspavljajući ritam pruge. Cijela vječnost od Skopja do Bitole; putujem kao i obično, sam. Nisam sklopio oka već tri mjeseca... Dobro mi čini ovaj čaj spravljen od trave za nesanicu.

Bitola. Sjena platana i borova dobro je utočište pred podnevnom žegom. Dragi su ljudi ovdje, otvoreni i blagi. Ne osjećam se strancem dok me pitaju otkuda dolazim i kuda idem.

Georginu sam susreo slučajno. Tog sam dana lutao po starim četvrtima Bitole, tada prepuštenim zaboravu i vremenu, a početkom stoljeća tako živahnim, lijepim i bogatim. Tu su obitavali zanatlije i trgovci mnogih vjera i jezika, koristeći povoljan vješto položaj grada za trgovanje sa sjeverom i jugom. Zagledavao sam u davno napuštene, no još uvijek dostojanstveno držeće kuće i zgrade hodajući labirintom sjenovitih uličica. Bilo je tu majstorski iskovanih ograda s prekrasnim ornamentima već desetljećima prepuštenih hrđi, slapova poput krvi crvenih ruža koje odavno ne bješe dirnula vrtlarova ruka, nepokošenih travnjaka, rascvjetanih čičaka, pokoji otpali kapak s razbijenog prozora, starinske alke na zabarikadiranim vratima... Stigao sam do nekog raskrižja i ugledao nesvakidašnji prizor. U zaraslom dvorištu naslonjena leđima na razgranato stablo, sjedila je tamnokosa djevojka pomalo pogurenih ramena držeći na koljenima papir. Odnekud je dopirao miris tek ispržene kave koji se miješao sa svježinom vrtova u cvatu. Oko njenih nogu ležale su razbacane krede i listovi iz blokova. Bila je potpuno predana skiciranju. U tom trenutku sunce je zalazilo za oblake i cijeli prizor bijaše nestvaran. Nikad se ne zna jesmo li budni ili sanjamo. S te udaljenosti nisam mogao razabrati crte njena lica; ušao sam u dvorište trudeći se da budem što tiši.

Bila je srdačna. Sjeo sam na klimavu klupicu pokraj nje. Brzim, gotovo nervoznim pokretima dovršavala je skicu. Promatrao sam je dok je skupljala raznobojne krede s tla i stavljala ih u torbu. Pospremila je svoje stvari i pitala: - Hoćemo li krenuti?

Sve je bilo jednostavno. Te večeri šetali smo gradom i pričali o svemu kao da smo se znali oduvijek, a sreli smo se tek sada, nakon mnogih godina samoće.

- Domovina je tamo gdje nam je dobro - ponovila je više puta te večeri Georgina.

Provodili smo dane i noći zajedno. Obilazili smo male crkvice gdje bi ona dugo zagledala ikone i prepoznavala slikarske škole i majstore poučavajući me dugim monolozima, odlazili na bazar pretrpan svakojakom robom i zajedno birali namirnice za taj dan pogađajući se oko cijene, ležali zagrljeni na obali Prespanskog jezera, gledali kumuluse, musavu cigančad, pse lutalice, pričao sam joj o gradovima svijeta i knjigama koje volim, sjedili u parku i ljubili

se, a pred jutro bi uskakali u voćnjake i strasno krali od noći hladne jabuke i breskve. Trenuci bijahu ispunjeni prisnošću i nježnošću. Živio sam u zanosu.

Jedino, nisam smio zaspati... Odgađao sam to tjednima.

Nismo žurili. Putovali smo sporo prema Tbilisiju. U njenim pričama već sam prolazio ovim predjelima. Makedonija-Grčka-Ukrajina-Gruzija. Svaku zemlju pamtim kao jednu sliku: polja tek nikle riže i snažne boje tople Makedonije, vrhovi grčkih planina u izmaglici pokriveni snijegom i seljanka koja nas nudi ovčjim sirom, crnomorska obala, nasadi loze i naranči i konačno, čisto nebo nad Gruzijom. Georgina me je uzela pod ruku i povelala u brda što okružuju grad.

- Ovdje sam krštena, i moji stari i...

U crkvi nije bilo nikoga. Jedini zvuk, osim naših koraka, bio je tiho šištanje voštanica. Sveci izduženih lica nijemo su nas gledali sa zidova.

- Zapalit ću svijeću za našu sreću - šaputala je - a onda ćeš upoznati moju obitelj.

Te večeri, umoran od ljubavi i napornog puta, zaspao sam.

* * *

Ležao je pokriven hrpom starih krpa izvučenih iz smeća, jer početak trećeg tisućljeća nije donio socijalnu sigurnost u Njemačkoj kako je to bilo najavljivano na nacionalnom radiju i televiziji. Mirno je čekao da zaspi i da se potom probudi na nekom toplijem i ugodnijem mjestu.

U Leipzigu je pao snijeg.

Beskućnici kojima se pridružio grijali su se alkoholom i za razliku od Kumara strahovali od hladne noći. Znali su da se neće svi probuditi...

Očekujući još veće zahlađenje u danima koji dolaze, jer globalno je zatopljenje s druge strane i globalno zahlađenje, gradske su vlasti naredile Crvenom križu Leipziga da napravi popise beskućnika i zbrine ih, koliko je to moguće, u sportskim dvoranama i zgradama predviđenim za rušenje. Jedna od službenica osornim se glasom obratila Kumaru koji se upravo spremao otputiti u san i upita ga za zadnju stalnu adresu. On je samo slegnuo ramenima.

Krupni dlakavi madež na povećem nosu bio je samo vanjski znak njene zloće.

- Pa dobro, gdje si bio i što si dosad radio? - siktala je milosrdnica.
- Sanjao sam san o vlastitom postojanju - mirno odvрати stari Kumar.

ZLATNO RUNO

Jedna od mogućih verzija

Ima jedna priča koja se kazuje već stoljećima, priča iz onog zlatnog vremena kada su bogovi još razgovarali s ljudima i hodali zemljom, a slatka dokolica činila život vrijednim bivanja.

Svakodnevnica stanovnika polisa tada je bila sasvim mirna. Ponekad bi koji mudrac svojim idejama na agori bacio crv sumnje među građane pokušavši pročistiti njihove misli tijekom poslijepodnevnih razgovora, no, takvi su ljudi bili rijetki, a svaka bi se vlast, milom ili silom, pobrinula da o njoj govore sve najbolje.

Jazon se toga poslijepodneva probudio suhих уста.

- Vode, Solone, vode... - dozivao je roba. Bubnjalo mu je glavi od sinočnjeg pijanstva. Krupne kapi znoja koje su se cijedile s njegova tijela učiniše postelju potpuno mokrom.

- Uh, Tezej i Proklo su poput barbara koji jedu jednom tjedno. Koliko samo mogu maslina i sira izjesti, uliti vina u sebe, a onda još i navaljivati na dječake i robinje - mislio je Jazon, ne sjećajući se pritom da i sam nije mnogo zaostajao za dvojicom drugova na gozbi. Društvo muškaraca u punoj snazi, slobodnih koliko to sami žele, često se odavalo štovanju Dioniza u prisustvu čijeg duha su mnogi pothvati izgledali izvediviji, a samo ponekad, kada je vina ponestalo ili dok su болоvali ili pak u vrijeme sportskih igara, bili su skloniji Apolonu.

Proljeće je, poslije dosadnih i kratkih zimskih dana, s prvim cvijećem i pčelama, dozvalo u grad i Herkula koji je običavao zimiti s, m s robovima na otoku Cyklu. Ogrnut samo životinjskom kožom preko snažnih mišica, zaputio se k trgovcu Teofrastu gdje je očekivao da će saznati novosti.

- Lijepog li dana, Teofraste!
- Dobar ti dan, Herkule!
- Kako tvoji poslovi?
- Slabo, nije dobro. Nije kao nekad.
- Nemoj tako, Teofrastu - nasmiješi se Herkul - vidim imaš togu prošivenu zlatnim nitima, a dvorište ti je puno praznih ćupova. Pa,

nisu ih valjda sve miševi izjeli?

- No, no, hajde, uđi.

Sjedoše za stol u blagavaonici, a Teofrastova žena donese crnog vina i tiho se povuče.

- Jesu li se svi skupili? Jesu li zdravi, i nije li im ova vjetrovita zima promijenila misli?

- Ne brini Herkule. Orfej, Jazon i Tezej spremniji su nego ikada, a i ostali junaci na gozbama govore samo o vašem putovanju. Sada sve i da žele, zbog obraza i unaprijed ispričovijedanih junačkih priča, neće smjeti odustati. Brod je uređen, zalihe spremne, još samo proročicu treba upitati kada bogovi drže da je pravi tren za vaš polazak.

- Dobro, Teofraste.

Herkul je krenuo prema trgu nadajući se da će tamo zateći ostatak buduće posade Argosa. I stvarno, većina drugova već je živo razgovarala privlačeći pažnju ostalih skupina ljudi raspršenih po agori.

- Krenut ćemo prvo prema Ksenitima, a tek potom na istok. Tako ćemo izbjeći proljetne oluje koje bi nas mogle udaljiti s kursa, a usput ćemo obnoviti i naše zalihe vode - predlagao je Tezej.

- Tezeju, čudni stvore, zar misliš da ćemo trebati toliko vode? Prvo, i sam znaš da je na plovidbi okrepljujuće piti vino, a vodu tek kada osjetiš mučninu od valova. Ta, ne krećemo prvi put na plovidbu. Uostalom, Jazon će odlučiti kojim smjerom je najbolje peljati lađu - odvrati mu Orfej.

- A ti Herkule, jesi li povratio snagu nakon zimskog mirovanja? Što misliš, hoćemo li naći zlatno runo? - upita ga Diogen Mlađi.

- Ne znam. Sve ovisi o našoj upornosti i naklonosti bogova.

Skupini muškaraca polako je pristupio Jazon trepćući na poslijepodnevnom suncu. Njemu lijepih riječi nije nedostajalo niti za najvećeg mamurluka.

- Pozdrav, o drugovi moji, u pjanstvu riječi o morima i herojskim vremenima odrasli, spremiste li svoje mačeve i oprostiste li se od žena, ljubavnika i ljubavnica? Čas nam je na put kretati, na pučine sinje, u prostranstva vod, i slobod,!

- Zar danas? A proročica Georgina? Je li baš trenutak? - zaredaše pitanja.

- Ogdode nema dok more nas zove, a zlatno runo čeka. Hoćete li da netko drugi zauzme vaše mjesto u školskoj lektiri i ovjenčan slavom bude?

- Nećemo! - viknuše uglas.

I drugog jutra, ispraćen od cijelog grada, Argos je zaplovio morem mirnim poput ulja. Proročica Georgina, nešto udaljena od svjetine, plakala je znajući da dugo, dugo neće vidjeti svog ljubavnika Jazona. Suze su joj isprva polako, a onda sve brže klizile niz obraze i još je osjećala trnce od njegovih sinoćnjih milovanja po grudima. Georgininim suzama prozvaše ljudi te suze tuge i radosti; tuge, jer voljeni ljubavnik odlazi i tko zna kada će se ponovno sastati u zagrljaju, a radosti jer ga više neće morati dijeliti sa ženom koja živi u istom gradu.

Prvi dan plovidbe Argonauti bjehu ushićeni spoznajom da će idućih mjeseci (jer mišljahu da će im koji mjesec dostajati da se dočepaju zlatnog runa) slobodno ploviti daleko od mirnog i pomalo monotonog života u polisima. U svojim mislima oni su odavno plovili. Jer putovanje, zna to svaki iskusan putnik, počinje i prije samog kretanja na put. U mnogim razgovorima zamišljali su kako li mora izgledati Kolhida, jesu li i tamo trgovci poput Teofrasta spremni opskrbiti junake za njihove pothvate, a zauzvrat samo tražiti da se njihovo ime spominje drugim trgovcima u stranim zemljama.

Dani su bili vedri, a proljetni vjetar ne odviše jak. Trećeg dana plovidbe otkriše na brodu slijepog putnika, jedanaestogodišnjeg dječaka Sokrata koji je čuvši hvalisanja budućih Argonauta po gozbama i s, m odlučio postati tragačem za nepoznatim. Zalihe hrane i pića bile su dovoljne za posadu i još najmanje petoricu slijepih putnika, ali pravi problem bile su dječakove godine.

- Zna li, prijatelji moji, ako zadržimo dječaka kad se vratimo kući ljudi će se smijati našim pothvatima. Pitat će, ako ih je moglo slijediti dijete, kakvi su to podvizi bili?

Nakon dugog natezanja oko toga treba li baciti malog Sokrata u more ili ne, razborit grčki duh našao je zadovoljavajuće rješenje.

- Ostavit ćemo dječaka na brodu, ali uz uvjet da se njegovo ime ne spominje niti u jednoj priči o Argonautima - bile su Jazonove riječi. (Kako je ovo jedna od mogućih verzija priče ipak je spomenut mali

Sokrat koji nema nikakve veze s filozofom Sokratom osim što su imenjaci, kao i neki drugi likovi ispušteni u "službenoj verziji".)

Osim povremenih prepirki, izazvanih skućenim prostorom lađe, život Argonauta bijaše bezbrižan. Plovili su oko tisuća sićušnih jonskih i egejskih otočića i otoka, istražujući ih tek ako bi našli da su im zanimljivi. Ponekad bi se cijela posada u čast Dioniza toliko opustila da su danima "gubili kompas" i kružili po jednoj te istoj morskoj struji. S vremenom su zapravo pomalo i počeli zaboravljati, a nisu se niti odviše trudili prisjetiti zašto su zapravo krenuli na plovidbu. Život je bio jednostavan. Kada bi im uzmanjkalo namirnica pristali bi, krenuli u lov, ribolov, kupili ili, ako su naselja bila barbarska, opljačkali ponešto, obljubili koju ženu, božicu zaspalu na šumskom proplanku ili barem kozu, nabrali divljih smokava i grožđa, te se otisnuli dalje. Pred zime, koje nisu niti izbliza bile oštre kao ove danas, naši putnici-lutalice pronašli bi sigurno utočište i čekali toplije dane. Prolazili su tako dani, a godine letjele.

Osme godine putovanja, nekoliko dana nakon uplovljavanja u Crno more, Prokla uhvati neka melankolija, neka tuga za zemljom otaca. Povukao se u sebe i prestao s radošću izmišljati priče za večerom u čemu je inače bio pravi majstor. Junaci, vidjevši nostalgiju svoga druga, pokušaje ga oraspoločiti pjesmom, a kasnije u razgovoru i citiranjem mudraca koji reče da je umnome Grku domovina čitav svijet. No, za Prokla nije bilo utjehe u riječima. Iz dana u dan sve se više prepuštao zagrljajima vina i sna, a svoje mornarske dužnosti obavljao tek u rijetkim trenucima budnosti. Zavolio je noć, posebice zvijezde. I tako, dok je danju lokao i spavao, a noću držao kormilo, jedne ljetne zvjezdane noći neki unutrašnji glas mu naloži da lađu usmjeri prema sjeveru. I učini tako.

U vrijeme više-ne-noći, a još-ne-dana Jazon izađe iz potpalublja.

- Proklo, prokletniče, znaš li da si razvio kriva jedra? Plovimo prema sjeveru umjesto na istok - uzbuđeno poviče Jazon.

- Ne brini, Jazone. Neptun je noćas bio na lađi i kazao mi da moramo krenuti ovim smjerom. Ono što tražimo naći ćemo na sjeveru, a ne na istoku.

Jazon ga sumnjičavo pogleda: - Nisi li opet previše zagledao u pehar s vinom ili možda surfao po Internetu?

- Nisam, Jazone. Za pet dana plovidbe stići ćemo do zelene plodne zemlje, a onda ćemo širokom rijekom ploviti još dva dana do našeg cilja - odgovori promukli Proklo.

- Stvarno? Prijatelju moj? Mi se otisnusmo zbog slave, dobro pomalo i zbog dosade, s naših obala tražiti zlatno runo. Izgleda da su sada bogovi odlučili da ga stvarno i nađemo - ushićeno prozbori Jazon i krene u potpalublje probuditi ostale članove posade.

Novi polet i davna misao sada sasvim zaokupe alkoholu predanu posadu. Dovedoše se u red koliko je to bilo moguće i prionuše svome zadatku s jednakim žarom kao što su o njemu nekada pričali na gozbama. Proklo je vještom rukom stezao kormilo (nije pio ni više ni manje nego prije) i gledao u daljinu.

I točno za pet dana doploviše do ušća široke rijeke na obali plodne, zelene zemlje. Tu im se učini po prvi put da su u posljednjih pet dana traganja napravili više nego svih ovih godina zajedno. Podigoše logor na obali i sjedoše uz vatru da dogovore što im je sutra činiti.

- Hoćemo li se razdvojiti, pa da dio posade krene uzvodno pješice ili ćemo svi zajedno lađom ploviti rijekom? - pitao je Tezej.

- Ne znam, prijatelju, odluka nije laka - zamišljeno je odgovarao Jazon.

- Da, ali netko mora odlučiti - dodao je Orfej.

- Sokrat Mikula Mali!

- Tu sam, Jazone.

- Nemamo vremena pitati bogove što nam je činiti. Da si ti vođa lađe što bi učinio? - pitao je Jazon.

Zatečen pitanjem sada već stasiti mladić Sokrat načas je ustuknuo.

Počeo se iza uha i kazao: - Jazone. Zemlja na prvi pogled izgleda pitoma, ali nama je nepoznata. Bolje bi bilo da se Argonauti ne razdvajaju, osim ako nisu u smrtnoj pogibelji.

- Neka tako bude! - zaključio je Jazon.

Ranom zorom lađa je iskoristila lagani vjetar s mora i ušla u široku, moćnu rijeku. Trebalo je dosta vještine u upravljanju lađom, mnogo više nego što je to potrebno na otvorenom moru da bi se savladale velike okuke kojih je na rijeci bilo podosta. Oko rijeke su se protezale široke ravnice tek ponegdje ispresijecane šumarcima s drvećem potpuno različitim od onoga u Heladi. Ljudi ili njima nepoznatih životinja ili čudovišta još nisu vidjeli. Plovili su polako s nestrpljenjem

očekujući sutrašnji dan kada su prema Neptunovim riječima konačno trebali stići na svoje odredište.

Nebo je bilo čisto, bez ijednog oblačka.

- Orfeju, razvij to jedro!

- Pomozi mu, Diogene.

- Kreni!

- Tezeju, kormilo.

(Količine adrenalina da je to milina!)

Šutke su obavljali svoje dužnosti, a onda, negdje kada je sunce bilo otprilike u zenitu, iza velike okuke ugledaše dim! Logikom gdje ima dima, ima i vatre, a valjda i ljudi, pristaše uz obalu. Odlučio se da se prikradu mjestu i da vide s kakvim neznancima imaju posla. Herkul je zadovoljno gladio svoj kratki mač nadajući se da će ga konačno upotrijebiti za nešto više od čišćenja noktiju.

Puzali su kroz polja puna mrava kako bi neprimijećeni stigli do maloga drvenog naselja pokraj rijeke.

- Neka nitko ne istrčava sam. Pritajit ćemo se neko vrijeme da vidimo koliko je ljudi po kolibama - šaptao je ratni vođa Herkul.

Pokraj naselja je bila bara oko koje se okupljala perad, a nešto dalje dva su dječaka čuvala ovce. Pred kolibama su klečeći u polukrugu radile žene svijetle kose za koju su naši junaci čuli samo iz priča.

- Orfeju, vidiš li što i ja? - pitao je Sokrat.

- Da, žene duge kose boje lana - govorio je Orfej i gutao pljuvačku.

- Ne vidim muškarce - dodao je Herkul.

- Možda su na pohodu ili u kućama - glasno je mislio Tezej.

Čekali su još koji trenutak, a potom se sjurili u naselje. Isukaše svoje mačeve, tek efekta radi, i u svojoj punoj snazi stadoše pred uplašene žene. Djeca su u čudu, ali bez straha gledala crnokose došljake. Mačevi bijahu vraćeni u korice, a Jazon istupi drhtavim glasom na svom učenom grčkom: - Pozdravlja vas družina s Argosa koja dolazi s obala najljepšeg mora na svijetu. Gdje su vaši muževi i braća?

Očito ih ništa ne razumjevši žene su međusobno nagađale tko bi i otkuda mogli biti ti stranci. Argonauti su nepristojno buljili u jedre plavokose i plavočke žene čije su obline zatezale haljine poput

struna na luku. (Bješe to najstariji susret, a nešto kasnije i dodir grčke sa slavenskom kulturom.)

Rukama i onomatopejom žene su uspjele objasniti Argonautima da su im muževi u lovu, te ih pozvaše (slavenska duša!) na objed. Iako su Grci voljeli nešto konkretniju hranu od žitne kaše i kiselog mlijeka nisu ničime pokazali domaćicama da ne uživaju u hrani. Zadovoljno su se smješkali, puštali dječurliju da se igra njihovom ratnom opremom i čekali. Kako se noć približavala, napetost je rasla.

- Izgleda da se muškarci neće danas vratiti iz lova - primijetio je Jazon.

- Hoćemo li čekati sutra ovdje ili na lađi? - naivno je pitao Sokrat.

- Mladiću - ubacio se Orfej - znaš li da je nepristojno odbiti gostoprimstvo? Ne, svakako se nećemo vraćati na lađu.

- Istinu zboriš, Orfeju - potvrdio je odluku Tezej.

Herkul nije mogao sudjelovati u razgovoru, jer je privučen sirovom ljepotom plavooke Slavenke već posrnuo opčinjen njenim čarima. Zavukli su se pod pokrivače i nježno dodirivali u večernjem polumraku. Kako je noć odmicala pokraj vatre je ostajalo sve manje junaka, a sve više ih je nestajalo po kolibama emancipiranih ili barem manje rezerviranih žena nego danas. I Sokrat je Mali, prvi put u životu, zaorao Venerinu brazdu.

Sutradan ujutro junaci ustaše u dobrom raspoloženju i dogovoriše se da se što prije upute k lađi, jer bi u slučaju da ih zateknu muževi po povratku iz lova mogli biti ugroženi upravo uspostavljeni slavensko-grčki plemenski odnosi. (Ovaj uzmak prešućen je u svim verzijama priče o zlatnom runu.) Tako je i bilo. Po povratku na lađu i tijekom dvije godine plovidbe natrag u zemlju otaca o vođenju ljubavi s plavokosim ženama nastadoše još mnoge muške priče koje se po Tesaliji prepričavaju i dan-danas, a Argonauti stekoše vječnu slavu iako su teška srca ostavili zlatno runo među nogama slavenskih žena.

TRINAESTA REINKARNACIJA

1. PUT MUDROSTI

Sve je naravno počelo u zemlji duhovnog turizma - Indiji. Nejasno je zapravo gdje i kako počinje krug neprestanog rađanja i umiranja?

Prvim rođenjem ili zadnjom smrću? Ima li reinkarnacija i sjećanje na prethodne živote kakve veze s igrom pokvarenog telefona?

Kako priča o reinkarnacijama ipak negdje mora početi neka to ipak bude Indija.

Bilo je vrijeme zimskog monsuna na krajnjem jugu Indije, vrijeme sasvim ugodno za spavanje pod vedrim tamijskim nebom.

- Zašto bih morao raditi kad je priroda bila ovako izdašna prema mome narodu? - mislio je mladić budeći se pod palmom pokraj svojih prijatelja prosjaka.

Svakoga jutra odlazili su do obližnjeg sela sa svojim zdjelama za prošnju hrane. Nije im nedostajalo snalažljivosti i lukavosti, tako da bi ponekad, ako nisu bili zadovoljni dobivenim, ponešto i ukrali s polja ili okućnica. Po novu odjeću odlazili bi u grad jednom godišnje prije praznika u čast Šive. Znali su da tamo žive bogati ljudi koji često odbacuju nepotrebne stvari, pa tako i odjeću. A pravi kapital bila im je dobra veza (imati "vezu" vječna je potreba!) s čuvarem na gradskom smetlištu tako da su mogli nesmetano kopati po brdima odbačenih predmeta. Njihov unutrašnji duhovni i vanjski materijalni život bili su u potpunom suglasju. Tako je to bilo na jugu Indije...

2. IBN BLENTON

Znanstveno govoreći, mehanizam prenošenja iz reinkarnacije u reinkarnaciju nije dokraja razjašnjen. Novijim istraživanjima čak se došlo do rezultata koji pokazuju da ne postoji nikakav vremenski slijed novih rađanja, već su mogući vremensko-prostorni pomaci u svim smjerovima.

Ibn Musa bio je dobroćudan, ali blentav čovjek. Trgovac koji je od oca naslijedio velik nos i dućan sa sagovima, i kao i svaki uspješan čovjek imao je poveću trbušinu, tri žene i puno djece. Prihvaćao je život kakav jest; klanjao se pet puta dnevno jer su to radili i drugi vjernici, pušio po cijele dane jer su to i susjedi radili, na debelim prstima nosio je još deblje prstenje jer su to i drugi bogataši radili. Živio je svoj život u sjeni u malom gradiću na sjeveroistoku Sirije. Jedino po čemu je Ibn Musa bio jedinstven i poznat u gradu bilo je neprestano kopanje nosa palcem.

3. ALEKSANDRIJA-TRAKIJA VIA PALESTINA

Utjelovljenje ne može biti nesretno, jer će poslije smrti ponovno biti novo.

Trasimahu su pomalo dopizdile pergamene u njegovu prašnjavom kutku Aleksandrijske biblioteke. Svakodnevno bi ga gnjavili neki polupismeni kvazi učenjaci, ali nije želio napustiti svoj položaj bibliotekara na odsjeku za istočne jezike. Nije mu on donosio samo dobra primanja i čast (često bi se zagnjuren u filozofske spise i sam Trasimah pitao što je to čast?), već i omanju kuću s vrtom i mladom etiopskom robinjom. Robinja je dobro brinula o njemu i kući, a zadovoljstva koja mu je pružala kad bi se utrnule lojanice bila su neopisiva. Živjeli su tako, on s dosadnim poslom koji mu se činio tako privlačnim dok je studirao filozofiju i jezike, a ona u milosti gospodara kuće, sve dok barbari s Istoka svojim razaranjem biblioteke nisu razriješili njihove dvojbe.

Trasimah je pokupio nekoliko knjiga i voljenu ženu, te su zajedno pobjegli preko mora, sve do daleke Trakije.

4. BEČANKA

Reinkarnacija ne bira spol! Kako se osjeća osoba koja zna da je u prethodnom životu bila drugog spola?

Gertruda Müller bila je stara dosadna baba, rekli bismo usidjelica, kojoj je jedini smisao bio ogovaranje po susjedstvu, Sacher torta uz kavicu, te odlasci doktoru Freudu. Doktor je pak Freud bio lukavac koji je svoje bavljenje medicinom vidio sasvim drugačije od prematanja čireva i liječenja zatvorenosti osamdesetogodišnjacima. Sjedio je udobno zavaljen u svome kožnom naslonjaču i u pauzi između tjednima unaprijed naručenih pacijenata, uživao čitajući grčke mitove. A kad bi pacijent ili mnogo češće usamljena pacijentica konačno stigla, dr. Freud bi je plegao na udoban naslonjač i kao zainteresirano slušao njene priče. Gospođa Müller bila je od onih žena koje su mogle pričati satima, a da ništa ne kaže, tako da je dr. Freud nerijetko gubio koncentraciju i zaspao za vrijeme seansi sa svojom pacijenticom. Gertruda Müller odlično se osjećala nakon dugotrajnih seansi kod dr. Freuda, kako je sama pričala svojim prijateljicama. Umrla je točno mjesec dana nakon sprovoda dr. Freuda bez ikakvoga vanjskog znaka bolesti, ne nalazeći očito više smisao svog života. Nakon svega toga najbolje su se osjećala

njezina dva nećaka koji su konačno mogli podijeliti ostavštinu stare, dosadne Bečanke.

5. DRVOSJEČA SVEN

Sven se svakog zimskog jutra pitao: - Što sam skrivio bogovima da sam se rodio u ovoj hladnoj i mračnoj zemlji?

(Skandinavski drvosječa bio je priprost čovjek kojemu nitko u životu nije nikada spomenuo reinkarnaciju.)

Hladnoća je bila stravična. Već dva tjedna nisu izlazili iz kuće, osim po ogrjev pod strehom, a do travnja kad će hladnoća popustiti još je mjesec dana. Noću su čuli kako se od hladnoće lomi drveće.

- Ne pamtim ovakvu hladnoću od svoga djetinjstva - mrmljao je Sven.

Zalihe hrane, sušena riba i losovina, dostajale su do proljeća, ali sama zatvorenost u četiri zida brvnare i plač djece činili su život paklenskim.

- Možda djeca toliko plaču, jer su nekrštena? - pitao je Sven ženu Brigitu.

- Ne znam, mislim da im nedostaje svježe hrane. Vidiš kako su im desni otečene? Usoljeno meso i riba teška su hrana.

- Bilo bi mi lakše da je onaj umišljeni župnik ipak krstio našu djecu. Pa što ako smo im dali imena Thor i Freya, zar to nisu stara švedska imena? - nastavljao je Sven.

- Nećemo djeci mijenjati imena makar svi završili u paklu! - odrješita je bila Brigita.

6. SAM JOHNSON JR.

- Haj-hoj, ja sam novi liftboy! - progovorio je postariji Crnac ulazeći u garderobu za zaposlene.

- Bok, starino-slino. Ja sam recepcionar, Mary i Roselyne su sobarice, a ovaj mrgud koji sjedi je Paco - rekao je starcu Eddy pruživši mu ruku.

Dame se lagano nakloniše (profesionalna deformacija svih sobarica) baš kao da je novi liftboy neki od gostiju koji ih je zatekao dok mu raspremaju krevet ili vjetre sobu.

Paco je mrzovoljno premještao cigaretu po ustima.

- !Hola! - jedva je promrmljao.

Gospodin Sam Johnson Jr. bio je vrlo diskretan i uljudnog ponašanja, a posao koji mnogi priželjkuju dobio je bez problema uz preporuku direktora hotela Hilton gdje je godinama radio kao dostavljač. Sve to nije važno toliko koliko činjenica da je, dok je umirao, poželio da se ponovno rodi crne boje kože.

7. REGGAE

Mark A. je sa šest godina krenuo u sirotinjsku školu u predgrađu Kingstona. Trudio se, ne više od ostalih dječaka, da nauči čitati. Tih godina njegovu ocu nije išlo najbolje, pa se često opijao jeftinim rumom, a kada nije radio na plantaži šećerne trske ili je:

1. mlatio Markovu majku, tj. vlastitu ženu, ili

2. brižno održavao svoje nasade marihuane.

- Kaj će mu škola, ionak' bu šljakal k'o marva kad odraste ili ne bu delal niš' k'o i sve proklete gnjide na otoku - pametovao je otac koji je tvrdio da mu ništa ne fali u životu iako ne zna čitati, ali se zato zna potpisati.

Obitelj A. nije imala nijednu knjigu u drvenjari. Živjeli su jadno, teško, bijedno. (Socijalnih radnika na Jamajki bilo je tek u tragovima, koliko i plemenitih metala u rudniku cinka.) Na kraju prvog razreda dogodilo se nešto što je malom Marku promijenilo život iz temelja. Dobio je lijepu, tvrdo ukoričenu knjigu o Londonu kao nagradu za najbolji sastavak u razredu. Naravno, bio je oprezan i mudar. Knjigu je sakrio u kući i nikome je nije pokazivao, jer je znao da bi stari u pijanstvu mogao popizditi i uništiti mu knjigu.

To je godinama ostala jedina knjiga u kući A-ovih. Mark ju je godinama čitao ispočetka dok je nije naučio napamet, a onda ju je zamijenio u antikvarijatu za manju knjižicu bez slika o reinkarnaciji.

- Na Tibetu se vjeruje da duša pronalazi novo stanište četrdeset dana po gašenju materijalne ljušture i tako se život obnavlja do beskraj - stajalo je pri kraju zadnjeg odlomka.

8. * * *

Toliko besmisleno utjelovljenje da ne zavrđuje pažnju. Ludnica u Kalkuti. Smrad iz kanalizacije. Gubavci i luđaci igraju nogomet.

Igram za gubavce.

9. TANTRISTIČKA SVEĆENICA

Tantra-mantra, aum. Ja ne vjerujem da ću se ikada više roditi, makar su nas tako učili odmalena. Barem ne u ovako zahvalnoj ulozi učiteljice-svećenice. Nije li najljepše podučavati buduće mlade monahe, a poslije s njima ritualno lijegati? Dok se naša spolovila spajaju u tantrističkoj igri iz njih stvarno vibrira kozmički prazvuk Aum. Često se tako molimo, uvijek skupno. Voljela bih umrijeti u molitvi.

10. SF FREAK

Recikliranje tuđih iskustva i reinkarnacija dvije su stvari kojima se Oleg bavio na svome radnom mjestu na Moskovskom naučnom institutu gotovo cijeloga života. Bio je čovjek s uspješnom karijerom. Završio je studij fizike i teologije u Kijevu, potom je neko vrijeme istraživao s Amerikancima, da bi se nakon doktorata bionike u Japanu vratio u rodnu Moskvu zbog mnogo boljih uvjeta života nego na Zapadu i Dalekom istoku. Država mu je poklonila trosobni stan, računalo i crni bicikl. (Bicikli su u Rusiji kao znak ekološke osviještenosti ušli u modu stotinjak godina nakon Kine i Australije, a dekadentna zapadna Europa i dalje je trošila fosilna goriva za pogon svojih vozila.) Bio je zadovoljan. Dnevno su dobivali desetak svježih leševa na kojima su radili encelolizu. (Encelolizu je moguće napraviti jedino na mrtvacu ne starijem od tri sata.) Skenirali bi sadržaj režnjeva mozga koji su kod ljudi zaduženi za sjećanje i taj sadržaj, često s vrlo intimnim detaljima, prepuštali računalnim analizama. Institut je želio upotrijebiti veliku bazu tako prikupljenih podataka za liječenje nekih vrsta senilnosti. No, kada su istraživanja već daleko odmakla pokazalo se da bi paralelno trebalo izučiti i problem reinkarnacije. Naime, pojedini pacijenti doživljavali bi težak šok, jer bi im reciklirano tuđe iskustvo potaklo prisjećanje njihovih prethodnih reinkarnacija. Često bi se nepovratno izgubili postajući podijeljene ličnosti. (Taj vlastiti neuspjeh Rusi su vješto krili pred stranim znanstvenicima.) Oleg Petrovič Ivanov, znalac duhovnih i materijalnih tajni, ustvari je bio skeptik, a ne znanstveni fanatik kao što su kolege mislile o njemu. Zapravo je nestrpljivo čekao dan svoje smrti da bi konačno naučio nešto novo.

11. JACQUES

Seljak Jacques nije volio svoj posao. Bio je vodeničar, a svaka vlaga smetala je njegovu reumatičnom tijelu. Nije volio ni svoje ime, činilo mu se preobičnim, mrzio je kuću u kojoj je živio s majkom i bratom, mrzio je suseljanje koji su uvijek imali nešto za meljavu u njegovom mlinu. Mrzio je zapadnofrancusku pokrajinu u kojoj je živio. Mrzio je strance.

Jacques je općenito bio jedna mrzovoljna provincijska njuška. Ni mi nemamo razloga da ga volimo.

12. BIJELI BIK

Franco Belintani bio je siroče koje je više-manje divlje raslo na ulicama Brooklyna. Otac mu je ubijen dva mjeseca prije njegova rođenja zatečen u pljački trgovine auto-dijelova, a ni majka Veronica nije poživjela mnogo duže. Kad je dječaku bilo pet godina pregazio ju je autobus dok se premorena vraćala s posla.

Skrb nad malim Francom preuzela je obitelj Brown, prvi susjedi na katu, doseljenici iz Louisiane. Bili su siromašni, kao i svi ostali u četvrti, no vrlo religiozni tako da su smatrali svojom dužnošću brinuti o nesretnom dječaku. Osim toga, gospođa Elize Brown bila je dojilja malom Francu, pošto je njegova majka ostala bez mlijeka samo nekoliko dana nakon dječakova rođenja. Franco je našao zaštitu u pobožnoj crnačkoj obitelji, a njihova sina Clarka zvao je i osjećao bratom. Ali zov ulice, ili možda ipak geni, učinili su da Franco s petnaest godina pobjegne od kuće. Počeo se baviti preprodajom alkohola i cigareta. Naravno, školu je napustio. Kako je posao na ulici napredovao sve češće bi svraćao u boksački klub da bi naučio koji udarac više tako bitan za opstanak na cesti. Bio je vrlo izdržljiv, a s napunjenih sedamnaest godina bio je jedini bijeli čovjek koji je mogao sparirati tamnopusim profesionalcima. Tako je i dobio nadimak Bijeli Bik.

Table of Contents

KIŠA

PARTIJA BRIDŽA

KAKO SAM POSTAO CRNOGORAC

ZAGREB? SAMO JOŠ JEDAN OD GRADOVA...(1)

VELIKI KUJAR

UVOD U KOLODVORSKE PRIČE

PROLOG

Ljubljana - Zagreb

Berlin - Mälme - Stockholm

Zagreb, Maksimir - Zagreb, Gajnice

Donostia - Venecija, Venecija - Zagreb

Pariz - Irún - Madrid

Bitola - Skopje - Beograd - Zagreb

Amsterdam - Bruxelles

Zagreb - Budimpešta

Samobor - Zagreb

London (Victoria) - Dover

EPILOG EPILEPTIČARA

PRETPOSLEDNJA SLIKA

POSLEDNJA RIJEČ (ili a la haiku...)

TKAČI SNOVA

BASKIJSKI DANI, ANDALUZIJSKE NOĆI

KRATKA PRIČA O LJUBAVI

ALBANSKA NEVJESTA

TOPLO ŠVEDSKO MORE

KRONIKA NEMIRNOG SNA

ZLATNO RUNO

TRINAESTA REINKARNACIJA

1. PUT MUDROSTI

2. IBN BLENTON

3. ALEKSANDRIJA-TRAKIJA VIA PALESTINA

4. BEČANKA

5. DRVOSJEČA SVEN

6. SAM JOHNSON JR.

7. REGGAE

8. * * *

9. TANTRISTIČKA SVEĆENICA

10. SF FREAK

11. JACQUES

12. BIJELI BIK